

Śląskie. Pozytywna energia

ŚLĄSKIE

POZA MIASTEM

WYCIECZKI W STYLU SLOW

ŚLĄSKIE

POZA MIASTEM

WYCIECZKI W STYLU *SLOW*

ŚLĄSKIE poza miastem. Wycieczki w stylu słow

Wydawca

Śląska Organizacja Turystyczna
ul. Mickiewicza 29, 40-085 Katowice
tel. 32 207 207 1, info@slaskie.travel
www.slaskie.travel, www.silesia-sot.pl

ŚLĄSKA ORGANIZACJA TURYSTYCZNA

Teksty

Edward Wieczorek, Barbara Salamon-Szympruch

Konsultacje merytoryczne

Związek Gmin Jurajskich, Stowarzyszenie „Region Beskidy”, Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza” z siedzibą w Cieszynie, Związek Gmin i Powiatów Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego z siedzibą w Rybniku, punkty IT oraz wydziały promocji poszczególnych miast i powiatów

Koordinacja projektu

Agnieszka Sikorska, Iwona Pakuła-Błoch, Agnieszka Łach

Zdjęcia

Ireneusz Bartkowiak, D. Berłowski/roweremposlasku.pl, A. Brzoza, L. Cykowski, Dorożański/Zespół Śląsk, Z. Górawski, R. Hryciów, M. Józefczyk, Krzysztof Kamiński, J. Kohut/GOK Istebna, P. Komander, M. Kopaniecki, Jakub Krawczyk, Grzegorz Maciąg, S. Michowicz, Adam Neumann/From The Sky, Marcin Nowak/gdziewyjechać.pl, Grzegorz Nowak, Jerzy B. Parusel/Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Z. Pawlak/Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Tarnogórskiej, Magdalena Pawlica, Tomasz Renk (d. Gębuś), Anna Szota, Marcin Wróblewski oraz z archiwów: Centralnego Ośrodka Sportu – Ośrodka Przygotowań Olimpijskich w Szczyrku, Ośrodka Promocji, Kultury i Sportu w Brennej, Starostwa Powiatowego w Cieszynie, Starostwa Powiatowego w Pszczynie, Śląskiego Ogrodu Botanicznego w Mikołowie, Śląskiego Ogrodu Botanicznego w Radzionkowie, Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego, Urzędu Miejskiego w Pszczynie, Urzędu Miejskiego w Strumieniu, Związku Gmin i Powiatów Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego

Opracowanie map na podstawie materiałów Wydawnictwa Kartograficznego Compass, ul. Podchorążych 3, 30-084 Kraków, www.compass.krakow.pl

Skład

Joanna Trzop, grafika@kinuzina.pl

Druk

Drukarnia Tolek Sp. z o.o.
ul. Żwirki i Wigury 1, 43-190 Mikołów

Autorzy i wydawca dołożyli wszelkich starań by treść publikacji była jak najbardziej zgodna z rzeczywistością. Nie mogą jednak wziąć odpowiedzialności za jakiegokolwiek skutki wynikłe z wykorzystania zawartych w niej informacji. Dane zawarte w wydawnictwie są aktualne na grudzień 2019 r.

Wydanie I, Katowice, grudzień 2019 r.

ISBN 978-83-62001-87-3

Copyright © by Śląska Organizacja Turystyczna, 2019

Nasze serwisy turystyczne

www.slaskie.travel
www.jura.travel
www.beskidy.travel
slaskieszynski.slaskie.travel
krainagornejodry.slaskie.travel
metropolia.slaskie.travel

www.slaskiesmaki.pl
www.orlegniazda.pl
www.zabytkitechniki.pl
sad.slaskie.travel

Spis treści

ŚLĄSKIE poza miastem	4
Najpiękniejsze jurajskie plenery • Olsztyn i okolice	6
Dla letników i wodniaków • okolice Poraja	10
Złota kraina pstrąga • okolice Złotego Potoku	14
Jarmark różnaitości • okolice Żarek	18
Esencja Jury • Mirów, Bobolice, Podlesice	22
Stare zamczyska i ich tajemnice • Zamek Ogródzieniec, Zamek Pilcza	26
Wodne konstelacje • Pojezierze Dąbrowskie i inne akweny Zagłębia	30
Zielony kraniec Śląska • okolice Koszęcina	34
Botaniczne azyle • okolice Mikołowa	38
W poszukiwaniu złotej kaczki • okolice Gliwic	42
W krainie gwarków, srebra i wody • okolice Tarnowskich Gór	46
Szlakiem książąt pszczyńskich • Pszczyna i okolice	50
Na rowerze po Żabim Kraju • wokół Jeziora Goczałkowickiego	54
Meandrując pomiędzy dawnymi rezydencjami • powiat raciborski	58
Ścieżkami cystersów w Krainie Górnej Odry • Rudy i okolice	62
Góry w mieście • Bielsko-Biała i okolice	66
Cztery pory roku na szlaku • Szczyrk i okolice	70
Do wód i źródeł • Ustroń i Wisła	74
W krainie świerków i górali • Trójwieś Beskidzka	78
Kolory i smaki pogranicza • okolice Cieszyna	82
Morze w górach • Żywiec i okolice	86
Spacer po hali • Żywiec i okolice	90

ŚLĄSKIE TEMATYCZNE

Szlak Zabytków Techniki	94
Szlak Orlich Gniazd	96
Szlak Kulinarny Śląskie Smaki	98
Szlak Architektury Drewnianej	100
Zagrody edukacyjne	102

Objaśnienia symboli

	obiekt na Szlaku Architektury Drewnianej		skansen
	obiekt na Szlaku Zabytków Techniki		zabytkowa kopalnia
	obiekt na Szlaku Orlich Gniazd		zabytkowy młyn wodny murywany
	obiekt na Szlaku Kulinarnym Śląskie Smaki		zabytkowy młyn wodny drewniany
	obiekt na Liście UNESCO		muzeum
	Punkt Informacji Turystycznej		galeria (izba pamięci)
	kościół zabytkowy drewniany		zabytek techniki
	inny zabytek murywany		zabytkowy browar
	inny zabytek drewniany		

ŚLĄSKIE poza miastem

Śląskie to zdecydowanie najbardziej zaskakujący i różnorodny region w Polsce. Wbrew ogólnym stereotypom większość obszaru województwa śląskiego to rozległe tereny zielone, które zajmują prawie 70% powierzchni regionu. Co ciekawe w subregionie północnym obszary wiejskie stanowią 85% powierzchni, w południowym – 80%, a w najbardziej zurbanizowanych częściach, czyli części centralnej i zachodniej, odpowiednio 58 i 59%. Przy takich proporcjach nie trzeba wcale dużo zachodu, aby spędzić czas na łonie natury. Wystarczy wyruszyć poza miasto. W niniejszym wydawnictwie przedstawiamy propozycje odpoczynku w najbardziej atrakcyjnych, zielonych zakątkach województwa. Zapraszamy do poznania tej mniej oczywistej strony Śląskiego!

Jura Krakowsko-Częstochowska najczęściej kojarzona jest z malowniczym Szlakiem Orlich Gniazd, ciągnącym się od Częstochowy aż do Krakowa. Faktycznie, zrosnięte z wapiennymi skałami ruiny zamków, czyli właśnie tzw. Orle Gniazda, są atrakcją przyciągającą coraz większe rzesze turystów. Jednak na Jurze miejsc wartych odwiedzenia jest więcej. Można tam pływać kajakami i żaglówkami, wspinać się na skalne ostańce, jeździć konno, czy zwiedzać klimatyczne małe muzea. A to wszystko w otoczeniu niespotykanych nigdzie indziej krajobrazów, pełnych białych skał i ruin średniowiecznych warowni.

Jak to możliwe, że **Góry Śląsk** jest aż tak zielony? Okazuje się, że to wszystko m.in. dzięki przemysłowi. Równoległe z budową kopalń i innych zakładów sadzono tu lasy. W połączeniu z puszciami, które od wieków otaczały Pszczynę i zachodnie tereny dzisiejszego województwa – **Krainę Górnej Odry**, stworzyły one imponujący kompleks terenów rekreacyjnych. Dzięki temu Góry Śląsk jest obszarem, w którym można odnaleźć ciszę i spokój. I to tuż za rogatkami wielkich miast. Drewniane kościółki, klimatyczne dworki, parki i ruiny dawnych pałaców, do tego ogromna sieć tras rowerowych i szlaków pieszych, wspaniałe lasy, uroczyska, rezerваты przyrody, stawy i inne zbiorniki wodne... To właśnie oferuje Góry Śląsk tuż poza granicami miast.

Śląsk Cieszyński i Beskidy to regiony, w których na każdym kroku widać historyczne i kulturowe zawirowania, jakie w ciągu wieków objęły te tereny. Mieszanka kultur, uroczne miasteczka, wciąż żywy i autentyczny góralski folklor w otoczeniu wzniesień Beskidu Śląskiego, Małego i Żywieckiego. Można tutaj odpocząć w sielskiej atmosferze, poznać przy okazji barwną historię pogranicza. Choć Beskidy są górami tłumnie odwiedzanymi, nadal jest tam wiele nieodkrytych i mniej uczęszczanych miejsc. Beskidy jednak to nie tylko piesza turystyka górską. To region idealny również dla innych aktywności, w tym narciarstwa zjazdowego i biegowego oraz rowerów, od rekreacyjnych wycieczek na rowerach elektrycznych począwszy, po wyczynowe jazdy na górskich ścieżkach enduro. Do wyboru do koloru.

Najpiękniejsze jurajskie plenery

Olsztyn i okolice

Olsztyn • Mstów

Tuż za rogatkami Częstochowy, w Olsztynie, można rozpocząć swoją przygodę ze **Szlakiem Orlich Gniazd** . Ta turystyczna trasa, licząca 166 km długości, prowadzi z Krakowa do Częstochowy (lub odwrotnie) i została oznakowana w 1953 r. wśród najbardziej malowniczych fragmentów Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej, zwanej popularnie Jurą. Oprócz tytułowych „orlich gniazd”, czyli ruin zamków i strażnic rycerskich, atrakcją szlaku są różnorodne formy krasowe: ostańce wapienne, jaskinie, doliny i grzbieńskie skalne. O ile formy krasowe są dziełem przyrody, to zamki (a dziś często ich ruiny) są dziełem człowieka – śladem dawnej linii obronnej na granicy śląsko-małopolskiej (Śląsk od średniowiecza był poza granicami Polski), ukształtowanej na początku XIV wieku.

Ale Jura to nie tylko wspomniane zamki na **Szlaku Orlich Gniazd**. Jej atutem są malownicze krajobrazy, unikalne zbiorowiska przyrodnicze chronione w rezerwach i liczne inne atrakcje, jak muzea, parki rozrywki i parki linowe, ośrodki jeździeckie, szlaki turystyczne piesze i ścieżki rowerowe, ściany skalne służące wspinaczce skałkowej oraz rekonstrukcje historyczne, które sprawiają, że jest jednym z najpopularniejszych miejsc odwiedzanych przez turystów w województwie śląskim.

Nad niewielkim **Olsztynem**, który od 1488 do 1870 r. był miastem, górują ruiny XIV-wiecznego **zamku** . W średniowieczu nazywano go Holstein, zapewne od „dziury” w skale. W dziejach Polski zapisał się m.in. faktem uwięzienia w nim przez Kazimierza

Wielkiego Maćka Borkowica (XIV w.) i bohaterską obroną przed wojskami Maksymiliana Habsburga (1587 r.). Zniszczony w czasie potopu szwedzkiego zamek, częściowo rozebrany w 1722 r. (na materiał do budowy miejscowego **kościółka pw. św. Jana Chrzciciela** (1722-1729), zabezpieczono w latach 60. XX w. jako trwałą ruinę.

U podnóża zamku stoi wspomniany już barokowy **kościół pw. św. Jana Chrzciciela** oraz zrekonstruowany – po przeniesieniu z Borowna – drewniany XVIII-wieczny **spichlerz** , w którym funkcjonuje dziś restauracja. W Olsztynie można również obejrzeć drewnianą **szopkę Jana Wewióra** , składającą się z ponad 800 ruchomych figur, umieszczoną w drewniano-murowanym budynku. Budynek – jak i szopka – wpisane są na **Szlak Architektury Drewnianej** województwa śląskiego.

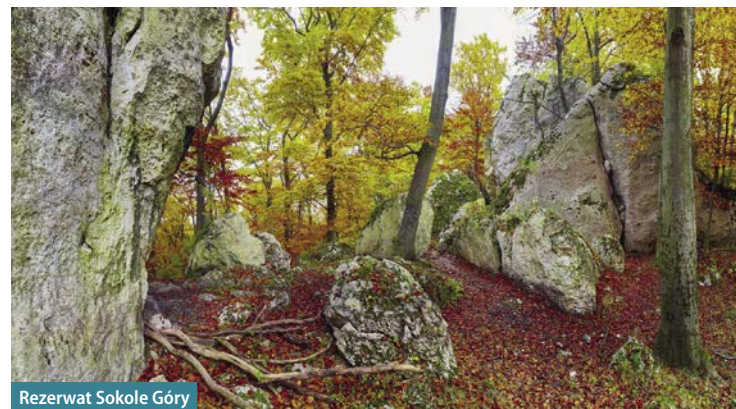
Przy zielonym szlaku pieszym z Olsztyna w kierunku nieodległych Zrębic leży widokowa **Góra Biakło** i **rezerwat Sokole Góry**, który miał stać się częścią projektowanego niegdyś – a niezrealizowanego – Jurajskiego Parku Narodowego. Przez rezerwat biegnie także 8-kilometrowy szlak pieszy **drożki św. Idziego do Zrębic**. Tamtejszy drewniany **kościół pw. św. Idziego** z 1789 r. jest również obiektem na **Szlaku Architektury Drewnianej** województwa śląskiego.

W sąsiadujących z Olsztynem Kusiętach wznoszą się **Góry Towarne** – fantazyjne ostańce dochodzące do 349 m n.p.m., z jaskiniami: Dzwonnica, Kopalną, Towarną

Ruiny Zamku Olsztyn

W 1587 r. w czasie najazdu wojsk arcyksięcia Maksymiliana Habsburga, pretendenta do polskiego tronu, doszło do bohaterskiej obrony zamku przez Kacpra Karlińskiego. Najpierw Austriacy porwali jego kilkumiesięcznego syna, a potem nieśli malca w pierwszej linii nacierających wojsk licząc na to, że ojciec wobec osobistego dramatu podda twierdzę. Karliński jednak pierwszy oddał strzał do nacierających. W ogniu walki jego syn zginął, ale zamek się nie poddał i arcyksiążę wycofał się spod Olsztyna.

Rezerwat Sokole Góry

Zabytkowy spichlerz w Olsztynie

Sanktuarium w Mstowie

Atrakcje Olsztyna warto poznawać z audioprzewodnikiem, który można bezpłatnie wypożyczyć w Punkcie Informacji Turystycznej znajdującym się przy rynku lub ściągnąć na swój smartfon ze strony www.slaskie.travel.

Skala Miłości

Spływ kajakowy Wartą

i Cabanową. Miłośnicy geologii z pewnością docenią **geologiczną ścieżkę edukacyjną**, która prowadzi spod olsztyńskiego zamku do **kamieniołomu Kielniki**, w którym można prześledzić geologiczną historię Jury Krakowsko-Częstochowskiej i znaleźć zachowane odciski charakterystycznych dla tego terenu amonitów.

Kilkanaście kilometrów na północ od Olsztyna leży **Mstów**, niegdyś miasto, obecnie wieś gminna. Po dawnym mieście pozostał układ urbanistyczny z prostokątnym rynkiem, ale główną atrakcją Mstowa jest obronny zespół poklasztorny kanoników laterańskich, z zachowanymi basztami, murami i późnobarokowym **kościółem pw. Wniebowzięcia NMP – Sanktuarium Matki Bożej Mstowskiej Miłosierdzia**. W jego pobliżu znajduje się malowniczy **przełom Warty**, nad której brzegiem wznosi się ogromny wapienny ostańiec, zwany **Skalą Miłości**. Niezwykłą i popularną atrakcją tego miejsca są **spływy kajakowe** Wartą do Kłobukowic (4,5 km), Skrzydlowa (9,1 km), Rzek Małych (12,5 km) i Karczewic (22 km). Mstów jest też celem spływów z Częstochowy (13,4 km).

Parę kilometrów na zachód od Mstowa leży **Przepróżna Górką**, tradycyjne miejsce odpoczynku pieszych pielgrzymek. Tu pielgrzymi po raz pierwszy widzą cel swej wędrówki – **Jasną Górę**. Tu następuje pojednanie i wzajemne przeprosiny, stąd nazwa tego miejsca. Od niedawna na Przepróżnej Górcie istnieje **Sanktuarium św. Ojca Pio**, z ortogonalnym kościołem Ośmiu Błogosławieństw z 2010 r.

Widok na Górę Biakło

Informacje praktyczne

Punkt Informacji Turystycznej 📍 Olsztyn, pl. Piłsudskiego 15, tel. 34 3285313, olsztyn@slaskie.travel, www.olsztyn-jurajski.pl

Punkt Informacji Turystycznej 📍 Olsztyn (Jurajska Informacja Turystyczna), ul. Zamkowa 13, tel. 663770833

Zamek Olsztyn 🏰 Olsztyn, Zamkowa 3, tel. 784628845, www.zamekolsztyn.pl

Szopka Jana Wewióra 🏠 Olsztyn, ul. Kühna 1, tel. 607414806

Sanktuarium Matki Bożej Mstowskiej Miłosierdzia, Mstów-Wancerzów, ul. Targowa 2, tel. 34 3668899, www.kanonicy.pl

Spływy kajakowe: www.kajakiwarta.pl, www.splywykajakowe.czest.pl, www.wartaczestochowa.pl

Dla letników i wodniaków

okolice Poraja

Poraj • Jastrzab • Żarki Letnisko • Koziegłowy

Zalew na Warcie w **Poraju**, zwany **Jezioro Porajskim**, jest głównym celem rekreacji związanej z wodą na Jurze Krakowsko-Częstochowskiej. Utworzony w 1978 r., jako rezerwat wody dla Huty Częstochowa, ma 5,5 km² powierzchni ok. 15 km linii brzegowej, średnią głębokość 3,9 m (maksymalnie 13 m) i jest obecnie wykorzystywany głównie do celów rekreacyjnych, zwłaszcza do uprawiania żeglarstwa i kajakarstwa. To też raj dla wędkarzy, tutejsza ichtiofauna obejmuje ponad 15 gatunków ryb m.in. sandacza, leszcza, lina, karasia, karpia, amura białego, tołpygę pstrą, węgorza, miętusa, jazia, szczupaka, okonia, suma, pstrąga, płoci, jazgarza i kielbna.

W Jastrzębiu działa Klub Wodny Enif oraz Marina Poraj, w których istnieje możliwość wypożyczenia sprzętu wodnego m.in. rowerów wodnych. **Marina Poraj** stanowi idealne miejsce dla rekreacji i wypoczynku. Plaża, pole namiotowe z zapleczem gastronomicznym (Tawerna „Spinaker” – w okresie letnim), wodny plac zabaw i park linowy spodobać się wszystkim, zwłaszcza rodzinom z dziećmi. Jednakże Marina to przede wszystkim obiekt dla żeglarzy, dlatego jest wyposażona w pomosty, przy których można bezpiecznie slipować oraz cumować jednostki wodne. Prężnie działają tu kluby i stowarzyszenia żeglarskie, zajmujące się m.in. prowadzeniem kursów, szkoleń i spotkań informacyjnych w zakresie dyscyplin wodnych, organizacją regat i imprez wodnych dla firm i klientów

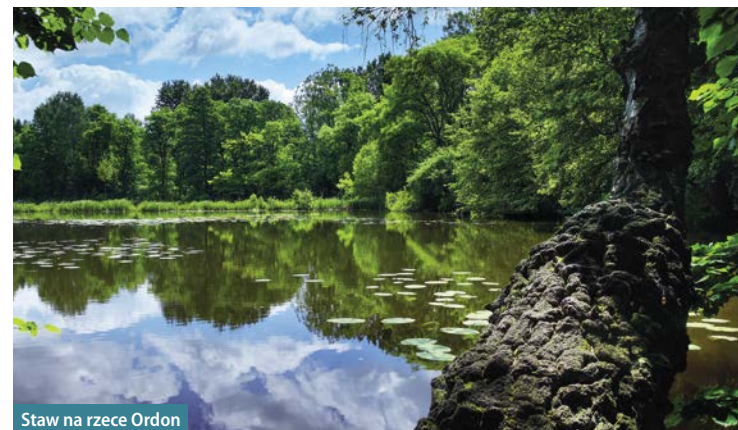
indywidualnych. W sezonie letnim od maja do października odbywają się różnego rodzaju imprezy, głównie żeglarskie, takie jak: Regaty o Puchar Prezydenta Miasta Częstochowy, Regaty o Puchar Wójta Gminy Poraj, Regaty o Błękitną Wstęgę Poraja czy Regaty o Złotą Szekłę Mariny Poraj.

Wokół Zalewu Porajskiego wiedzie popularny szlak rowerowy, ale na miłośników dwóch kółek czekają również inne trasy, zróżnicowane zarówno pod względem stopnia trudności, jak i oferowanego krajobrazu. Po okolicy wytyczonych jest również kilka oznakowanych szlaków pieszych, m.in. czarny szlak im. B. Rychlik, który poprowadzi nas wokół zbiornika porajskiego na teren uroklivych rozlewisk i stawów na rzece Ordon (Sucha Woda) w pobliżu przysiółka Kacze Błota.

Niedaleko Poraja, wśród sosnowych lasów, leżą Żarki-Letnisko – wieś letniskowa, założona w latach 20. XX w. przez hrabinę Raczyńską ze Złotego Potoku (więcej o niej na s. 14). O tym fakcie przypominają coroczne **Urodziny Hrabiny**, festyn organizowany na początku września, w trakcie którego barwny pochód postaci w kostiumach z epoki, ale także członków stowarzyszeń działających w okolicy i straży pożarnych przemierza ulice Żarek-Letniska. Towarzyszy temu zabawa taneczna, jarmark itp. Letniskowy mikroklimat sprzyja wypoczynkowi, a baza noclegowa – głównie w kwaterach prywatnych – oraz basen

Zalew Porajski

Staw na rzece Ordon

Panorama okolic Kozieglów

utworzony na rzece Czarce, ściąga w sezonie letnim tysiące turystów. Żarki-Letnisko i cała gmina Poraj to także znakomity cel wyjazdów na jesienne grzybobrania.

W sąsiedztwie gminy Poraj leżą **Kozieglówy**, miasto założone jeszcze w średniowieczu (ok.1382 r.), które z dawnych czasów zachowało niewielki rynek i gotycki **kościół pw. Bożego Ciała i św. Marii Magdaleny** z XIV w., ze średniowiecznymi freskami w prezbiterium. W ramach rewitalizacji w 2015 r. odbudowany został w Kozieglówach Pałac Biskupów Krakowskich.

Kozieglówy określane są żartobliwie mianem jedynej w Polsce nadleśnictwa... **sztucznej choinki**, co wynika z faktu, że działa tu około 400 podmiotów produkujących sztuczne choinki, girlandy i różnego rodzaju świąteczne ozdoby. Działająca w Kozieglówach **Osikowa Dolina**, kultywuje żywą niegdyś w tym regionie tradycję rzemiosła plecionkarskiego, bowiem Kozieglówy to jedyne miejsce w Polsce, gdzie z wiórek drzewnych tzw. łyków, wytwarza się do dziś kapelusze, kwiaty, koszyki, koszyczki, elementy dekoracyjne oraz inne wyroby. W Osikowej Dolinie prowadzone są warsztaty dla grup powyżej 20 osób. W ich trakcie można samodzielnie stworzyć ozdoby z osikowego łyka – wyroby charakterystyczne dla tej miejscowości.

Na podmokłych łąkach 2 km na płn.-zach. od centrum (w kierunku Woźnik) wznosi się podwójny wał pierścieniowy ziemny dawnego zamku z XIV w. Niestety zarys widoczny jest tylko z lotu ptaka. W sąsiednich **Kozieglówkach** znajduje się Sanktuarium św. Antoniego Padewskiego, a w **Cynkowie** drewniany kościół z XVII w. pw. św. Wawrzyńca, będący zabytkiem klasy zerowej.

Przez gminę Kozieglówy biegnie 90 ze 120 kilometrów **Międzygminnego Szlaku Konnego**, wiodącego przez Poraj do Żarek. Wyznakowano go kolorem niebieskim, a na trasie wyznaczono 7 zadaszonych miejsc postojowych, z zagrodami dla koni. W bezpośrednim sąsiedztwie szlaku znajdują się liczne **stajnie**: Jakubówka, Magia, U Źródła, Leśny Konik, GoldenHorse, Kuźnica Stara, Jaroszkówka, Bolero; Ranczo Rosochacz, Stajnia GalOpagos i SKJ Wolta. Od 2015 r. w Kozieglówach organizowany jest **Festiwal Miłośników Koni i Muzyki „Z Kopyta”**, w trakcie którego odbywają się efektowne zawody i pokazy konne oraz koncerty.

Oprócz szlaku konnego przez okolice Kozieglów prowadzi kilka oznakowanych szlaków rowerowych: „Do rezerwatu cisów” (52 km), szlak Przewodzisowice – Kozieglówy (23 km) i szlak Kozieglówy – Pińczycze – Siewierz (21 km).

Festiwal Miłośników Koni i Muzyki „Z Kopyta”

W 1519 r. Kozieglówy wraz z okolicą włączone zostały do samodzielnego Księstwa Siewierskiego, istniejącego w latach 1443-1790 pod panowaniem biskupów krakowskich. Księstwo było częścią Świętego Cesarstwa Rzymskiego Narodu Niemieckiego i do Rzeczypospolitej włączone zostało dopiero w 1790 r.

W 2006 r. w ramach Dni Kozieglów uszyto kapelusz z łyka osikowego o średnicy 6,5 m, wysokości 2,6 m i o obwodzie 21,9 m, do którego produkcji zużyto 5,5 km taśmy z łyka. Kapelusz znalazł się w Księdze Rekordów Guinnessa.

Na Międzygminnym Szlaku Konnym

Plaża nad zalewem w Poraju

Informacje praktyczne

Centrum Informacji Turystycznej 📍 Poraj, ul. 3 Maja 1, tel. 34 3762712, poraj@slaskie.travel

Punkt Informacji Turystycznej 📍 Kozieglówy (Miejsko-Gminny Ośrodek Promocji Kultury), ul. Żarecka 28, tel. 34 3141268, kozieglowy@slaskie.travel

Marina Poraj, ul. Wojska Polskiego 71, Poraj-Jastrzęb, tel. 720795207, www.marinaporaj.org.pl

Stowarzyszenie Klub Wodny Enif, Poraj-Jastrzęb, ul. Zielona 24, tel. 691896021, www.kwenif.pl

Zagroda Edukacyjna Jurajski Koziołek, Jastrzęb, ul. Kopalniana 2, tel. 732707757
Wypożyczalnia rowerów SP-BIKES, sklep, serwis, Jastrzęb, ul. Wojska Polskiego 55, tel. 579511008, sportowyporaj@o2.pl, www.sp-bikes.wix.com/sp-bikes

Kąpielisko na Czarce, Żarki-Letnisko, ul. Kąpielowa

Harcerski Ośrodek Wodny, Poraj, ul. Wojska Polskiego 69, tel. 34 3145472, www.howporaj.org.pl

Osikowa Dolina, Kozieglówy, ul. Żarecka 52, tel. 34 3661495, 601933445, www.osikowadolina.pl

Sanktuarium św. Antoniego Padewskiego, Kozieglówki, ul. Rynek 20, Kozieglówy

Ranczo Rosochacz, Kozieglówy, ul. Poprzeczna 10, tel. 512083229, www.ranczo-rosochacz.pl

Stajnia GalOpagos, Jastrzęb, ul. 19 Stycznia 153, tel. 730080230, facebook.com/stajniagalopagos/

Szkoła Jazdy Konnej „Jakubówka”, Stara Huta, ul. Tęczowa 26, tel. 608705871, www.jakubowka.com.pl

Stajnia Magia, Rzeniszów – Kozieglówy, ul. Zielona 42, tel. 698678473, m.tysia@interia.pl

Stajnia u Źródła, Kozieglówy, ul. Źródłana, tel. 607098678, facebook.com/stajnia.u.zrodla

Stajnia Leśny Konik, Poraj, ul. Ogrodowa 30, tel. 601218003, www.lesnykonik.pl

Stajnia GoldenHorse, Żarki Letnisko, ul. Kozieglowska 35 a, tel. 792661255, www.goldenhorse.eu

Stajnia Kuźnica Stara, Kuźnica Stara 10, tel. 501661615

Stajnia Jaroszkówka, Żarki, Jaroszów 63, tel. 601491214, facebook.com/StajniaJaroszkowka

Stajnia Bolero, Kozieglówy, Brzozowa 5, tel. 507124537, www.szlaki-konne.com.pl

SKJ Wolta, Jaworzniak, ul. Myszowska 13, tel. 691389938, www.kjwolta.pl

Złota kraina pstrąga

okolice Złotego Potoku

Złoty Potok • Pustynia Siedlecka • Lelów

Do jurajskiej **gminy Janów** warto przyjechać co najmniej z kilku powodów – to miejsce liczy atrakcje przyrodnicze i historyczne, znakomitych warunków do aktywnego wypoczynku, idealne na rodzinne spacerunki i delektowanie się lokalną kuchnią. Główną turystyczną miejscowością gminy jest **Złoty Potok**, w centrum którego zachował się rozległy **zespół parkowo-pałacowy Krasieńskich i Raczyńskich**. Nad malowniczym stawem stoi **pałac Raczyńskich** z poł. XIX w. Tuż obok niego zachował się klasycystyczny „polski” dworek, w którym kilka miesięcy w 1857 roku spędził wraz z rodziną nasz wieszcz Zygmunt Krasieński. To jemu Złoty Potok zawdzięcza poetyckie nazwy: Diabelskie Mosty, Brama Twardowskiego, źródła Zygmunta i Elżbiety, stawy Irydion i Sen Nocy Letniej, a także samą nazwę wsi, która kiedyś nazywała się zwyczajnie – Potok. Krótki pobyt w Złotym Potoku nie był dla poety szczęśliwy – w tym czasie zmarła jego ukochana 4-letnia córka Elżbieta, która do dziś spoczywa w podziemiach **kościółka pw. św. Jana Chrzyciela**. Pamiątką po rodzinie jest muzeum, mieszczące się w **dworku Krasieńskich** z 1829 r. Można w nim zobaczyć autentyczne dokumenty, obrazy czy inne pamiątki, które pozostały po rodzinie Krasieńskich, w tym pianino, w wyborze którego poecie pomagał sam **Fryderyk Chopin**. Przy wejściu do parku mieści się również budynek dawnej ochronki, w której

przebywał **Jan Kiepusza**, słynny polski tenor. Dworek, pałac i dawna ochronka otoczone są parkiem w stylu angielskim, miejscem idealnym do popołudniowych spacerów, sesji zdjęciowych i połowu ryb hodowanych w tutejszych stawach.

Właśnie stawy rozslawiły Złoty Potok i sprawiły, że okolica zwana jest **Złotą Krainą Pstrąga**. To tu, w dolinie czystej **rzeki Wiercicy** hrabia Edward Raczyński w 1881 r. założył pierwszą w Europie hodowlę pstrągowego. **Pstrągarnia** prężnie działa do dziś, można w niej kupić świeże i wędzone pstrągi oraz karpie, a także zjeść ryby w prowadzonej przy stawach smażalni.

Na południe od zabudowań wsi rozciąga się rozległy rezerwat przyrody „Parkowe” (153 ha), obejmujący najbardziej malowniczą część doliny Wiercicy ze **źródłami Zygmunta i Elżbiety**. Wśród bogatego środowiska przyrodniczego znajdują się malownicze formy skalne, m.in. 15-metrowe **Diabelskie Mosty** czy **Brama Twardowskiego**. W rezerwacie znajdują się także **ruiny zamku Ostrężnik**, leżącego na popularnym **Szlaku Orlich Gniazd** oraz pozostałości wczesnośredniowiecznego grodziska Wały (VII-XI w.). Na skraju Złotego Potoku, w pobliżu zabytkowego drewnianego **młyna wodnego Kołaczew** (Szlak Architektury Drewnianej), znajduje się niewielka jaskinia

Aleja Klonów w Złotym Potoku

Pstrągarnia w Złotym Potoku

Ikry pstrąga tęczowego do Złotego Potoku przywiózł amerykański senator, na którego cześć jeden ze złotych stawów nazwano później Amerykanem. Ikra była przewożona na wilgotnym mchu, obłożonym lodem i owiniętym papierem, a następnie włożonym do drewnianych skrzyń. Dzięki temu bez problemów przetrwała długi transport z Ameryki do Europy.

– **Grota Niedźwiedzia** i **Źródło Spełnionych Marzeń**. Amatorom turystyki aktywnej polecamy **park linowy** nad stawem Amerykan, **wspinaczkę skałkową** oraz **jazdę konną** w Stajni „Wiking”.

Nietypową atrakcją okolic Złotego Potoku jest **Pustynia Siedlecka**. Ta największa „piaskownica” w okolicy, powstała w efekcie eksploatacji piasku formierskiego na potrzeby Huty „Częstochowa”. Legenda jednak podaje, że pustynia jest zgoła innego pochodzenia. Według niej ziemię zamienił w pustynię ogień, który wydostał się przez piekielne bramy, gdy diabeł chciał do nich strącić Twardowskiego. W Siedlcu znajduje się **jaskinia „Na Dupce”** oraz niezwykły **Kamieniołom Warszawski**, z którego brano kamień na detale architektoniczne odbudowującej się Warszawy.

Kilka kilometrów na północ od Janowa leży **Sygotka**, w której warto spróbować tamtejszych dań rybnych. Jeszcze dalej na północ leży **Przyrów** z zabytkowym kościołem filialnym pw. św. Mikołaja o kamiennych, wapiennych ścianach, gontowym pokryciu dachu i wieży oraz **Aleksandrówka**, na terenie której leży Sanktuarium św. Anny. Jego historia sięga końca XV w. Legenda głosi, że pod koniec XIV w. pastuszkom objawiła się tam św. Anna Samotrzec. W miejscu objawień pierwotnie powstał drewniany kościół. W 1609 r. bernardyni, którzy opiekowali się świątynią, rozpoczęli budowę klasztoru wzorowanego na bazylice św. Antoniego w Padwie. Bernardynów usunięto za pomoc powstańcom styczniowym, zastąpiły ich siostry dominikanki klauzurowe.

Podążając śladem kulinarnych ciekawostek, polecamy również wycieczkę do niedalekiego **Lelowa**. Niegdyś miasteczko, dziś wieś (prawa miejskie utracił w 1869 r.) słynie z **grobu Cadyka Dawida Bidermana**, zwanego **Lelowerem** – żydowskiego mędrca, wielkiego zwolennika pokojowych relacji polsko-żydowskich. Jego historia jest niezwykle ciekawa. Pierwotnie cadyka pochowano oczywiście na żydowskim cmentarzu, jednak miejsce to uległo zapomnieniu i na miejscu pochówku wybudowano... sklep. Dopiero po latach, w roku 1988 na nowo odkryto usytuowanie grobu i wzniesiono nowy ohel, czyli grobowiec. Stał się on miejscem, do którego w rocznicę śmierci cadyka pielgrzymują chasydzi z całego świata. Żydowska mniejszość odcisnęła swoją

Pustynia Siedlecka

Wgórza Diabelskie Mosty

Zielony Staw w rezerwacie „Parkowe”

Brama Twardowskiego

Lelów najlepiej odwiedzić w sierpniu, kiedy organizowane jest **Święto Ciulimu i Czulentu** lub w okresie, w którym do miasteczka zjeżdżają chasydzi.

ślad w życiu lelowskiej społeczności. Do dziś widoczny jest on np. w lokalnej kuchni, której specjalnością jest **ciulim**, polska odmiana żydowskiego **czulentu**. Czulent to koszerny, duszony na wolnym ogniu gulasz z mięsa i fasoli lub ciecierzycy, cebuli i kaszy, czasem z dodatkiem ugotowanych jaj lub knedli. Spożywany jest w trakcie szabasu, a przygotowywany – ze względu na religijne nakazy – dzień wcześniej. Polska niekoszerna wersja bazuje na ziemniakach, mięsie wieprzowym, boczkowi i przyprawach. Również w gminie Lelów znajduje się **JuRajska Spizarnia** – gospodarstwo agro-edukacyjne, celebrujące zalety prostego życia w zgodzie z przyrodą, dzielące się wiedzą na temat dawnych zwyczajów i tradycyjnych wiejskich smaków.

Informacje praktyczne

Punkt Informacji Turystycznej Janów (Gminna Biblioteka Publiczna), ul. Częstochowska 1, tel. 34 3661609, janow@slaskie.travel, www.janow.pl

Kościół pw. św. Jana Chrzyciela, Złoty Potok, ul. św. Józefa 1

Sanktuarium św. Anny, Aleksandrówka 42, tel. 34 3554042

Dworek Krasieńskich – Muzeum Regionalne im. Zygmunta Krasieńskiego, Złoty Potok, ul. Kościuszki 11, tel. 34 3291162

Pałac Raczyńskich, Złoty Potok, ul. Kościuszki 9

Pstrągarnia w Złotym Potoku – Gospodarstwo Rybackie „Pstrągarnia”, Złoty Potok, ul. Kościuszki 100, tel. 34 3278076, www.pstragarnia.pl

Ohel Cadyka Dawida Bidermana, Lelów, ul. Ogrodowa 7

JuRajska Spizarnia, Biała Wielka 225b, tel. 606309933, 604199594, www.jurajska-spizarnia.pl; konieczność telefonicznej rezerwacji

Jarmark różnaitości

okolice Żarek

Żarki • Leśniów • Czatachowa

Niewielkie miasteczko Żarki leży na zachodnim skraju Jury, stanowi zatem znakomity punkt wypadowy na nieodległy **Szlak Orlich Gniazd** oraz do wielu innych atrakcji Jury. Niegdyś typowe miasteczko-zaplecze okolicznych terenów rolniczych, w 1. poł. XIX w. słynące nawet z produkcji karek pocztowych i narzędzi rolniczych, dziś znane jest z organizowanych 2 razy w tygodniu targów oraz ciekawej oferty dla turystów. Główną i najnowszą atrakcją Żarek jest **Stary Młyn – Muzeum Dawnych Rzemiosł** 📍 na **Szlaku Zabytków Techniki**. Multimedialna ekspozycja, urządzona w autentycznym 100-letnim młynie, jest stworzona zarówno z myślą o dorosłych, jak i najmłodszych zwiedzających. W młynie wszystkiego można dotknąć, co więcej – by w pełni korzystać z wystawy, trzeba wręcz się zaangażować: mleć ziarna, liczyć, szukać ukrytej... myszy czy rozwiązywać multimedialne quizy. W takich okolicznościach dzieci mimochodem poznają historie żareckich rzemieślników – młynarza, piekarza, szewca czy bednarza.

Po zwiedzeniu młyna do wyboru jest kilka atrakcji w bliskim sąsiedztwie. W środy i soboty warto wybrać się na żarecki **targ**. To jedno z największych targowisk w województwie śląskim, oferujące naprawdę wszystko, jak się dawniej mówiło: „szwarc, mydło i powidło” – od żywego inwentarza, przez płody rolne i produkty spożywcze, po ubrania, meble i wyposażenie domu. Targowisko zorganizowane jest przy **Zespole Zabytkowych Stodół**.

Nieopodal targowiska znajduje się **Manufaktura Słodczy Hokus Pokuss**. Można tu nie tylko zobaczyć, jak ręcznie wyrabia się słodkości, ale też i samodzielnie wykonać lizaka. W centrum Żarek jest pracownia **EtnoJura** – miejsce, w którym królują rękodzieło i naturalne materiały: takie jak słoma, drewno, wiklina. Dzieci wyczarowują z nich prawdziwe cuda w trakcie warsztatów. **Wehikuł Czasu na Jurajskim Szlaku** przenosi w czasie do średniowiecza. Rycerski obóz, średniowieczna dawna kuchnia, wizyta u karta i medyka oraz pisanie piórem to nie lada atrakcje. Pod tym samym adresem znajduje się **Kampus Eureka** z ofertą warsztatów z zakresu doświadczania świata. Ofertę dla najmłodszych proponują **ArtWarsztaty** – m.in. rysunki z piasku, czy malowanie na wodzie metodą EBRU.

Znanymi od dawna turystycznymi atrakcjami tej miejscowości są obiekty związane z współistnieniem na tym terenie dwóch religii – katolicyzmu i judaizmu. W żareckiej dzielnicy **Leśniów** znajduje się **Sanktuarium Matki Bożej Leśniowskiej Patronki Rodzin**. Jego historia sięga XIV w., kiedy Władysław Opolczyk wracał z Rusi na Śląsk. Jak głosi legenda, lato wówczas było upalne, a w okolicy nigdzie nie było wody i kiedy spragniony ksiądz ze swoją świtą zatrzymał się w okolicy Żarek i modlił się o wodę, z ziemi wytrysnęło źródło. Woda bije z niego do dziś. Opolczyk, w podziękowaniu za cud, pozostawił w drewnianej kapliczce małą figurkę Maryi. I to ona czczona jest do dnia dzisiejszego

Stary Młyn – Muzeum Dawnych Rzemiosł

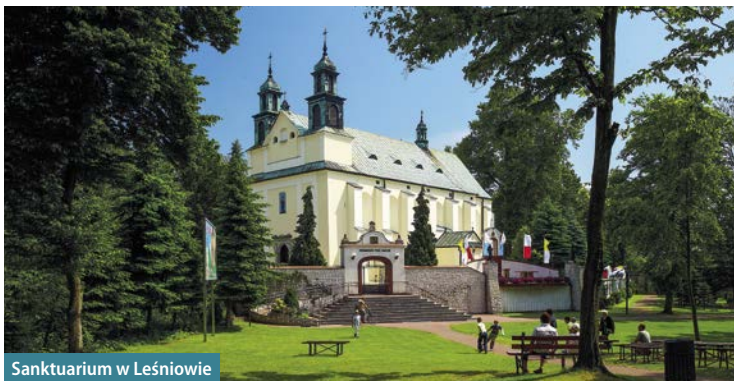

Kuesta jurajska

W czasie targów, na stoisku Jadwigi Plesińskiej można kupić żarecką specjalność – opustowe obwarzanki i chleb tatarczuch, oba wypieki wpisane są na Listę Produktów Tradycyjnych. Tatarczuch to specyficzny ciemny, słodki chleb, wypiekany z mąki gryczanej, z użyciem mleka, wody i drożdży, bez dodatku cukru czy miodu.

Chleb tatarczuch

Sanktuarium w Leśniowie

w leśniowskiej świątyni, wzniesionej w miejscu niepozornej kapliczki. Obok kościoła z 1559 r., rozbudowanego w XVIII w., stoi klasztor ojców paulinów (nowicjant), dzwonnica, dom pielgrzyma oraz Kaplica Matki Boskiej Anielskiej. Całość zabudowań otacza park. Sanktuarium jest znanym centrum pielgrzymkowym, a najczęściej pątników przybywa doń na odpust, który odbywa się 2 lipca, czyli w święto Nawiedzenia NMP.

Z drugą religią, judaizmem, związany jest **Szlak Kultury Żydowskiej**. Przez wieki Żarki były miejscowością, w której zgodnie żyli Polacy i Żydzi. Były czasy, gdy żydowska „mniejszość” stanowiła ponad 50% ludności. Dziś po żydowskich sąsiadach pozostały jedynie wspomnienia oraz materialne ślady ich bytności. Dzięki szlakowi żydowska historia miasteczka jest odkrywana na nowo. Szlak rozpoczyna się przy ul. Koziegłowskiej, prowadzi przy odnowionej dawnej **synagodze**, w której mieści się dom kultury i Punkt Informacji Turystycznej. Innym obiektem szlaku jest rozległy **kirkut** na Kierkowie, z zachowanymi ponad 1100 maczewami o bogatej rzeźbiarskiej symbolice, której nie znajdziemy na innych żydowskich cmentarzach w miastach województwa śląskiego.

Wszystkie opisane atrakcje można objechać starym **gazikiem**, którego kierowca przy okazji opowiada historie, które dodają zwiedzaniu lokalnego kolorytu. Gaziki trzeba wcześniej rezerwować pod telefonem **Przystani Leśniów**.

Warto poświęcić trochę czasu okolicom Żarek. W niedalekich miejscowościach – **Przybynowie** i **Ostrowie** – działają gospodarstwa agroturystyczne, wpisane do ogólnopolskiej **Sieci Zagród Edukacyjnych**. Pomysłem na wycieczkę rowerową jest trasa do wsi **Czatachowa**, w której znajduje się **Pustelnia pw. Zesłania Ducha Świętego**, założona przez kilku eremitów w 1992 r. Z czasem obok ich skromnej chaty i drewnianej kaplicy z początku XX w. zbudowano nowy kościół, do którego dobudowano drewnianą kaplicę Mater Adorans – „Matki modlącej się”.

A propos żareckich kościołów: w centrum, przy rynku wznosi się parafialny **kościół pw. św. Szymona i Judy** z 1522 r., a w jego pobliżu stoi – niezwykle urokliwy **kościół pw. św. Barbary** z pocz. XVIII w., murowany i kryty gontem. Przy drodze z Żarek do Podlesic, stoją **ruiny kościoła pw. św. Stanisława** i punkt widokowy na tzw. **kuście**

Przejażdżka gazikiem

Ruiny strażnicy w Przewodziszczykach

Staw w Jaworzniku, okolica Żarek

jurajską. To charakterystyczny próg geologiczny Jury, ciągnący się od Kluczy koło Olkusza aż po Częstochowę. Między Jaworznikiem a Żarkami próg jest najbardziej widoczny, gdyż opada stromo do pradoliny Warty. Rozciąga się z niego panorama na położony w niecce Myszków.

Niedaleko, w kierunku północnym od Żarek, można odnaleźć ruiny strażnicy w **Przewodziszczykach**. Podobnie jak dawniejsze zamki, tworzyła ona rubież obronną Królestwa Polskiego przed Czechami. Strażnica miała postać trudnej do zdobycia wieży mieszkalno-obronnej. Okolice Żarek są także popularnym celem wycieczek wspinaczkowych (Przewodziszczyce, Trzebnów, Łutowiec) oraz turystyki konnej. Przez gminę Żarki prowadzi **Międzygminny Szlak Konny** z Koziegłowa (więcej patrz Koziegłowy).

Informacje praktyczne

Punkt Informacji Turystycznej Żarki (Miejsko Gminny Ośrodek Kultury), ul. Moniuszki 2, tel. 662257288, 728 998 806, zarki@slaskie.travel, www.turystykazarki.pl
Stary Młyn – Muzeum Dawnych Rzemiosł Żarki, ul. Ofiar Katynia 5, tel. 690070772, 690070765, www.muzeumzarki.pl

Zespół Zabytkowych Stodół, Żarki, ul. Piaski
Pracownia etnodizajnu EtnoJura, Żarki, ul. Leśna 19, tel. 730950551, www.etnojura.pl

Wehikuł Czasu na Jurajskim Szlaku, Żarki, ul. Leśna 19, tel. 603770627

Manufaktura Słodczych HokusPokuss, Żarki, ul. Piłsudskiego 17, tel. 530815045, www.hokuspokuss.pl

Kampus Eureka, Żarki, ul. Leśna 19, tel. 731926776, www.kampus-eureka.pl

ArtWarsztaty, Żarki, ul. Moniuszki 2, tel. 787264228

Zagroda Pod Skalką, Przybynow, ul. Szkolna 34, tel. 501154921, www.agroskalka.pl

Zagroda Maciejówka, Ostrów, ul. Jurajska 70, tel. 60998964, www.zagroda-maciejowka.pl

Przystań Leśniów, Żarki, ul. Źródłana 5, tel. 887803303, www.przystanlesniow.pl

Sanktuarium Matki Bożej Leśniowskiej Patronki Rodzin, Żarki, ul. Leśniowska 99, tel. 34 3148022, www.lesniow.pl

Pustelnia pw. Zesłania Ducha Świętego, Czatachowa 50, tel. 600287958, www.mimj.pl
Ruiny kościoła pw. św. Stanisława, Żarki, ul. Strażacka

Esencja Jury

Mirów, Bobolice, Podlesice

Grzęda Mirowska jest jednym z najbardziej widokowych miejsc na Jurze Krakowsko-Częstochowskiej. Łączy grzbietem wapiennym, usianym licznymi ostańcami dwa „orle gniazda”: majestatyczny, odbudowany kilka lat temu **Zamek w Bobolicach** oraz malownicze ruiny **Zamku w Mirowie**. Oba zamki wzniesiono w czasach Kazimierza Wielkiego. Obok ruin **Zamku Ogrodzieniec w Podzamczu**, są one niemalże „wizytówkami” Jury.

Widokowy spacer proponujemy rozpocząć od **Mirowa**. O tamtejszym zamku wspomniano już w 1405 r., choć jest on zapewne o wiek starszy. Pierwotnie był niewielki, później rozbudowano go w zespół architektoniczny, obejmujący zamek górny i dolny, trzy dziedzińce i majdan gospodarczy. Gdy na początku XVI w. Mirów zamieszkali Myszkowscy, zamek podwyższono o dwie kondygnacje, a w wieży urządzono część mieszkalną. Przechodząca z rąk do rąk warownia skapitulowała w okresie „potopu” szwedzkiego, a jej kres przypadł na koniec XVIII w. Zamek popadł w ruinę i do dziś nią pozostaje. Z tego powodu, choć ściany dawnej warowni zostały przez nowych właścicieli zabezpieczone, nie można go jeszcze zwiedzać. Zatem nie pozostaje nic innego, jak go obejść i ruszyć pieszym szlakiem w kierunku bliźniaczego **Zamku w Bobolicach**. Zamek ten, podobnie jak ruiny zamku w Mirowie przeszedł w ręce prywatne. W przypadku Bobolic nowi właściciele

zdecydowali się na odbudowę, a właściwie hipotetyczną rekonstrukcję. Dziś zamek prezentuje się tak, jak – według historyków, którzy opracowywali projekt odbudowy – mógł wyglądać w czasach świetności. Zamek w Bobolicach był warownią broniącą granic Królestwa Polskiego. Oba zamki wraz z innymi Orlimi Gniazdami tworzyły linię obronną, dlatego wybudowano je na tyle blisko siebie, że możliwa była szybka komunikacja pomiędzy poszczególnymi warowniami.

Trasa **Grzędą Mirowską** (albo inaczej Mirowskimi Skałami) ma ledwie 2 km długości, za to zachwyca swoim przebiegiem. Ścieżka biegnie częściowo grzbietem skał, częściowo pomiędzy skałami, mija strome ściany i kotlinki. Warto pamiętać również, że wspomnianym grzbietem Grzędy mogą poruszać się tylko piesi. Turyści, chcący przejechać ten malowniczy odcinek na rowerach czy konno poruszają się drogą po południowej stronie wznieścień, nią właśnie prowadzi rowerowy i pieszy **Szlak Orlich Gniazd**.

Na wschód od Mirowa i Bobolic, między **Skałami Podlesickimi**, a **Górami Zborów** leżą **Podlesice**. W tej wsi znajduje się **siedziba Grupy Jurajskiej GOPR** oraz **Centrum Dziedzictwa Przyrodniczego i Kulturowego Jury**, w którym odbywają się ciekawe spotkania i warsztaty. W Centrum działa również Punkt Informacji Turystycznej i pracują przewodnicy, którzy oprowadzają grupy po **Jaskini Głębokiej** – jedynej jaskini udostępnionej

Zamek w Mirowie

Wspinaczka na Górze Zborów

Okiennik Wielki

Mirowskie Skały

Grzęda Mirowska „zagrała” w filmie Wojciecha Hassa „Rękopis znaleziony w Saragossie” ze Zbigniewem Cybulskim w roli głównej.

Ruiny Zamku Bąkowiec

do zwiedzania w śląskiej części Jury. Jaskinia znajduje się na zachodnim zboczu **Góry Zborów** (zwanej też Górą Berkową – 468 m n.p.m.), stanowiącej rezerwat przyrody, która jest najwyższym wzniesieniem w północnej części Jury. Z jej szczytu rozciąga się rozległy widok na całą okolicę. Jaskinię Głęboką można zwiedzać sezonowo, a w trakcie zwiedzania pamiętać o tym, żeby się odpowiednio ubrać (w jaskini temperatura sięga maksymalnie 8°C i jest bardzo wilgotno). Jaskinia ma, niestety, ubogą szatę naciekową, zniszczoną w XIX w. przez poszukiwaczy kalcytu (szpatu), służącego m.in. do wyrobu szkła. Ze wspomnianego kalcytu zbudowany jest ołtarz główny w formie grotu lurdzkiej w **kościółce św. Jacka i Marii Magdaleny** (z 1895 r.) w sąsiednich **Kroczycach**. Od Góry Zborów ciągnie się pasmo **Skał Kroczyckich**, które są wymarzone do uprawiania wspinaczki skałkowej. W pobliżu leży też **Zalew Dzibicki** na rzece Białce, ulubione miejsce do wędkowania i kąpeli.

Aktywna turystyka wzmacnia apetyt. Możemy go zaspokoić w niedalekim **Zajeździe Hetman** w Lgocie Murowanej, znajdującym się na **Szlaku Kulinarnej Śląskie Smaki**. W Podlesicach warto zajrzeć do **zagrody edukacyjnej Pod Berkową Górą**, gdzie m.in. prowadzone są warsztaty kulinarne z gotowania regionalnego specjału: kluchów połam bitych, zakończone oczywiście konsumpcją.

Niedaleko Góry Zborów znajduje się jeszcze jedno, charakterystyczne dla Jury Krakowsko-Częstochowskiej miejsce – to **Okiennik Wielki** (Skarżycycki). Charakterystyczny 35-metrowy ostaniec z dziurą pośrodku widoczny jest już z daleka. Legenda mówi, że był siedzibą zbójników, a drzwi z ich skarbczyka ponoć do dziś użytkowane są w kościele w Kromoławie. Ile w tym prawdy – nie wiadomo, wiadomo jednak, że ponad 60 tysięcy lat temu zamieszkiwali teren wokół Okiennika ludzie, po których zostały narzędzia krzemienne, odkryte w 1926 r. W pobliżu Okiennika warto odwiedzić ruiny **Zamku Bąkowiec** na terenie **Ośrodka Rekreacyjnego Morsko-Plus**. Najstarsza wzmianka o nim pochodzi z 1389 r. W czasach świetności była to warownia złożona z zamku górnego i podzamcza. Do dziś pozostały z niego jedynie skromne ruiny, które można podziwiać jedynie z zewnątrz.

Zalew w Dzibicach

Informacje praktyczne

Punkt Informacji Turystycznej Niegowa (Gminny Ośrodek Kultury), ul. Wojska Polskiego 2, tel. 34 3151201, niegowa@slaskie.travel, www.niegowa.pl
Punkt Informacji Turystycznej Podlesice (Centrum Dziedzictwa Przyrodniczego i Kulturowego Jury), Podlesice 83, tel. 730702056, biuro@podlesice.org.pl, www.podlesice.org.pl
Zamek Bąkowiec (na terenie OSW Morsko-Plus), Morsko, ul. Zamkowa 70, tel: 32 67 376 31, www.morsko.com.pl
Zamek w Bobolicach tel. 34 3288002, www.zamekbobolice.pl
Jaskinia Głęboka, Podlesice, tel. 730702056, czynna od 15.04 do 31.10
Okiennik Wielki, Piaseczno, gmina Kroczyce
Centrum Dziedzictwa Przyrodniczego i Kulturowego Jury, Podlesice 83, tel. 730702056, www.podlesice.org.pl
Zajazd Hetman – Szlak Kulinarnej Śląskie Smaki, Lgota Murowana 29 c, tel. 34 3152058, www.zajazdhetman.pl

Stare zamczyska i ich tajemnice

Zamek Ogrodzieniec, Zamek Pilcza

Podzamcze • Smoleń • Pilica

Zamek Ogrodzieniec w Podzamczu jest chyba najbardziej rozpoznawalnym „orlim gniazdem” i ozdobą **Szlaku Orlich Gniazd**. Są to również jedne z największych kubaturowo ruin w Polsce (ok. 32 tys. m³). W sezonie, zwłaszcza w letnie pogodne weekendy, pojawiają się w okolicy ruin tłumy turystów, mimo tego jest to miejsce, które można polecić zawsze i wszystkim.

Historia zamku, jak wielu warowni na **Szlaku Orlich Gniazd**, zaczyna się w początkach XIV w., jednakże konkretnych dokumentów datujących powstanie warowni do dziś nie odnaleziono. Po zniszczeniu ok. 1289 r. grodu, który był poprzednikiem Zamku Ogrodzieniec, nową warownię na pograniczu Śląska i Małopolski wzniesiono na zboczu **Góry Janowskiego** (515,5 m n.p.m.). Jej zadaniem była obrona ziem Królestwa Polskiego, zwłaszcza nieodległego Krakowa, przed najazdami. Choć zamek funkcjonował od XIV w., jego rozkwit nastąpił w wieku XVI. Wówczas jego właściciele Bonerowie, bogaci kupcy, bankierzy, żupnicy i patrycjusze krakowscy, rozbudowali go i przekształcili w renesansową rezydencję (1530-1560). Niestety, zamek nie oparł się nowocześniejszej artylerii i w czasie najazdu Szwedów w okresie wojny północnej w 1702 r. został zniszczony. Częściowo odbudowany, był zamieszkały do pocz. XIX w. Od tego czasu pozostaje w ruinie.

Pozostałości budowli w latach 70. XX w. zostały zabezpieczone, udostępnione do zwiedzania i przekształcone w trwałą ruinę, która dziś zachwyca turystów. Udostępnione zostało **zamkowe muzeum, zbrojownia, katownia** oraz **Karczma Rycerska**, w której można się posilić po trudach zwiedzania. W wyniku kolejnych prac remontowych od 2014 r. ruiny zwiedza się przemierzając jednokierunkową trasę zwiedzania, prowadzącą przez 3 baszty, komnaty Włódków i Bonerów, budynek Kurzej Nogi, beluard i 3 dziedzińce.

Zamek można zwiedzać indywidualnie lub z przewodnikiem, w którego asyście grupy odwiedzają nawet najbardziej ukryte zakamarki warowni. Latem ciekawą opcją zwiedzania są **Wakacje z duchami**, czyli poznawanie tajemnic ogrodzienieckiego zamczyska nocą. Malownicze są nie tylko ruiny, ale i ich otoczenie, pełne charakterystycznych jurajskich ostańców, wśród których wzrok przyciągają Wielbłąd, Kaczor, Niedźwiedź, Lalka czy Ratusz. Tuż pod murami zamczyska rozpościera się także strefa rozrywki, przede wszystkim dla najmłodszych turystów. Idąc od ryneczku w Podzamczu do bramy zamku mijają się **Park Rozrywki Ogrodzieniec**, czyli dom strachów, wielką rynnę zjazdową, park miniatur, park fizycznych doświadczeń i inne stanowiska przygotowane z myślą o dzieciach. Obok znajduje się też spory park linowy **Adrenalina**.

Zamek Ogrodzieniec

Zamek Pilcza w Smoleńcu

Grod na Górze Birów

Z zamku można przejść się do oddalonego o niecałe dwa kilometry **Grodu na Górze Birów**. To zrekonstruowany średniowieczny gród obronny, istniejący na tym terenie do końca XIII w. W jego pobliżu znajduje się również **Suchy Poleć**, jeden z lepszych punktów widokowych w okolicy, z pozostałościami poniemieckich betonowych umocnień z okresu II wojny światowej, tzw. linii B2. W drodze na Birów warto odwiedzić jeszcze jedno miejsce – **Sanktuarium Matki Bożej Skalkowej**, którego historia sięga 1818 r. Wtedy to wg podań jednemu z mieszkańców ukazała się Matka Boska. Na pamiątkę tego wydarzenia w znajdujący się tam ostaniec wbudowano kaplicę. W pobliżu ogrodzienickich ruin znajduje się miejscowość **Kielkowice**, a w niej niezwykła jak na jurajskie warunki atrakcja, czyli **ferma strusi**. To gospodarstwo agroturystyczne jest wpisane do **Sieci Zagród Edukacyjnych**.

Uzupełnieniem wycieczki może być piesza wędrówka niebieskim **Szlakiem Warowni Jurajskich** od Podzamcza, przez ruiny strażnicy rycerskiej w Ryczowie do Smolenia, a stamtąd czerwonym Szlakiem Orlich Gniazd – do Pilicy. We wsi Ryczów zachowały się jedynie fragmenty zamkowych murów z XIV w., za to ruiny **Zamku Pilcza** w **Smoleniu** są niezwykle okazałe. Warto je odwiedzić nawet, jeśli już w Smoleniu kiedyś się było. Ruiny zamku, którego historia sięga 1394 r., niedawno przeszły gruntowną modernizację. Po zrekonstruowaniu części murów i zbudowaniu schodów można zwiedzać zamek górny i 16-metrową wieżę z tarasem widokowym. Sam zamek znajduje się w centrum **rezerwatu przyrody Smoleń** z wiekowym drzewostanem, przede wszystkim bukowym oraz licznymi ostańcami. Idąc dalej, trafiamy do **Pilicy**, małego urokliwego miasteczka, którego wyróżnikiem jest kilka kościołów wzniesionych pomiędzy XIV a XVIII w., zwłaszcza **kościół farny pw. św. Jana Chrzciciela** z przeł. XIV i XV w., z ciekawym renesansowym nagrobkiem Kasi Pileckiej (1555 r.) dłuta Jana Marii Padovano. Drugim ważnym

Widok z Zegarowych Skał na okolice Smolenia

Rynek w Pilicy

Urokliwe położenie pośród falujących wzgórz, wielość zabytków i zachowany średniowieczny układ urbanistyczny miasteczka sprawiają, że Pilica jest czasami nazywana Jurajskim Kazimierzem.

Zalew w Pilicy

zabytkiem jest zespół klasztorny franciszkanów-reformatów – **Sanktuarium Matki Bożej Śnieżnej Opiekunki Rodzin**. Świecą atrakcją miasta jest ufortyfikowany **zespół pałacowo-parkowy Padniewskich**, z pałacem z XVII w. (niestety, z powodu nieregulowanego statusu własności, niedostępny do zwiedzania). Centrum Pilicy stanowi prostokątny rynek ze zrekonstruowanym XVII-wiecznym ratuszem i studnią.

Niedaleko Pilicy, w **Woli Libertowskiej** – gmina Żarnowiec, swoją galerię prowadzi lokalny artysta Antoni Toborowicz. W zaprojektowanym przez niego domu działa autorska **galeria rzeźby** oraz **Muzeum Krzyży i Kapliczek**. Ekspozowane są tam także prace malarskie jego córek.

Informacje praktyczne

Punkt Informacji Turystycznej Podzamcze (Zamek Ogrodzieniec – kasa), ul. Zamkowa 28, tel. 32 6732285, podzamcze@slaskie.travel
Punkt Informacji Turystycznej Ogrodzieniec (Biuro Turystyczne „New Standard”), ul. Kościuszki 11, tel. 32 6732914, ogrodzieniec2@slaskie.travel
Punkt Informacji Turystycznej Ogrodzieniec (Związek Gmin Jurajskich), Plac Wolności 42, tel. 32 6733364, 32 6733798, ogrodzieniec@slaskie.travel, biuro@jura.info.pl, www.jura.info.pl, www.orlegniazda.pl
Zamek Ogrodzieniec Podzamcze, ul. Zamkowa 28, tel. 32 6732285, 32 6732220, biuro@zamek-ogrodzieniec.pl, www.zamek-ogrodzieniec.pl
Grod na Górze Birów Podzamcze, ul. Partyzantów, tel. 695596298, www.zamek-ogrodzieniec.pl
Park Rozrywki Ogrodzieniec, Podzamcze, ul. Zamkowa 33, tel. 606669742, www.park-ogrodzieniec.pl
Sanktuarium Matki Boskiej Skalkowej, Podzamcze, ul. Wojska Polskiego
Zamek Pilcza w Smoleniu tel. 530702056, www.zamekpilcza.org.pl
Muzeum Krzyży i Kapliczek, Wola Libertowska 132, tel. 32 6449493, pracownia@antonitoborowicz.pl, www.antonitoborowicz.pl

Wodne konstelacje

Pojezierze Dąbrowskie i inne akweny Zagłębia

Dąbrowa Górnicza – Pojezierze Dąbrowskie (Pogoria I, II, III, IV)
 • Sławków • Zalew Przeczyccki • Siewierz

Okolice **Dąbrowy Górniczej**, **Będzina** i **Sosnowca** to historyczne **Zagłębie Dąbrowskie**, obszar przemysłowy ukształtowany w 1. połowie XIX w. O jego rozwoju zdecydował przemysł, nic więc dziwnego, że niegdyś Zagłębie postrzegane było jako „krajina węgla i stali”. Ale w Zagłębiu znajduje się też sporo terenów zielonych, sprawiających, że region ten jest terenem rekreacyjnym o bogatej i różnorodnej ofercie. Jednym z takich miejsc jest **Pojezierze Dąbrowskie**.

Na obszarze Dąbrowy Górniczej wydobywano piasek podsadzkowy na potrzeby górnictwa, a pozostałe po jego eksploatacji wyrobiska zalano wodą tworząc swoiste „pojezierze”. Tworzą go **cztery zbiorniki Pogoria** o łącznej powierzchni ponad 860 ha.

Zbiornik Pogoria I został zalany już w 1943 r., ma ok. 75 ha powierzchni, piaszczyste plaże strzeżone przez WOPR i od lat służy żeglarzom, kajakarzom i motorowodniakom. Trenował tu wielokrotny mistrz świata w sportach motorowodnych – Waldemar Marszałek.

Do rekreacji wodnej przeznaczony jest również zbiornik **Pogoria III** o pow. ok. 205 ha, z głębokością dochodzącą do 18 m. Ze względu na dużą przejrzystość wody, to doskonałe miejsce do nurkowania. Od lat przyciąga też żeglarzy i windsurferów, a zimą – borerowców. Nad Pogorią III jest promenada spacerowa i molo, Centrum Sportów Wodnych

i piaszczysta plaża ze strzeżonym kąpieliskiem. Z kolei **Pogoria II** to niewielki akwen (25 ha), uznany za użytek ekologiczny, na którym obowiązuje zakaz kąpieli i pływania sprzętem wodnym. Możliwe jest natomiast wędkowanie. Brzegi porośnięte szuwarami, z trzcina dochodzącą do 4 m wysokości, trzcinnikiem, kosaćcem żółtym są rajem dla perkozów, kaczek, mew śmieszek i czapli. Jest to doskonałe miejsce do obserwacji przyrody. Najmłodszym akwenem jest **Pogoria IV** (zbiornik **Kuźnica Wareżyńska**), o pow. ok. 560 ha, utworzony z dawnej kopalni piasku podsadzkowego, który w praktyce ma za zadanie przechwycenie ewentualnej fali powodziowej na Czarnej Przemszy. Pomimo znacznej głębokości (do 23 m) i rozległości (do 3 km szerokości), nie jest wykorzystywany do rekreacji. Ze względów bezpieczeństwa obowiązuje tu zakaz żeglugi i kąpieli, dozwolone jest natomiast wędkowanie. Zbiornik za to podziwiać można z siodełka roweru, bowiem wokół niego utworzono wygodną trasę rowerową, w części asfaltowaną i wykorzystywaną też przez rolkarzy.

Pojezierze Dąbrowskie z innymi atrakcjami Dąbrowy Górniczej (Park Zielona, Pustynia Błędowska, Wzgórza Trzebiesławickie, Dolina Miłości) łączy ponad 80 km ścieżek rowerowych i 14 km rolkowych. W dąbrowskim Parku Zielona działa **Centrum Sportów**

Pogoria II

Pogoria III

Letnich i Wodnych, oferujące m.in. sztuczną ściankę wspinaczkową, 8 piaszczystych boisk do siatkówki plażowej, skatepark, wypożyczalnię łodzi i kajaków oraz miejsce do samodzielnego grillowania. Ścieżkami rowerowymi można także dotrzeć do urokliwego **Sławkowa**, niewielkiego miasteczka z wieloma zabytkami: ruinami **zamku biskupów krakowskich**, **kościółem pw. Podwyższenia Krzyża Świętego i Św. Mikołaja** (z 1250 r. i XV w., przebudowany w XVIII w.), drewnianą **karczmą Austeria** z 1771 r. (obiektem na **Szlaku Architektury Drewnianej** województwa śląskiego) oraz podcieniowym domem z XVIII w. – siedzibą Muzeum Regionalnego (Dział Kultury Dawnej przy Miejskim Ośrodku Kultury). Na niewielkim sławkowskim rynku stoi także ratusz, drewniana studnia i kapliczka św. Jana Nepomucena z XIX w. W Sławkowie zachowała się przebudowana synagoga z 1896 r., a na północ od centrum (Krzykawka, ul. F. Nullo) – urokliwy kirkut z 1907 r. z licznymi interesującymi macewami.

Pogoria IV

Stare przysłowie mówi: „Na sławkowskim chlebie Kraków zbudowano”. Poza wspaniałym pieczywem, w Sławkowie można dziś posmakować wielu lokalnych i regionalnych potraw m.in. sławkowskiego żurku i polewki. Sławków w XIII i XIV w. był ważnym ośrodkiem górnictwa rud srebra i ołowiu, bogatym miastem rzemieślniczym, handlowym i to dzięki dochodom z górnictwa z tego terenu „Kraków zbudowano”. O znaczeniu Sławkowa dla Krakowa może świadczyć fakt, że do dziś jedna z ulic wybiegająca z krakowskiego Rynku Głównego nazywa się Sławkowska.

Rozlewiska Białej Przemszy w Sławkowie

Zamek w Siewierzu

„Kradnij, zabijaj, ale Siewierz omijaj”. W latach 1443 do 1790 Siewierz stanowił stolicę suwerennego Księstwa Siewierskiego, rządzonego przez kolejnych biskupów krakowskich, Księstwo stanowiło część Świętego Cesarstwa Rzymskiego Narodu Niemieckiego. Miało prawo bicia monet, nadawania szlachectwa oraz przywilejów dla miast na jego terytorium. Miało też własne, bardzo rygorystyczne prawo, stąd owo ostrzeżenie w przysłowiu.

Oprócz Pojezierza Dąbrowskiego, znakomite warunki do rekreacji wodnej oferuje **Zalew Przeczycki**, utworzony w 1963 r. na Czarnej Przemszy, liczący 510 ha powierzchni. Nad jego brzegami rozlokowało się wiele ośrodków wypoczynkowych. Można tu uprawiać wędkarstwo, żeglarsstwo oraz sporty motorowodne. Na zachodnim krańcu zalewu leży **Siewierz**, z ruinami **zamku biskupów krakowskich**. Zamek pochodzi z XIV w., przechodził różne koleje losu, ale do dziś zachowała się jego wieża stanowiąca doskonały punkt widokowy. Do zamku prowadzi zrekonstruowany most zwodzony na otaczającej zamek fosie. Zachowały się też obwodowe mury zamkowe i barbakan. Wartościowym zabytkiem jest też zespół kościelny **kościół pw. św. Marcina** położony przy ul. Kościuszki. W sąsiedztwie znajduje się budynek dawnej gminy, w którym funkcjonuje izba tradycji i punkt informacji turystycznej. Jedną z dwóch najstarszych w województwie śląskim budowli jest **romański kościółek pw. św. Jana Chrzciciela** znajdujący się na cmentarzu tuż przy Drodze Krajowej 1 (drugim jest romańska **rotunda św. Mikołaja** w Cieszyńcu na wzgórzu zamkowym). Siewierz słynie też z dobrej kuchni – zwłaszcza pieczonej gęsi, gęsich podrobów, żurku siewierskiego i słynnego siewierskiego chleba.

Przegląd akwenów służących do rekreacji wodnej uzupełniają niewielkie ośrodki nad **zalewem Rogoźnik II** (gmina Bobrowniki) oraz **Stawikami** w Sosnowcu, dodatkowo planowana jest rewitalizacja kąpieliska **Balaton** w Sosnowcu.

Informacje praktyczne

Punkt Informacji Turystycznej 📍 Dąbrowa Górnicza (Muzeum Miejskie „Sztynka”), ul. Legionów Polskich 69, tel. 32 7264185, 501763337, dabrowa-gornicza@slaskie.travel

Punkt Informacji Turystycznej 📍 Sławków, Rynek 9, tel. 32 2931396, slawkow1@slaskie.travel

Punkt Informacji Turystycznej 📍 Sławków (Szkolne Schronisko Młodzieżowe), ul. Niwa 45, tel. 32 2931100, slawkow2@slaskie.travel

Punkt Informacji Turystycznej 📍 Siewierz, ul. Kościuszki 5, tel. 32 6742461, siewierz@slaskie.travel

Centrum Sportów Letnich i Wodnych w Parku Zielona, Dąbrowa Górnicza, ul. Letnia 9, tel. 32 2626997, www.csir.pl

Centrum Sportów Letnich i Wodnych – Pogoria III, Dąbrowa Górnicza, ul. Malinowe Górki, tel. 509407660, www.csir.pl

Karczma Austeria 🍷, Sławków, Rynek 2, tel. 791526232, facebook.com/KarczmaAusteria
Międzynarodowe Miasteczko Ekologiczne, Rogoźnik (k. Będzina), ul. Modrzewiowa 1, tel. 505224031

Restauracja Zagłębie Smaku 🍴 – Szlak Kulinaryny Śląskie Smaki, Dąbrowa Górnicza, ul. Aleja Róż 1 a, tel. 32 7550000, www.zaglebiesmaku.pl

Zielony kraniec Śląska

okolice Koszęcina

Koszęcin • Lubliniec • Kłobuck

Tereny północno-zachodnie województwa śląskiego położone w **dolinach Małej Panwi i Liswarty** to jedne z najspokojniejszych i najbardziej ustronnych części województwa, a dla turystyki prawdziwa „terra incognita” – ziemia nieznaną albo bardzo słabo znana. Wśród tamtejszych, otoczonych lasami i terenami rolniczymi miejscowości wyróżnia się **Koszęcin**, który dzięki malowniczoemu położeniu i zachowanemu **pałacowi rodziny Hohenlohe-Ingelfingen** stał się w 1953 r. siedzibą jednego z największych ambasadatorów naszego regionu – **Zespołu Pieśni i Tańca „Śląsk” im. Stanisława Hadyny**.

Siedziba zespołu „**Śląsk**” to pięknie odrestaurowany zespół pałacowo-parkowy, dawna posiadłość śląskich rodów: Kochcickich, Sobków, von Rauthenów i wspomnianej księżęcej rodziny Hohenlohe-Ingelfingen. Pałac został wzniesiony na początku XVIII w. i przebudowany w stylu późno klasycystycznym w 1. poł. XIX w. Obiekt składa się z trzech niesymetrycznych skrzydeł, z których najpiękniejsze – zachodnie – mieści Salę Balową z wychodzącym na park tarasem, Salę Zieloną, zachowaną w stylu romantycznym, gdzie mieści się ocalały piec kaflowy w tonacji zieleni (stąd jej nazwa), a także Salę Kominkową z oryginalnym piaskowcowym kominkiem z XIX w. W klasycystycznym pałacu artyści mogą w spokoju ćwiczyć i planować kolejne trasy koncertowe. Od 2005 r. w siedzibie

zespołu działa Śląskie Centrum Edukacji Regionalnej, w którym organizowane są warsztaty edukacji regionalnej oraz specjalistyczne Letnie Szkoły Artystyczne. Zespół pałacowy można zwiedzać, poznając zabytkowe wnętrza, sale dydaktyczne i Izbę Tradycji Zespołu, w której prezentowane są pamiątki z licznych podróży, nagrody, barwne kostiumy sceniczne i stroje ludowe, fotografie i filmy archiwalne, plakaty, instrumenty muzyczne. Istnieje również możliwość spotkania z artystami Zespołu „Śląsk” oraz zobaczenia i przymierzenia kostiumów scenicznych znajdujących się w liczącej ponad 22 tysiące eksponatów kostiumerii.

Pałac otacza 22-hektarowy park krajobrazowy założony w 1. poł. XIX w., z malowniczym oczkiem wodnym i bogatym drzewostanem. To znakomite miejsce spacerów o każdej porze roku i tło romantycznych sesji fotograficznych.

Pokoje noclegowe w zespole pałacowym mogą stanowić doskonałą bazę wypadową do zwiedzania okolicy. Pierwszym przystankiem wycieczki może być **Lubliniec**, w którym – poza zabytkową zabudową śródmieścia – warto odwiedzić **Muzeum Pro Memoria Edith Stein**. Placówka mieści się na piętrze domu Courantów – dziadków Edyty Stein, męczennicy i świętej Kościoła Katolickiego, patronki Lublińca.

Pałac w Koszęcinie

Liswarta

Różaneczniki katawbijskie

Niewystępującego w Polsce różanecznika katawbijskiego do Kochanowic z Ameryki Północnej sprowadził hrabia von Ballestrem, zakładając matecznik, z którego pozyskiwano okazy do parku pałacowego w sąsiednich Kochcicach.

Tereny wokół Koszęcina i Lublińca są też idealne na rowerowe wycieczki z przystankami w poszczególnych miasteczkach czy wsiach. W **Kochcicach** warto się zatrzymać, by zobaczyć tamtejszy **zespół pałacowo-parkowy rodziny Ballestremów**, wybudowany w latach 1903-1909. W dawnej sali balowej dziś znajduje się ogólnodostępna kawiarnia. Pałac otacza park – od północy w stylu angielskim z dwoma zarybionymi stawami i bogatym drzewostanem, a od południa – w stylu francuskim. Jadąc dalej, docieramy do **Kochanowic**, w których znajduje się unikatowe w skali kraju **stanowisko różanecznika katawbijskiego (rododendrona)**. Najlepiej trafić tam w maju, kiedy roślina kwitnie i kiedy organizowane jest Święto Kwitnącego Różanecznika. Najpiękniejszy widok rozpościera się ze specjalnej platformy, do której dochodzi się ścieżką przyrodniczo-dydaktyczną „Na Brzozę” z Lubocka. Ścieżka prowadzi przez **Park Krajobrazowy Lasy nad Górną Liswartą**, który jest miejscem występowania wielu gatunków zwierząt m.in. bobrów, wydr, kormoranów czy bocianów czarnych. Na przepływającej przez park rzece Liswarcie organizowane są spływy kajakowe. W **Kalinie**, w samym centrum parku krajobrazowego, mieści się **Ośrodek Edukacyjny Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego**, obejmującego ochroną najcenniejsze fragmenty terenów znajdujących się w górnym odcinku rzeki Liswarty. Będąc w okolicy warto również odwiedzić gospodarstwo „Owczarkowa Zagroda” w Wąsoszu, zrzeszone w **Sieci Zagród Edukacyjnych**.

W okolicach Lublińca i Koszęcina znajduje się też kilka drewnianych kościołów wpisanych na **Szlak Architektury Drewnianej** województwa śląskiego, jak choćby świątynie w samym **Koszęcinie**, w **Cieszowej**, **Boronowie**, **Bruśku**, **Gwoździanach**, **Miasteczku Śląskim** czy **Woźnikach**.

Najcenniejszym zabytkiem powiatowego **Kłobucka** jest zabytkowy **zespół kościelny pw. św. Marcina i Małgorzaty** z czasów, gdy tutejszym proboszczem był **Jan Długosz** (XV w.), słynny kronikarz i wychowawca synów królewskich. W parokrotnie przebudowanym kościele znajduje się obraz słynący łaskami MB z Dzieciątkiem – NMP Kłobuckiej Ucieczki Grzeszników. Innym ciekawym zabytkiem miasta jest **neogotycki pałac** (1795-1800) pruskiego ministra Christiana von Haugwitza, przebudowany w 1891 r. przez księcia Aleksandra Michajłowicza Romanowa. W **Mokrej** – miejscu pamiętnej bitwy 1 września 1939 r. Wołyńskiej Brygady Kawalerii z Niemcami – stoi drewniany **kościół pw. św. Szymona i św. Judy Tadeusza** (1708 r.), obok którego otwarto **Muzeum Kultury Przeworskiej i Izbę Pamięci Bitwy pod Mokrą**.

W nieodległych **Krzepicach**, oprócz zabytkowego gotycko-barokowego **kościoła pw. św. Jakuba**, znajdują się ruiny XVIII-wiecznej synagogi i unikalny – nie tylko w skali regionu – **cmentarz** żydowski z żeliwnymi macewami. W **Dankowie** zachowały się relikty XVII-wiecznego **fortalicjum** Stanisława Warszyckiego na majdanie, w obrębie którego zbudowano w 1650 r. **kościół pw. św. Stanisława Biskupa Męczennika – Sanktuarium Matki Bożej Dankowskiej**. W sąsiednim **Lipiu** stoi XVIII-wieczny modrzewiowy dwór, obok którego zachowała się oryginalna szalowana drzewem wieża wodna.

Zalew w Ostrowach nad Okszą

Danków, ruiny Fortalicjum

Swoje atrakcje mają **Rębielice Królewskie**, gdzie na stokach Rębielskiej Góry znajduje się nieczynny **kamieniołom** wapienia oraz 3 nieużywane wapienniki, zaś dominantą wsi jest nigdy nieuruchomiony **wiatrak energetyczny** o wys. 54 m, z pędnikiem turbiny wiatrowej o średnicy 32 m – jeden z największych w Polsce. W małym **Kłucznie**, śródlęśnej osadzie nad Liswartą, znajduje się malowniczy drewniany **zespół młyński** z XIX w.: młyn, dom młynarza i tartak.

Przez teren powiatu kłobuckiego biegnie także **Szlak Architektury Drewnianej** województwa śląskiego, na którym możemy spotkać drewniane świątynie w **Truskolasach** (największa w północnej części woj. śląskiego), **Borze Zapilskim**, **Popowie** i wspomnianej już **Mokrej**.

Informacje praktyczne

Zespół Parkowo-Pałacowy – siedziba Zespołu Pieśni i Tańca „Śląsk” im. Stanisława Hadyny, Koszęcin, ul. Zamkowa 3, tel. 34 3106415, info@zespolslask.pl, www.zespolslask.pl
Muzeum Pro Memoria Edith Stein, Centrum Informacji Turystycznej, Lubliniec, ul. E. Stein 2, tel. 534200582, cit@lubliniecturystycznie.pl, www.lubliniecturystycznie.pl
Zespół pałacowo-parkowy w Kochcicach (Wojewódzki Ośrodek Rehabilitacji), ul. Zamkowa 1
Ośrodek Edukacyjny Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego, Herby-Kalina, ul. Lompy 6, tel. 34 3574902, zpkkalina@zpk.com.pl, www.zpk.com.pl

Botaniczne azyle

okolice Mikołowa

Mikołów • Bujaków • Ornontowice • Chudów

Za rogatkami większości miast województwa śląskiego zaczynają się tereny zielone. Dotyczy to nawet silnie zurbanizowanego i przekształconego terenu aglomeracji górno-śląskiej. Nie inaczej jest z Mikołowem, leżącym zaledwie 13 km od centrum Katowic, ale już w jakby odmiennej krainie. W jednym z sołectw – Mokrem – funkcjonuje największy w Polsce ogród botaniczny, który oprócz swych zadań badawczych i naukowych, oferuje zwiedzającym porcję edukacji ekologicznej oraz rozrywkę i możliwość aktywnej rekreacji w kontakcie z przyrodą. Początki **Śląskiego Ogródu Botanicznego** sięgają 1996 r., ale prawnie został on utworzony dopiero w roku 2006. Ogród składa się z dwóch odrębnych przestrzeni połączonych około 2 km ścieżką edukacyjną, poprowadzoną pośród lasów, zakrzewień, łąk i pól uprawnych – terenów niezwykle cennych przyrodniczo i charakteryzujących się bogatą bioróżnorodnością.

W jednej z nich – w Ogrodzie Czerwonym – możemy oglądać kolekcje tematyczne: ogród warzywny, winnicę, kolekcję zachowawczą starych odmian jabłoni, łąki: naturalną, kwiatną i trzęślicową, ogród kwiatowy i tarasowy, kolekcję rododendronów, refugium oraz kolekcję dendrologiczną. Atrakcją tej części Ogródu są też ślady dawnej działalności gospodarczej, charakterystycznej dla tego miejsca – piec wapienne (wapienniki) z XIX

i XX wieku służące do wypalania wapna ze skał pozyskiwanych z pobliskiego kamieniołomu, na którym obecnie znajduje się platforma widokowa.

Z kolei Ogród Żółty, utworzony na terenie dawnej jednostki wojskowej na Sośniej Górze (329 m n.p.m.), to nowoczesny kompleks z budynkiem dydaktycznym, 14-metrową wieżą widokową i kolekcjami: drzew i krzewów klimatu umiarkowanego, pnączy, rododendronów, ogrodem japońskim, wystawą plenerową oraz imponującym placem zabaw. Z wieży widokowej rozciąga się rozległa panorama Śląska, z której w pogodne dni możemy dostrzec nawet Beskidy (Beskid Śląski i Śląsko-Morawski). Warto odwiedzić tą część Ogródu, szczególnie w czasie edukacyjnych eventów plenerowych organizowanych w ramach Śląskiego Kalendarza Ekologicznego.

Śląski Ogród Botaniczny może być też pierwszym przystankiem trasy rowerowej, ciągnącej się od Mikołowa, przez Bujaków i Ornontowice do ruin zamku w Chudowie. W **Bujakowie** przystankiem na trasie wycieczki może być kolejny obiekt przyrodniczy – **parafialny ogród botaniczny**, założony w 1976 r. przez miejscowego proboszcza. Wśród rzadkich gatunków drzew i krzewów w ogrodzie swobodnie przechadzają się pawie. Często można tu usiąść przy kawie lub herbacie i swojskim ciście, które wypiekają

Śląski Ogród Botaniczny w Mikołowie, Ogród Czerwony

Śląski Ogród Botaniczny, łąka trzęślicowa

Słynne już pszczyńskie żubry, dzięki którym po 1918 r. odtworzono stado białowieskie, trafiły do Lasów Pszczyńskich w 1865 r. drogą kolejową z Białowieży do stacji Murcki. Ich pierwszym lokum były okolice Wzgórza Wandy w Murckach, rejon obecnego rezerwatu. Po kilku latach przeniesiono je w rejon Jankowic, koło Pszczyny, gdzie bytują do dziś.

miejscowe gospodynie (w tej sprawie warto się upewnić telefonicznie). Ogród przylega do zabudowań kościelnych z kościołem św. Mikołaja z ok. 1500 r. – **Sanktuarium Matki Boskiej Opiekunki Środowiska Naturalnego**, w którym wciąż otaczana jest gotycka figura Matki Boskiej Bujakowskiej. Obok kościoła stoi jeden z nielicznych w województwie – średniowieczny, kamienny krzyż pokutny.

Jadąc dalej trafimy do **Ornontowic**, małej miejscowości, w której rekomendujemy odpoczynek w znajdującej się na Szlaku Kulinarnym Śląskie Smaki **Cukierni Cichoń** 🇵🇱. Tylko tam skosztować można – wpisaną na Listę Produktów Tradycyjnych – kopę ornontowicką. W pobliżu cukierni znajduje się przyjemny park, będący fragmentem pierwotnego założenia pałacowo-parkowego ze sztuczną wyspą oraz piękną **Aleją Dębowa** złożoną z 72 około 150-letnich dębów.

Mając do dyspozycji rower lub samochód możemy bez problemu z Ornontowic przejechać się do **Chudowa**, choć Chudów może stanowić cel zupełnie niezależnej wycieczki rowerowej bądź samochodowej. Główną atrakcją Chudowa są **ruiny renesansowego zamku** z XVI w., częściowo zrekonstruowane i udostępnione turystom. W wieży zamkowej znajduje się niewielka wystawa stała, ukazująca życie w zamku w czasach jego świetności. Do Chudowa warto wybrać się przede wszystkim w wakacyjne weekendy, kiedy przy zamku są organizowane **imprezy plenerowe** takie jak: jarmark średniowieczny, festiwal błota czy złoty starych samochodów. Ciekawą atrakcją dla dzieci jest rozstawiany tu latem labirynt i rosnąca przy zamku **topola Tekla** (podobno największa w Polsce). W jej pniu urządzono... **Chatkę Puchatka**. W sąsiedztwie zamku, w zrekonstruowanym budynku browaru zamkowego znajduje się też oberża Czarny Koń.

Łącznikiem między opisywanym terenem a aglomeracją górnośląską są lasy murckowskie i kochłowickie. Te pierwsze to przyrodniczo cenny fragment tego obszaru. Utworzono tu 102-hektarowy rezerwat przyrody „Las Murckowski”, chroniący kwaśną buczynę niżową z pomnikowymi okazami buków i dębów.

Lasy Murckowskie są ulubionym miejscem spacerów pieszych i wycieczek rowerowych mieszkańców Katowic i sąsiednich miast. To rozległy kompleks leśny będący niegdyś częścią Lasów Pszczyńskich. Jest to teren o urozmaiconej rzeźbie, z licznymi wzniesieniami takimi jak Wzgórze Wandy, śródleśnymi łąkami i potokami. Znajduje się tu kilka bardzo interesujących przyrodniczo zakątków: leśny rezerwat przyrody „Las Murckowski”, rezerwat przyrody „Ochojec” oraz zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Źródła Kłodnicy”. Lasy Murckowskie dzięki sieci oznakowanych szlaków, są idealnym terenem dla miłośników

Zamek w Chudowie

Rezerwat Ochojec w Lasach Murckowskich

Lasy Murckowskie

spacerów i rowerowych eskapad. Prowadzi przez nie czerwono znakowany Szlak Bohaterów Wieży Spadochronowej (Katowice – Mikołów – Chudów), niebieski Obrońców Polskiej Granicy (Zabrze Makoszowy – Tychy Paprocany), zielony XXV-lecia PTTK (pętla z Chorzowa do Chorzowa), złoty Historii Górnictwa Górnośląskiego (Siemianowice Śląskie – Mikołów) i czarny Szlak Żwakowski (Katowice Park Kościuszki – Mikołów Jamna – Tychy) oraz kilka szlaków rowerowych (m.in. prowadzące z Katowic szlaki: czerwony i żółty).

Informacje praktyczne

Śląski Ogród Botaniczny, Mikołów, ul. Sosnowa 5, tel. 32 7797602, 535808368, sibg@sibg.org.pl, www.obmikołow.robia.pl

Sanktuarium Matki Boskiej Opiekunki Środowiska Naturalnego, Mikołów-Bujaków, ul. Księdza Franciszka Górka 58, tel. 32 2355411

Ruiny zamku w Chudowie, ul. Podzamcze 6, tel. 32 3301300, muzeum@zamekchudow.pl, www.zamekchudow.pl, muzeum czynne sezonowo

Cukiernia Cichoń 🇵🇱 – Szlak Kulinarny Śląskie Smaki, Ornontowice, ul. Zamkowa 4b, tel. 32 3361247, cukierniacichon@epoczta.pl, www.cukierniacichon.pl

W poszukiwaniu złotej kaczki

okolice Gliwic

Pławniowice • Toszek • Wielowieś

Powiat gliwicki jest znakomitym terenem rekreacyjnym, a jednocześnie celem wyjazdów o charakterze krajoznawczym. Zwłaszcza dwa tematy stanowią o jego atrakcyjności: **zamki i pałace** oraz **drewniana architektura sakralna** na **Szlaku Architektury Drewnianej** województwa śląskiego.

Zapraszamy zatem na wycieczkę po dawnych rezydencjach górnośląskiej arystokracji i szlachty. Zaczniemy w **Pławniowicach**, małej miejscowości położonej nad Jeziorem Pławniowickim, latem świetnym miejscem do plażowania, a o każdej porze roku – wędkowania. Największą atrakcją Pławniowic jest **zespół pałacowo-parkowy**, z neorenesansowym pałacem z lat 1882-1885 i 1,6-hektarowym parkiem. Do 1945 r. stanowił on rodzową siedzibę Ballestremów, jednej z najbogatszych rodzin na Górnym Śląsku. Pałac, zaprojektowany przez Konstantina Heidericha z Kopic, po 1945 r. pełnił różne funkcje. Obecnie to Ośrodek Rekolekcyjno-Formacyjny diecezji gliwickiej. Istnieje możliwość zwiedzania pałacu i parku.

Na północny zachód od Pławniowic leży **Toszek**, malownicze miasteczko z rynkiem, klasycystycznym **ratuszem** i późnogotyckim **kościółem pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej**. Aby do niego dojechać, musimy zahaczyć o **Bycinę**. Tu na skraju wsi niszczeje

– piękny niegdyś – barokowy **pałac Paczyńskich** z 1770 r. Magnesem, przyciągającym licznych turystów do Toszka, jest zamek. Gotycka budowla na wzgórzu sąsiadującym z miastem powstała w XIV w., ale tradycje obronne wzgórza sięgają jeszcze wczesnego średniowiecza. Gotycki zamek został gruntownie przebudowany w czasach Caspara Comesa Colonna (1650-1666), ale spłonął w 1811 r. Opuszczone przez właścicieli ruiny częściowo odbudowano w latach 50. XX w. (wieża, dawne stajnie, budynek bramny, kordegarda) i przeznaczono na siedzibę **Centrum Kultury „Zamek w Toszku”**. W wieży znajduje się historyczna ekspozycja, młodzi turyści mogą obejrzeć spektakle o toszeckiej złotej kaczce oraz o zamkowym duchu Białej Damie, zaś wszyscy mogą coś zjeść lub napić się w zamkowej kawiarence.

Na północny wschód od Toszka leży **Wielowieś** z dobrze zachowanym **pałacem** rodziny Verdugo z 1748 r., przebudowanym w latach 1923-1927 przez ówczesnego właściciela, hrabiego Hansa Huberta von Durant de Senegas. Dziś w pałacu mieści się Urząd Gminy Wielowieś. W Wielowski zachował się także jeden z najstarszych na Górnym Śląsku **cmentarz żydowski** oraz **synagoga**, która ocalała w czasie Kryształowej Nocy 9 listopada 1938 r. (obiekt obecnie nieużytkowany).

Zamek w Toszku

Jeziro Pławniowickie

Atrakcją ziemi gliwickiej są też obiekty na **Szlaku Zabytków Techniki**. Jeden z nich – **Zabytkowa Stacja Wodociągowa Zawada** , znajduje się parę kilometrów na wschód od Pyskowic. Kompleks powstał pod koniec XIX w., kiedy z powodu coraz większej eksploatacji górniczej brakło wody w miastach Górnego Śląska. W okresie międzywojennym cały zakład wyposażono w urządzenia pompowe, napędzane maszynami parowymi, i to one – odkąd zakład przeszedł na napęd elektryczny – są główną atrakcją Zawady. Zabytkowe urządzenia można oglądać z przewodnikiem.

Ziemia gliwicka to także „zagłębienie” **kościółów drewnianych** . Wszystkie zostały wpisane w **Pętlę Gliwicką Szlaku Architektury Drewnianej** województwa śląskiego, która tworzy tzw. „ósemkę”: **Gliwice** (kościół pw. Wniebowzięcia MB) – **Ostropa** (kościół pw. św. Jerzego) – **Sierakowice** (kościół pw. św. Katarzyny) – **Rachowice** (kościół pw. Trójcy Świętej) – **Bojszów** (kościół pw. Wszystkich Świętych) – **Rudziniec** (kościół pw. św. Michała Archanioła) – **Poniszowice** (kościół pw. św. Jana Chrzciciela) – **Paczyna** (dzwonnica drewniana) – **Sieroty** (kościół pw. Wszystkich Świętych) – **Zacharzowice** (kościół pw. św. Wawrzyńca) – **Księży Las** (kościół pw. św. Michała Archanioła) – **Szałsza** (kościół pw. Matki Bożej) – Gliwice – **Zabrze** (kościół pw. św. Jadwigi) – **Paniowy** (kościół pw. św. św. Piotra i Pawła) – **Borowa Wieś** (kościół pw. św. Mikołaja) – **Żernica** (kościół pw. św. Michała) – **Smolnica** (kościół pw. św. Bartłomieja) – Ostropa – Gliwice.

Na Jeziorze Pławniowickim

Niedaleko Pławniowic leży Taciszów, w którym znajduje się **odlewnia dzwonów – Ludwisarnia Felczyńskich**. Do dziś produkuje się w niej dzwony wg tradycyjnej technologii. Zwiedzanie możliwe jest po wcześniejszym uzgodnieniu.

Pałac w Pławniowicach

Zamek w Toszku

Gizela i Leopold von Gaschin, właściciele toszeckiego zamku na przełomie XVIII i XIX w., posiadali w swych zbiorach bezcenny klejnot: **złotą kaczkę, siedzącą na 11 złotych jajkach**. Kiedy 29 marca 1811 r. na zamku wybuchł pożar, hrabina ratowała się ucieczką tajnym przejściem. Zabrała tylko najcenniejszy skarb – ową złotą kaczkę. Po kilku godzinach znaleziono ją martwą poza zamkiem, natomiast złotej kaczki nie odnaleziono nigdy. Ludowa legenda powiada, że kaczkę odnajdzie młodzieniec czysty, urodzony w niedzielę, który zejdzie do lochów w dzień Wielkiej Nocy.

Rejs Kanałem Gliwickim

Ciekawą atrakcją ziemi gliwickiej jest Marina Gliwice – przystań motorowodna na końcu Kanału Gliwickiego, łączącego Odrę z miastami Górnego Śląska. Dzięki systemowi śluz i jazów można stąd popłynąć do Kędzierzyna-Koźla i dalej Odrą do Szczecina, a potem choćby do Amsterdamu! W Marinie działa wypożyczalnia łodzi motorowych i kajaków. Organizowane są rejsy turystyczne statkami wycieczkowymi, w tym rejsy tematyczne: muzyczne, kulinarne i przyrodnicze. Ciekawą propozycją są rejsy do pobliskiej kolonii kormoranów, gdzie gniazduje ok. 800-900 osobników, do Pałacu w Pławniowicach oraz do Mariny Ujazd, połączone z biesiadą.

Informacje praktyczne

Centrum Informacji Kulturalnej i Turystycznej Gliwice, ul. Dolnych Wałów 3, tel. 32 2313855, gliwice@silesia.travel
Centrum Informacji Turystycznej Gliwice (Radiostacja Gliwice), ul. Tarnogórska 129, tel. 32 3000404, muzeumgliwice@slaskie.travel
Zespół Pałacowo-Parkowy, Pławniowice, ul. Gliwicka 46, tel. 32 2305551, 506330099, palac@gliwice.opoka.org.pl, www.palac.plawniowice.pl
Ludwisarnia Felczyńskich – odlewnia dzwonów, Taciszów, ul. Gliwicka 67, tel. 32 2382986, 604519678, dzwony@dzwony-felczynski.pl, www.dzwony-felczynski.pl
Centrum Kultury „Zamek w Toszku”, Toszek, ul. Zamkowa 10, tel. 32 2334493, 32 2334344, biuro@zamektoszek.eu, www.zamektoszek.eu
Zabytkowa Stacja Wodociągowa Zawada , Karchowice, ul. Bytomska 6, tel. 32 2337834, zpw.zawada@gpw.katowice.pl, www.gpw-zawada.pl
Kościół pw. św. Jana Chrzciciela , Poniszowice, ul. Parkowa 5, Poniszowice
Kościół pw. św. Michała Archanioła , Żernica, ul. Leopolda Miki 3, Żernica
Kościół pw. Narodzenia NMP , Szałsza, ul. Kościelna 78
Marina Gliwice, Gliwice, ul. Portowa 28, tel. 608010383, kontakt@marinagliwice.pl, www.marinagliwice.pl

W krainie gwarków, srebra i wody

okolice Tarnowskich Gór

Tarnowskie Góry • Zbroslawice • Radzionków
• Świerklaniec • Nakło Śląskie

Tarnowskie Góry, choć kojarzone przede wszystkim z obiektami **Szlaku Zabytków Techniki**, czyli **Zabytkową Kopalnią Srebra** 🏛️🏭 i **Sztolnią Czarnego Pstrąga** 🐟🏛️, wpisanymi na **Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO** – to również wspaniałe miejsce do wielu rekreacyjnych wycieczek wśród zieleni. Już sama Sztolnia umiejscowiona jest w starym parku rozpoczynającym się w tarnogórskiej dzielnicy Repty i ciągnącym się dalej, aż do gminy Zbroslawice. Te zielone tereny tworzą **zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Park w Reptach i Dolina rzeki Dramy”**. Podobnie, jak wiele innych miejsc w okolicy, park i nieistniejący już pałac został założony przez rodzinę bogatych przemysłowców Donnersmarcków w XIX w. Do dziś zachował się tam stary drzewostan z bukami, kasztanowcami, wiązami, modrzewiami i olchami. Natomiast z pałacu – spalonego w 1945 r. i rozebranego na początku lat 60. XX w. – został już tylko przebudowany budynek masztalni.

Ciekawostką są tamtejsze paprocie, występuje ich aż 13 gatunków, z czego 7 jest chronionych. Malowniczości parkowi dodaje przepływająca przez środek kompleksu rzeczka Drama, dopływ Kłodnicy. Jadąc Parkiem Repeckim dalej na zachód dociera się do małej miejscowości **Wilkowice**. Niedaleko dawnego zespołu dworskiego działa **Centrum**

Rozrywki Rodzinnej Alei – sala zabaw, Park Przygód i Atrakcji oraz park linowy. W parku dzieci mogą nakarmić jelenie i daniela (tylko karmą zakupioną w kasie), zobaczyć egzotyczne zwierzęta w mini zoo, przejść ścieżką bosych nóg, pobawić się na placu zabaw i pokonać dość spory park linowy. Na terenie kompleksu można piknikować, jest miejsce na grilla czy ognisko, są boiska sportowe czy siłownia na powietrzu. W sąsiednich **Zbroslawicach** działa od lat znany **ośrodek jeździecki**.

Na granicy Tarnowskich Gór i Bytomia, na terenie obszaru Natura 2000, znajduje się 25-hektarowy **rezerwat Segiet**. Rezerwat porasta bukowy las, w którym znajduje się wiele śladów po wielowiekowej górniczej eksploatacji tych terenów: lejów (tzw. worki), zapadlisk, nasypów. W runie rezerwatu rosną m.in. storczyki – obuwiki pospolite czy śnieżyczki przebiśniegi. W otulinie rezerwatu znajduje się nieczynny **kamieniołom dolomitu Blachówka**, objęty ochroną jako stanowisko dokumentacyjne przyrody. W granicach „Segietu” chroni się więc las bukowy, porastający stare wyrobiska kopalniane na jednym z najwyższych wzniesień Garbu Tarnogórskiego – **Srebrnej Górze** 🏞️ (347 m n.p.m.). Srebrna Góra razem z innymi dobrami ziemi tarnogórskiej wpisana została na **Listę Światowego**

Rezerwat Segiet, Srebrna Góra

Park Repecki

Brama wjazdowa do pałacu w Świerklańcu, która jakimś cudem ocalała z pożaru, dziś stoi na wejściu... do chorzowskiego Śląskiego Ogrodu Zoologicznego.

Rosarium, Śląski Ogród Botaniczny w Radzionkowie

Jezioro Nakło-Chechło

Dziedzictwa UNESCO. Z rezerwatem sąsiadują stare kamieniołomy i związane są z nimi również Podziemia Tarnogórsko-Bytomskie. Najciekawsze miejsca udostępni turystom ścieżka dydaktyczna „Las Segiecki” – to niezwykle ostoja przyrodnicza, zachowana na terenie górnośląskiej konurbacji.

Kolejnymi, zupełnie niekojarzącymi się ze stereotypowym ujęciem Górnego Śląska, są tereny zielone w Radzionkowie i jego okolicy. Od niedawna właśnie w **Radzionkowie** swoją siedzibę ma kolejny w województwie śląskim **Ogród Botaniczny**, w którym można spędzić wiele godzin na podziwianiu natury, a w działającej na jego terenie **Regionalnej Stacji Edukacji Ekologicznej** – dowiedzieć się wielu ciekawostek o przyrodzie i ekologii. Co ciekawe, do ogrodu można dojść wprost z Piekar Śląskich. Ścieżka prowadzi spod **Kopca Wyzwolenia**, który usypano dla upamiętnienia 15. rocznicy włączenia części Górnego Śląska do Polski. Pierwotnie, planowany w 1863 r. kopiec, miał upamiętniać przemarsz przez Piekary wojsk Jana III Sobieskiego, ale wobec sprzeciwu władz pruskich jego realizacja nie doszła do skutku. Z wierzchołka kopca (357 m n.p.m.) można zobaczyć rozległy fragment Wyżyny Śląskiej. W sąsiedztwie radzionkowskiego Ogrodu Botanicznego, na **Księżej Górze** funkcjonuje **Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji** z bogatą infrastrukturą dla rekreacji rodzinnej – parkiem linowym, ścieżkami rowerowymi, basenem otwartym, boiskami, kortami tenisowymi, placem zabaw. Blisko stamtąd również do jednego z obiektów **Szłaku Zabytków Techniki**, czyli **Muzeum Chleba, Szkoły i Ciekawostek**, w którym od 2000 r. zgromadzono tysiące eksponatów związanych z piekarnictwem i historią chleba. Część muzeum prezentuje też wygląd dawnego śląskiego mieszkania i starej szkoły.

Okolice Tarnowskich Gór obfitują w zespoły rezydencjonalne dawnej arystokracji i lokalnej szlachty. Do najbardziej znanych należy **zespół pałacowo-parkowy** rodziny Henckel von Donnersmarck w **Świerklańcu**, w którym oprócz rozległego parku w stylu angielskim (180 ha) zachował się tzw. Dom (Pałac) Kawalera z 1906 r. oraz rzeźby zdobiące

Brynek, pałac Donnersmarcków

taras niegdysiejszego neorenesansowego pałacu (spalonego w 1945 r. i rozebranego w początku lat 60. XX w.). Podobny los spotkał stary zamek świerklański, pamiętający XVI w. W parku zachowało się też Mauzoleum Donnersmarcków, kościół zamkowy i dawne ogrodnictwo pałacowe, w którym działa Mini Zoo.

Niemal po sąsiedzku ze Świerklańcem leży **Nakło Śląskie**, w centrum którego w otoczeniu angielskiego parku stoi neogotycki pałac Henckel von Donnersmarcków tzw. linii bytomsko-siemianowickiej. Pałac z 1856 r. stanowią do 1945 r. siedzibę Łazarza Henckel von Donnersmarcka i jego spadkobierców. Dziś mieści się tam Centrum Kultury Śląskiej. Vis a vis pałacu stoi neoromański **kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa**, obok którego zachowało się mauzoleum tej linii Donnersmarcków. Latem z Nakła Śląskiego warto pojechać nad **jezioro Nakło-Chechło**. Można tam plażować na łonie natury, kąpać się, a także rozbić namiot czy wynająć domek letniskowy. W sezonie letnim nad zalew można dojechać również linią **Górnośląskich Kolei Wąskotorowych** z Bytomia przez Tarnowskie Góry (obok Zabytkowej Kopalni Srebra) do Miasteczka Śląskiego. Linia jest elementem **Szłaku Zabytków Techniki** województwa śląskiego.

Wycieczkę po zamkach i pałacach możemy kontynuować w **Tarnowicach Starych** (**zamek** Wrochemów z XVI w. – dziś Centrum Sztuki i Rzemiosła Dawnego), **pałacu** Warkoczów w **Rybnej** (XVIII w. – obecnie hotel) i zespole pałacowo-parkowym w **Brynku**, w którym znajduje się kolejny pozostawiony przez Donnersmarcków pałac. Powstał w 1908 r. po przebudowaniu wcześniejszej rezydencji. Od 1945 r. stanowi siedzibę Technikum Leśnego – dziś Zespół Szkół Leśnych i Ekologicznych (początkowo budynek szkoły, obecnie internatu). Pałac i towarzyszący mu folwark otacza park krajobrazowy, w którym znajduje się **ogród botaniczny**, a w nim ponad 3,5 tys. gatunków roślin. Szczególnie malowniczo jest tam wiosną, gdy kwitną azalie i rododendrony. Na ziemi tarnogórskiej nie brakuje też innych obiektów tego rodzaju (np. pałace w **Tworogu**, **Kamieńcu**, **Szałszy**, **Zbrostawicach**, **Miedarach-Kopaninie**, **Łubiu**), ale nie są one udostępnione do zwiedzania.

Informacje praktyczne:

Punkt Informacji Turystycznej 📍 Tarnowskie Góry, Rynek 4, tel. 32 3933848, tarnowskiegory@slaskie.travel

Zabytkowa Kopalnia Srebra 🏠📍, Tarnowskie Góry, ul. Szczyć Boże 81, tel. 32 2852981, biuro@kopalniasrebra.pl, www.kopalniasrebra.pl

Sztolnia Czarnego Pstraga 🏠📍, Tarnowskie Góry, ul. Repecka, tel. 32 2854996, rezerwacje@sztolniapstraga.pl, www.sztolniapstraga.pl

Centrum Kultury Śląskiej – pałac Donnersmarcków, Nakło Śląskie, ul. Parkowa 1, tel. 32 4416028, biuro.cekus@gmail.com, www.cekus.pl

Górnośląskie Koleje Wąskotorowe 🚂📍, **Bytom**, ul. Mikołaja Reja – Parowozownia, tel. 666904142, www.sgkw.eu

Muzeum Chleba, Szkoły i Ciekawostek 🏠📍, Radzionków, ul. Nałkowskiej 5, tel. 32 3871760, biuro@muzeum-chleba.pl, www.muzeum-chleba.pl

Centrum Rozrywki Rodzinnej Alele, Wilkowice, ul. Księżoleśna 1, tel. 32 7504350, 512513793, www.alele.pl, www.parkwilkowice.pl

Pałac Kawalera, Świerklańiec, ul. Parkowa 30, tel. 32 2844330, www.palackawalera.eu

Pałac Donnersmarcków, Brynek, ul. Park 4, tel. 32 2857418, sekretariat@tlbrynek.edu.pl

Śląski Ogród Botaniczny w Radzionkowie, ul. Książogórska 90 a, tel. 536330776, ogrodaradzionkow@sibg.org.pl

Szlakiem ksiąząt pszczyńskich

Pszczyna i okolice

Pszczyna • Promnice • Tychy

Pszczyna, zwana często **Perłą Górnego Śląska** jest jedną z najczęściej odwiedzanych turystycznych miejscowości w województwie śląskim, głównie za sprawą znakomicie zachowanego i bogato wyposażonego zamku. W jego wnętrzach zachowało się ponad 80% mebli, obrazów i bibelotów z przełomu XIX i XX w., przez co nie ustępuje takim muzeom-rezydencjom jak Łańcut czy Kozłówka.

Historia pszczyńskiej rezydencji zaczyna się już w XV w., kiedy wybudowano pierwszy murowany zamek. Nie dotrwał on do naszych czasów, gdyż z powodu kolejnych pożarów i zmieniających się mód uległ przebudowie na barokowy pałac. Najwięcej zmian w jego architekturze nastąpiło za sprawą właścicieli ziemi pszczyńskiej – rodów Promnitzów, Anhaltów i Hochbergów. Ostatnia przebudowa miała miejsce w latach 1870-1876 i w tej formie możemy budowlę podziwiać do dziś. W pałacu zachwyca m.in. imponująca **Sala Lustrzana**, w której odbywają się koncerty muzyki poważnej oraz reprezentacyjna klatka schodowa nawiązująca do analogicznej w Wersalu. Poza oryginalnymi wnętrzami w pałacu oglądać można ciekawe wystawy stałe (Gabinet Miniatur, Zbrojownia czy Galeria Portretów) i czasowe. Turystom udostępniono do zwiedzania również **Stajnie Książęce**.

Rezydencję otacza **Zabytkowy Park Pszczyński**, w typie krajobrazowego parku angielskiego, w którym znalazły miejsce m.in. dwa prywatne cmentarze właścicieli Pszczyny: Anhaltów i Hochbergów, małe budowle parkowe (lodownia, herbaciarnia, mostki) oraz na skraju parku – klasycystyczny dworek **Ludwikówka**. W części parku, zwanej Dziką Promenadą, ulokowano **Pokazową Zagrodę Żubrów**. W zagrodzie, poza stadem żubrów zobaczyć można inne zwierzęta: muflony, danielle, osiolki, gęsi czy ptaki ozdobne.

Zabytkowy Park Pszczyński liczący 156 ha zieleni, to wspaniałe miejsce do spacerów, rekreacji na świeżym powietrzu i pikników. W części parku, zwanej Parkiem Dworcowym znajduje się skansen – **Zagroda Wsi Pszczyńskiej**, jeden z obiektów **Szłaku Architektury Drewnianej** województwa śląskiego. W skansenie zgromadzono obiekty charakterystyczne dla budownictwa ludowego regionu pszczyńskiego: chaty, kuźnię, młyn, spichlerz, budynki gospodarskie i wciąż czynną pasiekę.

Będąc w Pszczynie warto też odwiedzić jedyne w województwie śląskim **Muzeum Prasy Śląskiej** – obiekt **Szłaku Zabytków Techniki** województwa śląskiego oraz położone niedaleko Pszczyny, **Jankowice**, gdzie znajduje się **Ośrodek Hodowli Żubrów i Edukacji Leśnej**, w którym żubry żyją w naturalnych warunkach. Tamtejsze stado ma do

W zamku pszczyńskim w czasie I wojny światowej ulokowano kwaterę główną armii niemieckiej, zaś w leżącym 30 km od Pszczyny Cieszynie swoją kwaterę główną ulokował sojusznik Niemiec – armia austro-węgierska.

Zabytkowy Park Pszczyński

Zagroda Wsi Pszczyńskiej

Według danych z Księgi Rodowodowej Żubrów z 2018 r. na świecie żyje ok. 7500 żubrów, z czego ponad 5 tysięcy na wolności. W Polsce jest ich ponad 1800, z tego w Jankowicach około 60.

Pszczynskie żubry, których imiona – zgodnie z księgą rodowodową – rozpoczynają się od PL jak Pless (po niemiecku Pszczyna), pojawiły się na Śląsku w 1865 r. w wyniku wymiany między Janem Henrykiem XI, a carem Aleksandrem II 20 jeleni na 4 żubry (byk i 3 krowy). Przewieziono je koleją do stacji Murcki i wozami do lasu Wygorzele, od 1891 r. – w okolice Jankowic. W 1919 r. kiedy w Białowieży nie było ani jednego żubra – w lasach pszczyńskich żyły 42 okazy. Wiele wybito w czasie powstań śląskich. Pozostały 3: Planta, Platon, Plebejer, dzięki którym odtworzono populację żubra w Białowieży.

swojej dyspozycji prawie 800 ha wybiegu, więc turystom rzadko udaje się je spotkać. Aby to ułatwić stworzono na terenie rezerwatu **Zagrodę Edukacyjną**. Tuż przy Zagrodzie jest **Karczma Wiejska** 🍷, lokal **Szlaku Kulinarnego Śląskie Smaki**, w którym można zjeść tradycyjne śląskie dania. W Jankowicach można również zobaczyć kolekcję zabytkowych maszyn i narzędzi, którą dla turystów udostępnia Pan Tadeusz Żyła. Podobne kolekcje można zobaczyć też w pobliskim Suszcu u Państwa Szenderów.

Częścią włości dawnego Księstwa Pszczyńskiego jest też zabytkowy **zameczek myśliwski w Promnicach** z 1868 r. Zameczek był wykorzystywany jako baza noclegowa dla licznych gości Hochbergów, uczestniczących w polowaniach. Warto wspomnieć, że Jan Henryk XI Hochberg był Wielkim Łowczym Cesarskim i w jego polowaniach uczestniczył cesarz Wilhelm II i arystokracja z całej Europy. Do dziś na ziemi pszczyńskiej oglądać można także inne budynki pamiętające czasy książąt pszczyńskich, jak choćby klasycystyczny **pałac Bażantarnia** z 1800 r. w Porębie.

Osobnym tematem budzącym zainteresowanie turystów jest zespół zabytkowych **kościółów drewnianych** 🏰, zlokalizowanych w stosunkowo niewielkiej odległości od Pszczyny. Należą do nich świątynie w: **Ćwiklicach**, **Grzawie**, **Miedznej** i **Górze** we wschodniej części powiatu i kościoły w **Łące** i **Wiśle Małej** – w jego zachodniej części. Wszystkie wpisane są na **Szlak Architektury Drewnianej** województwa śląskiego.

W granicach dawnego Księstwa Pszczyńskiego znajdują się **Tychy**, na terenie których książęta pszczyńscy wzniesli **browar**, czynny do dziś. **Muzeum Tyskich Browarów Książęcych** 🍷 jest jednym z **obiektów kotwicznych Europejskiego Szlaku Dziedzictwa Przemysłowego (ERIH)** i **Szlaku Zabytków Techniki** województwa śląskiego.

Zameczek myśliwski w Promnicach

Jezioro Paprocańskie

W dzielnicy **Paprocany**, w sąsiedztwie dawnej książęcej huty paprockiej, można zrelaksować się nad wodą **Jeziora Paprocańskiego**. Okolice tego utworzonego na potrzeby wspomnianej huty zbiornika stanowią świetne miejsce odpoczynku, rekreacji i kontemplowania natury. Dzieciom szczególnie podoba się jeden z najciekawszych w regionie **plac zabaw** oraz **wodny plac zabaw**.

Informacje praktyczne

Punkt Informacji Turystycznej ⓘ Pszczyna, Rynek 19, tel. 32 2129999, pszczyna@slaskie.travel, bit@pszczyna.info.pl, www.pszczyna.info.pl
Punkt Informacji Turystycznej ⓘ Pszczyna (Pokazowa Zagroda Żubrów), ul. Żorska 5, tel. 32 4470503, zagroda@pszczyna.info.pl, www.zubry.pszczyna.pl
Punkt Informacji Turystycznej ⓘ Pszczyna (Dworzec PKP), ul. Sokoła 10, tel. 667777587, 32 4492358, pszczyna1@silesia.travel, turystyka@powiat.pszczyna.pl, www.powiat.pszczyna.pl
Muzeum Zamkowe, Pszczyna, Brama Wybrańców 1, tel. 32 2103037, 32 4490888 kancelaria@zamek-pszczyna.pl, www.zamek-pszczyna.pl
Pokazowa Zagroda Żubrów, Pszczyna, ul. Żorska 5, tel. 32 4470503, zagroda@pszczyna.info.pl, www.zubry.pszczyna.pl
Skansen – Zagroda Wsi Pszczyńskiej 🏡, Pszczyna, ul. Parkowa 20, tel. 32 2105777, 604508718, skansen.pszczyna@gmail.com, www.skansen.pszczyna.pl
Zameczek Myśliwski w Promnicach, tel. 32 2103037, kancelaria@zamek-pszczyna.pl, www.zamek-promnice.pl
Dwór Ludwikówka, Pszczyna, ul. Dunikowskiego 3
Muzeum Prasy Śląskiej im. Wojciecha Korfanteo 📰, Pszczyna, ul. Piastowska 26, tel. 32 2101627, 502557804, biuro@tmzp.pl, www.muzeumprasy.pl
Tyskie Browary Książęce 🍷, Tychy, ul. Katowicka 9, tel. 32 3278430, kontakt@zwiedzibrowar.pl, www.browarytyskie.pl
Pałac Bażantarnia, Poręba k. Pszczyny, ul. Barbórki 47, tel. 601406352, biuro@bazantarnia.com, www.bazantarnia.com
Prywatna kolekcja Jana Żyły, Jankowice, ul. Szewczyka 3 a, tel. 32 2115014
Ośrodek hodowli żubrów i edukacji leśnej, Jankowice, ul. Żubrów 151, tel. 32 2115406, 539987171, kobior@katowice.lasy.gov.pl
Wodny plac zabaw – Jezioro Paprocańskie, Tychy, ul. Parkowa 17, tel. 32 2196194
Restauracja Frykówka 🍷 – Szlak Kulinarny Śląskie Smaki, Pszczyna, ul. Rynek 3, tel. 32 4490020, www.frykowka.pl
Karczma Wiejska 🍷 – Szlak Kulinarny Śląskie Smaki, Jankowice, ul. Żubrów 112 B, tel. 502565414, 32 4471882, www.karczmawiejska.pl
Restauracja Zacisze 🍷 – Szlak Kulinarny Śląskie Smaki, Pszczyna-Brzeźce, ul. Ofiar Faszyzmu 4, tel. 32 2120347, 501454 630, info@restauracjazacisze.eu, www.restauracjazacisze.eu
Restauracja Smak Regionu 🍷 – Szlak Kulinarny Śląskie Smaki, Pawłowice, ul. Katowicka 15, tel. 32 4418451, restauracja@smakregionu.com, www.smakregionu.com
Restauracja Pod Prosiakiem 🍷 – Szlak Kulinarny Śląskie Smaki, Tychy, ul. Armii Krajowej 105 A, tel. 32 3286606, 502545967, restauracja@podprosiakiem.pl, www.podprosiakiem.pl

Na rowerze po Żabim Kraju

wokół Jeziora Goczałkowickiego

Goczałkowice Zdrój • Strumień • Dębowiec • Ochaby

Okolice Goczałkowic-Zdroju to miejsca idealne na niespieszne rowerowe wycieczki. W nazwie miejscowości figuruje „Zdrój”, ponieważ od połowy XIX w. działa tu jedno z nielicznych na Górnym Śląsku uzdrowisk. W oparciu o lokalne złoża solanki chlorkowo-sodowo-jodkowo-żelazistej oraz borowinę, leczy się w nim dysfunkcje narządów ruchu, ze szczególnym uwzględnieniem chorób reumatologicznych i ortopedycznych, a także choroby neurologiczne, laryngologiczne, choroby naczyń obwodowych oraz prowadzi rehabilitację osób z cukrzycą.

Jednakże turystów nie będących kuracjuszami przyciągają inne niż lecznicze walory tego regionu. Największą atrakcją Goczałkowic są bowiem **Pokazowe Ogrody Kapias**, liczące ponad 4 ha, których właściciele – ogrodnicy z pasją – prezentują kolekcje roślin zarządzone w wielu, często bardzo pomysłowo urządzonych, mikro przestrzeniach. Dorosli znajdują tam miejsca do spokojnych spacerów i kontemplacji, dzieci – wiele atrakcji do odkrycia i mały plac zabaw wkomponowany w kolorowe zagajniki. Ogrody oferują miejsca parkingowe, wyżywienie i możliwość uzupełnienia własnych kolekcji roślin. Niezależnie od sposobu przemieszczania się, można do nich dojechać zarówno od strony uzdrowiska, jak i od strony Pszczyny i zapory. My sugerujemy wycieczkę rowerową.

Ciekawym miejscem jest **zapora na Jeziorze Goczałkowickim**. Ten sztuczny akwen zaopatruje w wodę znaczną część Górnego Śląska, w związku z czym ma ograniczoną funkcję rekreacyjną (jedynie w Wiśle Wielkiej działa harcerski ośrodek wodny). Sama zapora jest lubianym przez okolicznych mieszkańców miejscem spotkań. Na ok. 3-kilometrowym deptaku można spacerować, jeździć na rolkach czy deskorolce i podziwiać niesamowite zachody słońca. Zalew Goczałkowicki jest też idealnym miejscem dla wędkarzy, natomiast sąsiadujący z nim zbiornik **Łąka** – rajem dla amatorów żeglarstwa i plażowania. W działającej tam marinie można wypożyczyć sprzęt wodny, a przy ośrodku pograć w siatkówkę plażową czy rozłożyć piknikowy koc. Cały zbiornik wraz z sąsiadującymi terenami znajduje się w granicach obszaru specjalnej ochrony ptaków **Dolina Górnej Wisły**.

Poruszając się po okolicy Goczałkowic na rowerach, warto odwiedzić któryś z licznych na ziemi pszczyńskiej **kościółów drewnianych** , leżących na **Szlaku Architektury Drewnianej** województwa śląskiego. Najbliżej będzie **Łąka** i **Wisła Mała**, ale niedaleko także do **Ćwiklic**, **Grzawy**, **Miedznej** i **Góry**.

Na zachód od Zbiornika Goczałkowickiego leży **Strumień** – jedno z najmniejszych miast województwa śląskiego, urokliwie położone nad rzeką Wisłą. Jego bogata historia

Jezioro Goczałkowickie

Zapora na Jeziorze Goczałkowickim

Jezioro Łąka z lotu ptaka

Goczałkowice-Zdrój, Stara Pijalnia

Strumień z lotu ptaka

Stawy rybne w Pruchnej

sięga XIII wieku. Prawa miejskie otrzymał w 1482 r. Będąc na rynku, warto zwrócić uwagę zwłaszcza na jego wschodnią pierzeję. Zabudowana jest kamienicami, które mimo XIX-wiecznej przebudowy zachowały swój barokowy charakter. Warto też przepacować się malowniczymi uliczkami odchodzącymi od rynku. Ich układ niewiele się zmienił od czasów średniowiecza. Niewątpliwie najciekawszym zabytkiem Strumienia jest najstarszy w województwie śląskim ratusz z 1628 roku, w którego podziemiach mieści się „Galeria Pod Ratuszem”. Niedaleko znajduje się **Sanktuarium św. Barbary**, zaś w miejscowym parku dostępna jest fontanna solankowa, przy której można odetchnąć zdrowym, morskim powietrzem.

Strumień jest „stolicą” rozległej krainy, nazywanej **Żabim Krajem**. To ciągnące się na Pogórzcu Śląskim, od Dębowca w powiecie cieszyńskim po Czechowice-Dziedzice i Bestwinę, kompleksy stawów hodowlanych, często pozakładanych już w średniowieczu. Cały obszar Żabiego Kraju objęty jest ochroną w ramach Programu Natura 2000 „Dolina Górnej Wisły”. W trakcie rowerowych eskapad wokół Strumienia natrafić można na niemalże 300-letnie kamienne słupy graniczne, które wyznaczały granice pomiędzy Prusami a Austrią.

W Dębowcu znajdują się niewielkie, ogólnodostępne tężnie solankowe. W Ochabach funkcjonuje stadnina koni angloarabskich, oferująca przejażdżki i treningi indywidualne i grupowe, zaś na terenie dawnego Ośrodka Sportów Konnych działa park rozrywki i edukacji **Dream Park Ochaby**, oferujący liczne atrakcje dla dzieci (park linowy, park miniatur, park dinozaurów, kino 3D, dom „do góry nogami”, prehistoryczne oceanarium i wiele, wiele innych). Dream Park oferuje także gastronomię i miejsca parkingowe. W Ochabach można znaleźć jeszcze jedną „perłkę” – **Tradycyjną Zagrodę Rolną – Skansen Ochaby**, wpisana na listę Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych. Jest to jedno z największych na południu Polski muzeów zabytków rolnych, rybackich i wszelkiego rodzaju urządzeń i sprzętu domowego. Odrębną kolekcję stanowią zabytkowe samochody i inne pojazdy. Zbiory eksponowane są w tradycyjnej wiejskiej zagrodzie złożonej ze stajni z wozownią, stodoły, chaty, wiatraka i wiaty. Dla grup zorganizowanych w Skansenie organizowane są warsztaty edukacyjne z zakresu tradycyjnych prac w gospodarstwie i rękodziela.

Informacje praktyczne

Punkt Informacji Turystycznej **I** Strumień, Rynek 2, tel. 33 8570048, strumien@silesia.travel

Pokazowe Ogrody Kapias, Goczałkowice-Zdrój, ul. św. Anny 4, tel. 667777292, 667777084, sklep@kapias.pl, www.kapias.pl, wstęp wolny

Sanktuarium św. Barbary, Strumień, ul. 1 maja 9, tel. 33 8570146

Stadnina Koni „Ochaby” Sp. z o.o., Ochaby Wielkie, ul. Hodowlana 16, tel. 605488062, biuro@stadninaochaby.pl, www.stadnina-ochaby.com.pl

Dream Park Ochaby, Ochaby Wielkie, ul. Hodowlana 2, tel. 33 8510555, 665201051, biuro@dream-park.pl, www.dream-park.pl

Tradycyjna Zagroda Rolna – Skansen Ochaby, Ochaby Wielkie, ul. Rodzina 11, tel. 516988292, kontakt@muzeumochaby.pl, www.muzeumochaby.pl

Meandrując pomiędzy dawnymi rezydencjami

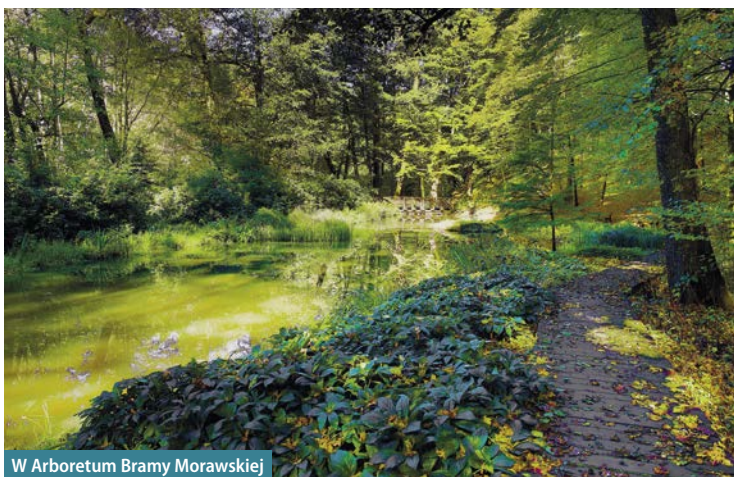
powiat raciborski

Racibórz • Rudy • Tworków • Krzyżanowice • Krowiarki

Ziemia Raciborska to miejsce idealne na aktywny wypoczynek z dala od większych miast. Turysta znajdzie tu liczne atrakcje kulturowe (zamki, pałace, zabytkowe świątynie), platformy i wieże widokowe oraz nietuzinkowe atrakcje przyrodnicze. Do tych ostatnich z pewnością należą **Graniczne Meandry Odry** w gminie Krzyżanowice – obszar Natura 2000. To część doliny Odry na polsko-czeskiej granicy wraz z fragmentami cennych siedlisk nadrzecznych (lasy łęgowe, zarośla wierzbowe, szuwary i podmokłe łąki). Występują tutaj liczne gatunki ptaków oraz zwierząt chronionych. Niezwykle cenne są też siedliska ptasie na stawach Wielikąt i Łęczok (patrz Rudy). Część Ziemi Raciborskiej objęta jest ochroną w ramach **Parku Krajobrazowego Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich**.

Zupełnie inne atrakcje czekają na rogatkach Raciborza, w dzielnicy Obora. Zajmują je duże tereny leśne, a w nich **Arboretum Bramy Morawskiej**. Dzięki położeniu na obszarze migracji gatunków roślin, w tamtejszym lesie spotkać można bogatą florę, którą można poznać przechadzając się ścieżkami: dendrologiczną i ekologiczną. Przy arboretum znajduje się „**mini zoo**”, w którym można zobaczyć danielę, osiołki, czy ptactwo oraz **Zaczarowany Ogród**, czyli stworzony w samym środku lasu malowniczy roślinny labirynt.

Atrakcje przyrodnicze Ziemi Raciborskiej możemy podziwiać w czasie wędrówek pieszych, z wysokości siodełka roweru, a w przypadku Meandrów Odry – także z wnętrza kajaka. Nie lada gratką dla miłośników pięknych krajobrazów i fotografii są **wieże i platformy widokowe**, nowa atrakcja dostępna przez 4 pory roku, dzięki której urodę okolicy można podziwiać z niezwykłej perspektywy. Warto się uzbroić w lornetkę lub teleobiektyw. Taka platforma widokowa znajduje się m.in. w Arboretum Bramy Morawskiej w Raciborzu, przy głównej trasie spacerowej. Z góry pięknie prezentuje się żywopłotowy labirynt Zaczarowanego Ogrodu. Druga, to wieża widokowa w Pietrowicach Wielkich, usytuowana przy wjeździe na parking przy drewnianym kościółku pw. św. Krzyża, z której, przy dobrej widoczności, można zobaczyć pasmo Beskidów z jednej strony i Sudetów z drugiej. Wieża widokowa przy Meandrach Odry w Chałupkach ma 27 metrów wysokości – z tego poziomu widać pięknie meandrujące koryto Odry. Ostatnia, to otwarta we wrześniu 2019 r. wieża widokowa na Pogrzebieniu. Można stąd obserwować Szyndzielnię i Równicę w Beskidzie Śląskim, Łysą Górę, a także Jesioniki z Pradziadem w Czechach, dolinę Odry, pasma górskie Karpat i Sudetów oraz Racibórz, wylaniający się zza grzbietu wzgórz Widok.

W Arboretum Bramy Morawskiej

Meandry rzeki Odry w Chałupkach

Dąb „Cysters”, jedna z ikon rudzkiego parku, ma ponad 450 lat i należy do najokazalszych drzew na Górnym Śląsku. Jego wysokość sięga 31 m, a obwód pnia na wysokości pierśnicy (130 cm od ziemi) wynosi 740 cm. W jego sąsiedztwie na pocz. XXI w. zaczęto sadzić Aleję Dębów Papieskich, którą tworzą m.in.: Dąb Benedykt XVI (2005 r.), Dąb Jan Paweł II (2007 r.), Dąb bpa Jana Wieczorka (2011 r.) i Dąb Franciszek (2013 r.).

Ruiny zamku w Tworkowie

Ziemia Raciborska nagromadziła sporo zabytków architektury rezydencjonalnej – począwszy od **zamku w Raciborzu** z przepiękną XIII-wieczną kaplicą zamkową pw. św. Tomasza Kantauryjskiego i **ruin zamku w Tworkowie**, poprzez mniej lub bardziej okazałe pałace. Ich zwiedzanie z pewnością ułatwi proponowana wycieczka.

Rozpoczynamy ją w **Chalupkach**, dokąd z łatwością możemy dotrzeć autostradą A1. Przy samej Odrze, która jest granicą polsko-czeską, stoi **pałac** z 1682 r., przebudowany przez bohemińską linię rodu Henckel von Donnersmarck. Wcześniej stał tutaj zamek obronny Hohenzollerów. W 1907 roku pałac został przebudowany po raz ostatni przez żydowskiego barona Rotschilda. Obecnie mieści hotel i restaurację. W parku pałacowym zachowały się fragmenty ziemnych fortyfikacji z XVI w.

W sąsiednich **Krzyżanowicach** znajduje się kolejny **pałac**. Zbudowano go w stylu barokowym w 1700 r. dla hrabiego Praszmy, ale kolejni właściciele – Lichnowscy nadali mu styl neogotycki. Pałac gościł w 1806 r. Ludwiga van Beethovena, a w 1843 i 1848 r. – Franciszka Liszta. Od czasu sprzedaży pałacu w 1930 r. zakonnicom ze zgromadzenia franciszkanek, pałac został poświęcony na klasztor i pełni od tamtej pory rolę ośrodka opieki społecznej. Najlepiej w okolicy pojawić się w maju, kiedy w pałacowej kaplicy odbywają się koncerty, w trakcie których wykonywane są m.in. utwory Liszta i Beethovena, lub w czerwcu, kiedy przed pałacem kwitnie okazały tulipanowiec amerykański (*Liriodendron tulipifera*).

Imponujące są **ruiny zamku** w sąsiednim **Tworkowie**. Ta renesansowa budowla, przebudowana w 1877 r. w stylu neorenesansowym, sponęła w niewyjaśnionych okolicznościach w 1931 r. Obecnie trwa częściowa odbudowa zamku, przy którym powstanie punkt widokowy, centrum obsługi turystów i zagospodarowany park na miejsce aktywnej rekreacji. A skoro już jesteśmy w Tworkowie... W pobliżu ruin stoi piękny, barokowy **kościół pw. św. Piotra i Pawła** z 1694 r. z bogatym barokowym wyposażeniem (m.in. odrestaurowane sarkofagi Reiswitzów). Na przykościelnym cmentarzu pochowani są dwaj księża-historcy – Augustin Weltzel, nazywany „śląskim Tacytem” i Józef Gregor. Z Tworkowa pochodzi także Emil Szramek – błogosławiony Kościoła katolickiego. W Tworkowie stoi do dziś **stary młyn wodny** rodziny Pawlików, który, po wcześniejszym umówieniu telefonicznym, można zwiedzać. Tuż za nim, w okresie wiosenno-letnim (do 15 lipca), funkcjonuje **Wioska Indiańska MATO**, w której można zaznajomić się z realiami życia w osadzie Indian Ameryki Północnej, jednak na odwiedzin w wiosce trzeba się wcześniej umówić telefonicznie.

W kolejnej miejscowości – **Bieńkowicach** – nie spotkamy zamku ani pałacu, za to stoi tu czynna do dziś **zabytkowa kuźnia rodziny Sochów**, o tradycjach sięgających 1702 r. Można ją zwiedzać od poniedziałku do soboty, po wcześniejszym uzgodnieniu telefonicznym.

Pałac w Krzyżanowicach

Na północ od Raciborza leży grupa zniszczonych rezydencji w: Krowiarkach, Strzybniku, Rudniku, Łubowicach i Sławikowie. Częściowo odnowiony pałac rodów von Gaschin i Donnersmarcków w **Krowiarkach** jest w trakcie remontu, z tego powodu obecnie nie można go zwiedzać. W Łubowicach znajdują się ruiny pałacu, w którym urodził się i mieszkał niemiecki poeta doby romantyzmu, Joseph von Eichendorff. Życie oraz twórczość poety można bliżej poznać w **Górnośląskim Centrum Kultury i Spotkań im. Josepha von Eichendorffa**. Zgromadzono w nim także zabytki archeologiczne z **osady kultury lużyckiej** z IX-VI w. p.n.e., odkrytej w Łubowicach. Miłośnicy Eichendorffa odwiedzają zapewne także **stary młyn w Brzeźnicy**, opisany przez poetę w jednym z wierszy.

Ziemia Raciborska posiada też znaczący obiekt sakralny, jakim jest zespół dawnego **opactwa cysterskiego w Rudach** – **Sanktuarium Matki Bożej Pokornej** (o czym szerzej przy Rudach). Natomiast w **Pietrowicach Wielkich** stoi drewniany **kościół odpuستowy pw. Świętego Krzyża**, słynny w całej Polsce z odbywających się tam w Poniedziałek Wielkanocny procesji konnych. Drewniany kościół w Pietrowicach Wielkich, a także kaplice w **Lubomii** i **Bukowie**, znajdują się na **Szlaku Architektury Drewnianej** województwa śląskiego.

Informacje praktyczne

Punkt Informacji Turystycznej Racibórz (Raciborskie Centrum Informacji), ul. Długa 2, tel. 32 4157239, raciborz@slaskie.travel

Punkt Informacji Turystycznej Racibórz (Zamek Piastowski), ul. Zamkowa 2, tel. 32 7006052, 32 4140233, wew. 105, zamekraciborz@slaskie.travel, promocja@zamekpiastowski.pl

Pałac w Chalupkach, Chalupki, ul. Bogumińska 30, tel. 32 4196944, www.hotel-zamek.pl, recepcja@hotel-zamek.pl

Pałac w Krzyżanowicach – Dom Pomocy Społecznej „Różany Pałac”, Krzyżanowice, ul. Kolejowa 4, tel. 32 4194020

Pałac w Tworkowie, Tworków, ul. Parkowa, tel. 32 4196128

Kościół Piotra i Pawła, Tworków, ul. Główna 19, tel. 32 4196226

Stary młyn wodny, Tworków, ul. Młyńska 7, tel. 32 4196355, wstęp po uprzednim kontakcie z właścicielem

Wioska Indiańska MATO, Tworków, ul. Drzymały 11, tel. 506359641, kontakt@wioska-mato.pl, www.wioska-mato.pl, czynne sezonowo

Zabytkowa Kuźnia Sochów, Bieńkowice, ul. Wojnowska 5, tel. 32 4196529, dostępność zwiedzania uzgadniana telefonicznie

Arboretum Bramy Morawskiej, Racibórz Obora, ul. Markowicka 17, tel. 32 4154405, arboretum.raciborz@interia.pl, www.arboretum-raciborz.com.pl

Górnośląskie Centrum Kultury i Spotkań im. Eichendorffa, Łubowice, ul. Zamkowa 1, tel. 32 4106602, eichendorffzentrum@wp.pl, www.eichendorff.pl

Kościół pw. Świętego Krzyża, Pietrowice Wielkie, ul. Bończyka

Wieża widokowa w Pietrowicach Wielkich, ul. Bończyka

Wieża widokowa przy Meandrach Odry, Chalupki, ul. Młyńska

Wieża widokowa w Pogrzebieniu, ul. Lubomska, Kornowac

Ścieżkami cystersów w Krainie Górnej Odry

Rudy i okolice

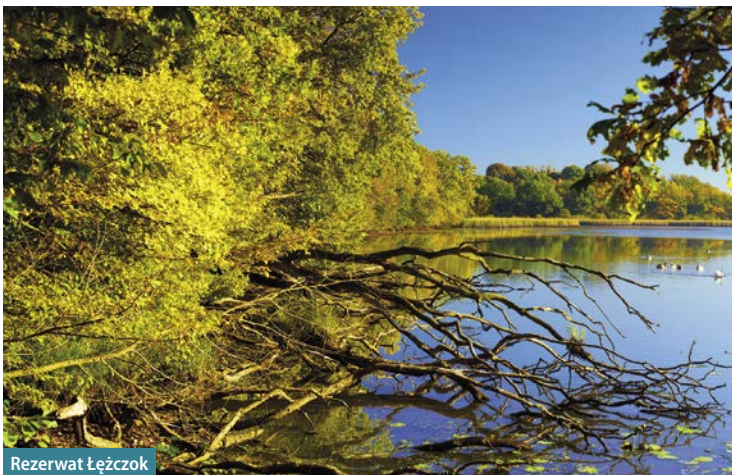
Rudy • Kuźnia Raciborska • Rybnik-Stodoły

Niewielkie Rudy w gminie Kuźnia Raciborska to jedno z najatrakcyjniejszych miejsc zachodniej części województwa śląskiego. Składa się na to wiele elementów, a przede wszystkim historia Rud, które w średniowieczu promieniowały na całą rozległą okolicę nowinkami technologicznymi, przyniesionymi z Europy Zachodniej przez cystersów. Zabudowania barokowego klasztoru cysterskiego (z elementami romańskimi) oraz poklasztorny kościół pw. Wniebowzięcia NMP są materialnym świadectwem ich pobytu w Rudach. Inne świadectwo to ukształtowana przez cystersów rozległa przestrzeń taka jak: drogi, osady i stawy rybne, która chroniona jest w ramach **Parku Krajobrazowego Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich**. Klasztor sekularyzowany (ześwieczony) przez Prusy w 1810 r. był do 1945 r. rezydencją książąt raciborskich z rodu Hohenlohe-Waldenburg-Schillingfurst. W 1945 r. zespół klasztorny został spalony przez Armię Czerwoną. Kościół odbudowano wstępnie na przełomie lat 40. i 50. XX w., natomiast zabudowania klasztorne doczekały się odbudowy dopiero na przełomie XX i XXI w. Dziś pełnią funkcję Ośrodka Informacyjno-Edukacyjnego Diecezji Gliwickiej, w którym mieści się także niewielkie muzeum.

Pocysterski kościół jest nie tylko wspaniałym zabytkiem architektury, ale także diecezjalnym **Sanktuarium Matki Bożej Pokornej**, w którym czczony jest wizerunek z początku XVI w. Cały zespół klasztorny otacza zabytkowy park z bogatym drzewostanem.

Na drugim końcu Rud funkcjonuje zabytkowa stacja **Kolei Wąskotorowej**, której historia sięga początku XX w. Jest to jeden z obiektów **Szlaku Zabytków Techniki**. Do obejrzenia jest tu kilkanaście starych lokomotyw i wagonów, budynek lokomotywni z początku XX w. i budynek stacyjny z 1945 r. (zbudowany po spaleniu w czasie wojny poprzedniego). Atrakcją stacji jest przejażdżka zabytkowymi wagonikami kolejki na trasie **Rudy – Rybnik Stodoły – Rudy** lub **Rudy – Stanica – Rudy**. Na terenie rozległej stacji można też pojeździć ręcznie napędzaną dreziwą. Sezonowo działają tu plenerowe kawiarnie: **Peron 2** i **Wagon Barowy** oraz park linowy **Stacyjkowo**. Niedaleko jest również **Zaczarowana Chata**, czyli nietypowe etno-muzeum, w którym zobaczyć można wystawę o kulturze i tradycjach polskich i... północnoamerykańskich.

Okolice Rud są również idealnym miejscem na turystykę aktywną: pieszą, rowerową (krzyżuje się tam wiele szlaków rowerowych) i kajakową. **Splywy rzeką Rudą** wyruszają

Rezerwat Łęczok

Okolice Zalewu Rybnickiego

spod mostka przy rzece w Rudzie Kozielskiej do Kuźni Raciborskiej, lub z nieodległej rybnickiej dzielnicy Stodoły do opactwa cysterskiego. Podobne spływy organizowane są również na meandrach rzeki Odry, bliżej Raciborza i granicy z Czechami. W Kuźni Raciborskiej funkcjonuje **gospodarstwo edukacyjne „Kuźnia u Kowola”**, posiadające ciekawą ofertę warsztatów rzemieślniczych i rękodzielniczych dla dzieci i dorosłych.

Jeżdżąc rowerami po leśnych ścieżkach **Parku Krajobrazowego Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich**, największego parku krajobrazowego w województwie śląskim, warto trafić do Jankowic k. Rud. Tam, prawie w środku lasu, znajduje się **Hotel Spa Laskowo**. Jadąc dalej w stronę Raciborza na wysokości Babic trafimy na **rezerwat leśno-stawowy Łęczzok**. To idealne miejsce na klimatyczne jesienne spacery wśród stawów i starych okazałych drzew, w trakcie których można obserwować liczne gatunki ptaków.

Będąc w Rudach swoją wycieczkę można kontynuować jadąc w stronę **Zalewu Rybnickiego**, znajdującego się na obrzeżach Rybnika, w dzielnicy Stodoły. To spory teren rekreacyjny z miejscami campingowymi i kilkoma stanicami, w których można wypożyczyć sprzęt wodny. Ponieważ Zalew Rybnicki służy m.in. do zrzutów ciepłej wody z pobliskiej Elektrowni Rybnik sezon żeglarski trwa tu najdłużej w Polsce. Zbiornik jest zarybiany, przez co można nad nim spotkać wielu amatorów wędkarstwa. Nad zalewem polecamy **Ośrodek Szkoleniowo-Wypoczynkowy Stodoły**, w którym znajduje się restauracja **Szlaku Kulinarne Śląskie Smaki**.

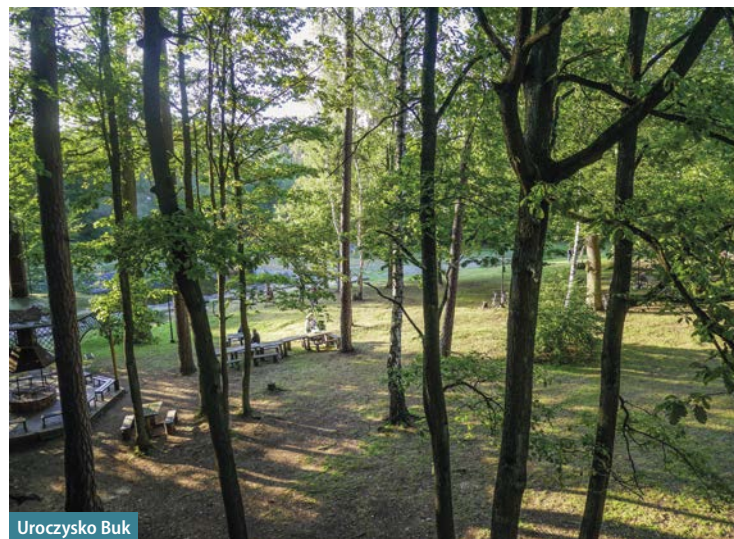
Nieco dalej, na północ od Żor, rozciąga się tzw. **Pojezierze Palowickie**, przepiękny kompleks łańcuchowych stawów hodowlanych w dolinie Jesionki, otoczonych lasami sosnowymi. Miejsce to obfituje w rośliny i zwierzęta chronione, a turystom udostępniono je z licznymi szlakami pieszymi, rowerowymi i biegowymi trasami narciarskimi.

Lasy Rudzkie

Pojezierze Palowickie

Uroczysko Buk

Spływ rzeką Rudą

Informacje praktyczne

Punkt Informacji Turystycznej 📍 Kuźnia Raciborska, ul. Klasztorna 9, tel. 32 4104894, kuznia@slaskie.travel

Punkt Informacji Turystycznej 📍 Rudy, ul. Cysterska 3, tel. 32 4518039, pit.rudy@umkuznia.pl

Stacja Kolei Wąskotorowej 🚂 Rudy, ul. Szkolna 1, tel. 500282732, www.kolejarudy.pl

Zaczarowana Chata, Rudy, ul. Dworcowa 2, tel. 887611587, www.zaczarowanachata.pl

Sanktuarium MB Rudzkiej, Rudy, ul. Cysterska 1, tel. 32 4103057, www.rudy-parafia.pl

Pocysterski Zespół Klasztorno-Pałacowy, Rudy, ul. Cysterska 4, tel. 32 4103311, www.rudy-opactwo.pl

Spływy kajakowe rzeką Rudą, Przystań Kajakowo-Rowerowa AKTYWNI, ul. ks. Emila Szramka 11, Rybnik Stodoły, tel. 32 7330021, 692458188, www.aktwywni.net.pl

Hotel Spa Laskowo***, Jankowice k. Rud, ul. Raciborska 62, tel. 32 7462900, 600391900, recepcja@laskowo.pl, www.laskowo.pl

Restauracja Ośrodka Szkoleniowo-Wypoczynkowego Stodoły 🇵🇱 – Szlak Kulinarne Śląskie Smaki, Rybnik, ul. Cisowa 2, tel. 32 7391620, stodoły@stodoły.pl, www.stodoły.pl
Gospodarstwo edukacyjne „Kuźnia u Kowola”, Kuźnia Raciborska, ul. Brzozowa 4, tel. 602156424, agnieszka@kuzniaeko.pl, www.kuzniaeko.pl

Góry w mieście

Bielsko-Biała i okolice

Dębowiec • Szyndzielnia • Cygański Las • Kozia Góra • Dolina Wapienicy

Leżąca u podnóża Beskidu Śląskiego i Beskidu Małego, Bielsko-Biała dla mieszkańców jest po prostu miejscem zamieszkania, pracy, rekreacji, zaś dla tysięcy turystów to cel przyjazdów na krótszy lub dłuższy pobyt. Walory turystyczne miasta docenili już nasi pradziadkowie, zagospodarowując góry, budując schroniska, ścieżki spacerowe, znakując szlaki turystyczne. Bielsko-Biała jest też punktem wypadowym w okolicy Szczyrku, Żywca, Brennej, czy Jaworza. Wśród wielu propozycji wycieczek pieszych po znakowanych szlakach górskich proponujemy na początek te spokojne i łatwe, dostępne nawet dla kilkuletnich dzieci – Dębowiec, Kozią Górę, Szyndzielnię i Magurkę Wilkowicką.

Najbardziej popularnym wzniesieniem na terenie Bielska-Białej z pewnością jest mający ledwie 686 m n.p.m. **Dębowiec**. To ulubiony kierunek niedzielnych, popołudniowych przechadzek nie tylko bielszczan. Na dzieci czeka plac zabaw, park linowy i rekreacyjny, aż 410-metrowy całoroczny tor saneczkowy z podgrzewaną rynną. W dawnym schronisku urządzono punkt gastronomiczny. Na Dębowcu funkcjonuje również **całoroczny Ośrodek Rekreacyjno-Narciarski**, z kolejką kanapową, trasami przystosowanymi do nauki jazdy na nartach, placem zabaw i ścieżką dydaktyczną.

Idealnym miejscem do odpoczynku jest tzw. **Cygański Las** w dzielnicy Mikuszowice. Można w nim spacerować i jeździć na rowerze. To także punkt wyjścia pieszych wycieczek na Kozią Górę i dalej na Szyndzielnię. Zielony szlak ciągnie się wzdłuż dawnego toru saneczkowego, który swego czasu należał do największych w Europie. Zimą można tam uprawiać narciarstwo biegowe, latem – rowerowe zjazdy górkami ścieżkami rowerowymi Enduro Trails.

Kozia Góra jest dostępna dla wszystkich, na szczyt bez problemu mogą dotrzeć również rodziny z małymi dziećmi. Szczyt o wysokości 683 m n.p.m. można zdobywać zarówno latem, jak i zimą. Nagrodą dla dzieci jest znajdujący się tuż przy schronisku Stefanka drewniany plac zabaw. Na Kozią Górę można wejść również od strony bielskich **Błoni**. To spory teren rekreacyjny, na którym znajduje się duży plac zabaw, siłownia pod chmurką, skatepark, park linowy, miasteczko rowerowe i punkty gastronomiczne.

Kolejnym szczytem, będącym jednym z symboli Bielska-Białej, jest **Szyndzielnia**. Na wierzchołek kursuje zmodernizowana niedawno **kolejka gondolowa**. Wagoniki na wysokość nieco powyżej 950 m n.p.m. wjeżdżają ok. 8 minut, jest więc czas, by dokładnie

Ścieżki rowerowe Enduro Trails

Pierwsza historyczna informacja o Bielsku dotyczy Cygańskiego Lasu. W dokumencie z 1312 r. Mieszko cieszyński zgodził się, by bielscy mieszczanie władali tym terenem.

Szyndzielnia

przyjrzeć się panoramie miasta i Beskidów. Tuż za końcową stacją kolejki znajduje się 18-metrowa **wieża widokowa**, z której widać jeszcze więcej, szczególnie w pogodne dni. Kilkadziesiąt metrów dalej, prawie na szczycie (1028 m n.p.m.) znajduje się **schronisko**, założone jeszcze w 1897 r. Na Szyndzielni krzyżują się szlaki piesze; można z niej dojść z jednej strony na Klimczok, Błatnią i Trzy Kopce, z drugiej na Kozią Górę, czy Magurkę (909 m.n.p.m.), na szczycie której czeka na turystów przyjemne schronisko. Można tam wejść kilkoma różnymi trasami, z każdej podziwiając wspaniałe panoramy Bielska-Białej, Beskidu Małego, Śląskiego i Żywieckiego.

Pomiędzy szczytami Palenica, Szyndzielnia, Błatnia i Trzy Kopce rozciąga się zespół przyrodniczo-krajobrazowy **Dolina Wapienicy**, nazywana Doliną Luizy. Malownicze, beskidzkie grzbiety opadają ku dolinie leśnymi zboczami. W okresie romantyzmu uwielbiała tu przyjeżdżać na spacerzy żona księcia Jana Sułkowskiego – Luiza, od jej imienia dolina zyskała swój przydomek. Obecnie teren ten stanowi popularny cel spacerów mieszkańców Bielska, którzy docierają tutaj pieszo lub na rowerze. Na Wapienicy znajduje się zaporą wodną i sztuczne jezioro Wielka Łąka. Przebiega tędy kilka szlaków turystycznych. Co ciekawe jest to jeden z niewielu w Europie obszarów dzikiej przyrody, znajdujący się w granicach dużej aglomeracji.

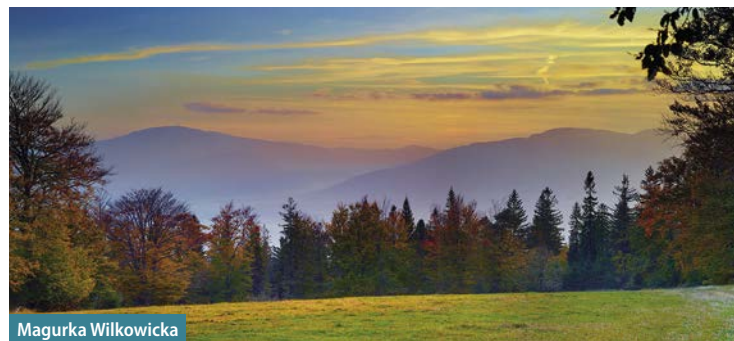
Kolejka gondolowa na Szyndzielnię

Dolina Wapienicy, jezioro Wielka Łąka

Widok z Przełęczy Przegibek

Magurka Wilkowska

Jak widać Bielsko posiada bardzo bogatą ofertę rekreacyjną, dostępną w zasadzie bezpośrednio z centrum miasta. Zimą okoliczne stoki są do dyspozycji narciarzy – wyciągi narciarskie na Dębowcu i Klimczoku przyciągają amatorów szusowania po śniegu. Po intensywnym dniu spędzonym na szlaku warto posilić się w **Karczmie Rogatej** 🇵🇱 na **Szlaku Kulinarnym Śląskie Smaki**.

W niewielkiej odległości od Bielska-Białej leży **Jaworze**. Warto tam zajrzeć choćby dla unikalnego szkolnego **Muzeum Fauny i Flory Morskiej i Śródlądowej**, którego powstanie zainicjowała darowizna absolwenta szkoły, późniejszego bosmana – Erwina Pasternego. Co ciekawe, przewodnikami po niezwyklej wystawie są obecni uczniowie. Jaworze było w latach 1862-1907 uzdrowiskiem i tę funkcję próbuje się w Jaworzu przywrócić. Zrewitalizowano XVIII i XIX wieczny Park Zdrojowy, a w 2014 r. uruchomiono w nim **teżnię solankową**. W Jaworzu działa w nim m.in. Beskidzki Zespół Lecznico-Rehabilitacyjny. Podobnie uzdrowiskowy charakter ma **Bystra Śląska**, w której osiadł w 1910 r. wybitny polski malarz Julian Fałat. Jego dom jest obecnie **oddziałem Muzeum** w Bielsku-Białej.

Informacje praktyczne

Punkt Informacji Turystycznej 🇵🇱 Bielsko-Biała (Miejskie Centrum Informacji Turystycznej), pl. Ratuszowy 4, tel. 33 8190050, bielskobiala@slaskie.travel, www.it.bielsko.pl
Bielsko-Biański Ośrodek Rekreacyjno-Narciarski Dębowiec, Bielsko-Biała, ul. Karbowa 55, tel. 33 4454366, kolej@kolej-debowiec.pl, www.kolej-debowiec.pl
Park Linowy Dębowiec, Bielsko-Biała, ul. Karbowa 55, tel. 661110033, www.trollandia.pl, park otwarty sezonowo
Bielskie Błonia, Bielsko-Biała, ul. Poczтовая 32, tel. 33 8141482, www.bbosir.bielsko.pl
Kolejka gondolowa na Szyndzielnię, Bielsko-Biała, Al. Armii Krajowej 366, tel. 33 8144481, www.kolej-szyndzielnia.pl
Muzeum Fauny i Flory Morskiej i Śródlądowej, Jaworze, ul. Wapienicka 120, tel. 33 8172217, 509581841, info@muzeum.jaworze.pl, www.muzeum.jaworze.pl
Zapora im. Mościckiego w Wapienicy, ul. Zapora 172
Karczma Rogata 🇵🇱 – Szlak Kulinarny Śląskie Smaki, Bielsko-Biała, ul. Leszczyńska 40, tel. 33 8100098, www.rogata.pl

Cztery pory roku na szlaku

Szczyrk i okolice

Szczyrk • Bystra • Łodygowice

Szczyrk, leżący u podnóża najwyższego szczytu Beskidu Śląskiego – Skrzycznego (1257 m n.p.m.) oraz Klimczoka (1117 m n.p.m.), podobnie jak wiele beskidzkich miejscowości powstał w XV w., jako wieś pasterska. Bliskość Bielska-Białej, spowodowała zainteresowanie tą miejscowością, jako wczasowiskiem i celem licznych wycieczek turystycznych. Jednak dopiero po II wojnie światowej i spopularyzowaniu turystyki miejscowość rozrosła się, stając się bazą wypoczynkową dla Śląska i całej Polski. Powstały skocznie, trasy zjazdowe, kolejka krzesełkowa na Skrzyczne oraz wyciągi orczykowe. Zniknęły małe gospodarstwa rolne, a na ich miejscu powstały pensjonaty, hotele, restauracje i kawiarnie. Szczyrk uzyskał prawa miejskie w 1973 r. Ze swoją bogatą ofertą aktywnego wypoczynku przyciąga zarówno turystów na pobyty dłuższe, wakacyjne (zimowe i letnie), jak i krótkie – jedno – lub dwudniowe. Tym ostatnim sprzyja dobre skomunikowanie przez Bielsko-Białą z niemal całą Polską.

Infrastruktura rekreacyjna Szczyrku obejmuje m.in. działające przy COS OPO: stadion, boiska do siatkówki plażowej, korty tenisowe, tężnię solankową i kompleks skoczni narciarskich Skalite. Znajduje się tu również ośrodek jeździecki oraz całoroczne place

zabaw dla dzieci. Aktywnych zainteresuje nowa ścieżka rowerowo-pieszna nad rzeką Żylicą, pumtrack oraz górskie, jednokierunkowe ścieżki typu enduro w ośrodku Szczyrk Mountain Resort.

Turyści zimowi mogą z kolei liczyć na największą w Polsce ilość tras narciarskich i nowoczesnych wyciągów. Większość tras jest sztucznie naśnieżana, a część z nich oświetlona. Nic dziwnego, bowiem Szczyrk rywalizuje z Zakopanem o miano „zimowej stolicy Polski”. Dla narciarzy to ponad 40 km tras zjazdowych o różnym stopniu trudności w m.in. **Centralnym Ośrodku Sportu – Ośrodku Przygotowań Olimpijskich (kolej linowa na Skrzyczne)**, **Szczyrk Mountain Resort** oraz **Beskid Sport Arena**. W tych trzech ośrodkach można skorzystać z opcji wspólnego skipassu.

W mieście zaczynają się, lub przebiegają tędy szlaki: niebieski i zielony – na **Klimczok** i **Skrzyczne**, żółty – do Brennej przez przełęcz Karkoszczonek i czerwony z Klimczoka przez przełęcz Karkoszczonek na Przełęcz Salmopolską i Malinowską Skale. Wędrówkom sprzyja lokalizacja w otoczeniu miasta **kilku schronisk turystycznych**: na Skrzycznym, na Klimczoku, na Przełęczy Karkoszczonek.

Na szczyrkowskich szlakach

Schronisko na Skrzycznym

25 lipca 1894 r. na południowym stoku Magury trzem dziewczynkom, zbierającym jagody, ukazała się Matka Boska, która zaapelowała o codzienne odmawianie modlitwy „Anioł Pański”, budowę kaplicy i nazwanie tego miejsca Górką. Powracającym w to miejsce dziewczynkom ukazywała się ona kilkakrotnie, zapowiadając też wytrysnięcie źródła o właściwościach uzdrawiających. Wiść o objawieniach rozniosła się lotem błyskawicy. Na miejsce przybywały pielgrzymki ze Śląska Cieszyńskiego i Żywiecczyny. Pielgrzymi z Ustronia wręczyli mieszkańcom Szczyrku obraz Matki Boskiej Częstochowskiej. Postanowiono zawiesić go na buku, przy którym ukazała się Maryja. Jeszcze tego roku wierni wybudowali kapliczkę, którą w 1948 r. zastąpił murowany kościół. W trakcie kopania fundamentów wytrysło tam źródło krystalicznie czystej wody.

Sanktuarium „na Górcie”

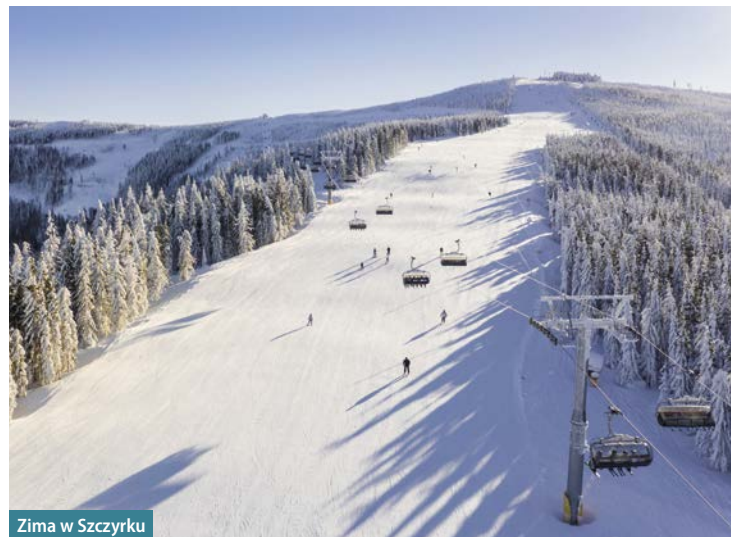
Ale Szczyrk to nie tylko turystyka i wypoczynek. To także atrakcje kulturowe, przyciągające zarówno turystów, jak i pielgrzymów. Tak, tak, pielgrzymów, bowiem w Szczyрку znajdują się dwa **sanktuaria: Matki Bożej Królowej Polski „na Górcie”** oraz zażytkowe, **pw. św. Jakuba Starszego Apostoła** , z barokowym wystrojem wnętrza. Drewniany szczyrkowski kościół jest obiektem **Szłaku Architektury Drewnianej** województwa śląskiego.

W Szczyрку warto zajrzeć do **Gospody Polskiej**, gdzie na zewnętrznej ścianie umieszczono odciski dłoni gwiazd polskiego show-biznesu. (ul. Myśliwska 46) i do **kawiarni Bagatela** (ul. Beskidzka 15), gdzie zorganizowano galerię starej fotografii Szczyrku. Warto odwiedzić też największą na południu Polski prywatną galerię sztuki współczesnej – **Bator Art Gallery I i II**, założoną w 1995 r. przez Barbarę i Mirosława Batorów oraz **Przestrzeń Twórczą Beskidarts**, a także kilka mniejszych galerii miejscowych twórców.

Jako punkt obowiązkowy wędrowców po górskich szlakach Szczyrku traktować należy wejście na Skrzyczne (z centrum ok. 2,5 godziny marszu). Zarówno narciarzom jak i piechurom dostanie się na szczyt Skrzycznego ułatwia nowoczesna kolej krzesełkowa (trasa z przesiadką na Hali Jaworzyna, dł. jazdy 12 min). Rowerzyści z pewnością skorzystają z malowniczych tras wiodących bulwarem, wzdłuż rzeki **Zylicza**. Ścieżką tą można dojechać aż do Rybarzowic.

W nieodległej od Szczyrku Bystrej można zajrzeć do **Muzeum Juliana Fałata** – oddziału Muzeum w Bielsku-Białej. Muzeum urządzone jest w domu, w którym w 1910 r. osiadł ten wybitny pejzażysta, rektor Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie.

Równie ciekawym miejscem są położone kilkanaście kilometrów na południowy wschód od Szczyrku Łodygowice z drewnianym **kościółkiem pw. św. Apostołów Szymona i Judy Tadeusza** z 1635 r. ze wspaniałym barokowym wystrojem. Podobnie jak szczyrkowski kościół znajduje się on na **Szłaku Architektury Drewnianej** województwa śląskiego.

Zima w Szczyрку

Malinowska Skala

Informacje praktyczne

Punkt Informacji Turystycznej Szczyrk, ul. Beskidzka 41, tel. 33 8158388, szczyrk@slaskie.travel, www.szczyrk.pl, www.zima.szczyrk.pl, www.lato.szczyrk.pl, www.facebook.com/MiastoSzczyrk

Centralny Ośrodek Sportu – kolej linowa na Skrzyczne, Szczyrk, ul. Myśliwska 45, tel. 33 8178620, www.skrzyczne.cos.pl

Szczyrk Mountain Resort, Szczyrk, ul. Salmopolska 53b, tel. 33 8178926, www.szczyrkowski.pl

Beskid Sport Arena, Szczyrk, ul. Grzybowa 1, tel. 33 4434300, www.beskidsportarena.pl

Sanktuarium św. Jakuba Starszego Apostoła , Szczyrk, ul. Kolorowa 1, tel. 33 8178429, www.szczyrk.wiara.org.pl

Sanktuarium MB Królowej Polski na Górcie, Szczyrk, Pl. Królowej Polski 1a, tel. 33 8178515, www.szczyrk.sdb.org.pl

Bator Art Gallery I i II, Szczyrk, ul. Myśliwska 60, ul. Beskidzka 15, tel. 33 8178716, 608575671, www.galeriabator.com

Beskidarts, Szczyrk, ul. Myśliwska 34, tel. 605119573, www.facebook.com/beskidarts

Do wód i źródeł

Ustronń to jedna z najbardziej popularnych miejscowości Beskidu Śląskiego. Ze względu na uzdrowiskowy charakter i atrakcyjne położenie w dolinie Wisły, u stóp Czantorii i Równicy, stanowi doskonałe miejsce spokojnego wypoczynku, rehabilitacji i kontaktu z naturą. W centrum Ustronia wzrok przyciągają dwa ogromne **murale** stworzone na ścianach miejskiej biblioteki. Jeden przedstawia wnętrze biblioteki w Edynburgu, drugi – czytelnik dublińskiej. Co ciekawe, w malowidła wkomponowane są lokalne akcenty, jak choćby portret miejscowego bibliofila i ludowego pisarza, Jana Wantuły.

Rozwój Ustronia, jako miejscowości, nabrał rozpędu wraz ze zbudowaniem tu w 1772 r. huty żelaza „Klemens”. Materialne ślady działalności hutniczej przechowywane są w **Muzeum Ustrońskim im. Jana Jarockiego** 🏛️, jednym z obiektów **Szlaku Zabytków Techniki**. Po wygaszeniu pieców hutniczych pod koniec XIX w. zaczęła się kariera uzdrowiskowa Ustronia. Dziś to znaczący ośrodek specjalizujący się w rehabilitacji kardiologicznej, neurologicznej, onkologicznej oraz narządów ruchu. Uzdrowiskowa część miasta z **Pijałnią Wód Mineralnych** i sanatoriami leży w dzielnicy Zawodzie. Stok Równicy, na którym rozciąga się dzielnica Zawodzie wyróżnia się charakterystycznymi „**piramidami**”, ciekawym architektonicznie kompleksem hoteli i sanatoriów. Sama Równica jest dość mocno zagospodarowana. Na jej zboczu znajduje się **Leśny Park Niespodzianek**, w którym

Ustronń

Ustronń i Wisła

dziłkie zwierzęta (daniele, muflony, jelenie, bażanty, dziki, żubry) można zobaczyć w ich naturalnym środowisku. Wielką atrakcją parku są **pokazy lotów ptaków drapieżnych i sów**. Leśny Park Niespodzianek nie jest atrakcją na pół godziny, większość dzieciaków może tam spędzić pół dnia, warto to uwzględnić w swoich wycieczkowych planach. Na szczycie Równicy znajdują się liczne lokale gastronomiczne oraz **park linowy** i **Górski Park Równica**. W pogodne dni ze zboczy Równicy rozpościerają się widoki na sąsiednie wzniesienia Beskidu Śląskiego m.in. Czantorię, która jest kolejnym celem wycieczek z Ustronia.

Pod szczyt **Wielkiej Czantorii** można dotrzeć na dwa sposoby – wejść jednym z kilku pieszych szlaków lub wjechać wyciągiem **Kolei Linowej „Czantoria”** w Ustroniu-Polanie. Przy stacji górnej kolejki znajduje się **letni tor saneczkowy** i **sokolarnia**. Nieco wyżej, na szczycie (995 m n.p.m.), przebiega **polsko-czeska granica państwa**. Już po czeskiej stronie stoi 28-metrowa **wieża widokowa**, a kilkanaście minut od niej – górskie schronisko. Przez szczyt Czantorii prowadzi **Główny Szlak Beskidzki** z Ustronia do Wołosatego w Bieszczadach, a jej stoki zimą zamieniają się w ośrodek narciarski.

Z Ustronia już tylko kilka kilometrów do równie popularnej Wisły. W jej centrum przy **placu Bogumiła Hoffa** mieści się Punkt Informacji Turystycznej. Można w nimypożyczyć audioprzewodniki po Wiśle i z nimi poznawać poszczególne atrakcje miasta.

Wisła

Widok z Wielkiej Czańtorii

W centrum znajduje się **Muzeum Beskidzkie**, prezentujące życie i zwyczaje górali beskidzkich. Częścią muzeum jest **Enklawa Budownictwa Drewnianego**, znajdująca się na **Szlaku Architektury Drewnianej** województwa śląskiego. Nie jest to zresztą jedyny obiekt na tym szlaku, bowiem uzupełnia go **Zameczek Myśliwski Habsburgów** (obecnie siedziba PTTK), **kościół w Wiśle-Głębcach** i **kaplica św. Jadwigi Śląskiej na Zadnim Groniu**. W sąsiedztwie tej ostatniej w latach 1929-30 zbudowano Rezydencję Prezydenta RP Zamek – Narodowy Zespół Zabytkowy w Wiśle, nazywaną **Zameczkiem Prezydentem**. Wiele z atrakcji Wisły związanych jest z osobą wybitnego polskiego skoczka narciarskiego **Adama Małysza**. Zdobyte przez niego medale i puchary eksponowane są w **Galerii Sportowych Trofeów Adama Małysza**.

W ośrodku „Zimowit” działającym przy ul. Wodnej funkcjonuje **Muzeum Narciarstwa**. Warto się tam wybrać, zwłaszcza, że wystawa jest czynna codziennie, a wstęp bezpłatny. Wśród licznych eksponatów zobaczyć można sprzęt narciarski z końca XIX i początku XX w., eksponaty etnograficzne oraz fotografie dokumentujące, jak na przestrzeni dziejów zmieniało się narciarstwo, a wraz z nim charakter górskich kurortów.

Wisła jest **bardzo dobrą bazą dla narciarzy**. W miejscowości jest świetnie rozwinięte zaplecze noclegowe (12 tys. miejsc noclegowych), do tego usytuowane bardzo blisko wyciągów i tras o zróżnicowanym stopniu trudności. Zimą szusować można w aż 16 ośrodkach, m.in.: **Cieńków, Klepki, Nowa Osada, Skolnity, Soszów, Stok i Stożek**. W Wiśle znajduje się kilka skoczni, na których organizowane są liczne zawody sportowe w skokach narciarskich, w tym prestiżowy Zimowy Puchar Świata w Wiśle-Malince.

Położenie Wisły w sercu Parku Krajobrazowego Beskidu Śląskiego sprzyja różnorodnej aktywności krajoznawczej. Warto zaplanować spacer lub dłuższą wędrowkę po okolicznych szczytach i zobaczyć dodatkowe atrakcje położone przy szlaku. Niedaleko centrum Wisły znajduje się **Mała Zapora**, nazywana przez miejscowych „Niagarą”, bo to 8-metrowy wodospad, sztucznie zbudowany na Wiselce w latach 50-tych XX w. Jest to najstarsze

Mała Zapora na Wiselce

Wisła-Cieńków

spiętrzenie wód Wiselki, które, chociaż straciło na swoim znaczeniu hydrologicznym po wybudowaniu zapory na Jeziorze Czernańskim, nadal cieszy oko spacerowiczów. Zaledwie 2 km dalej znajduje się **zapora i zbiornik na Jeziorze Czernańskim**, w którym łączą się wody potoków Białej i Czarnej Wiselki.

W Wiśle konieczne należy się wybrać do położonych na zboczach Baraniej Góry **Kaskad Rodła** – jest to najpiękniejszy zespół naturalnych progów wodnych na terenie Beskidów, składający się z około 25 wodospadów i progów rzecznych na Białej Wiselce. Na stokach Baraniej Góry znajdują się również **obszary źródłiskowe Wisły** – królowej polskich rzek – jest to teren objęty ochroną w postaci rezerwatu przyrody. **Na szczycie Baraniej Góry** natomiast, znajduje się bez wątpienia jeden z najlepszych punktów widokowych w Beskidzie Śląskim – ze znajdującej się tam 15 metrowej **wieżi widokowej**, rozciąga się wspaniała panorama – doskonale widać stąd większość szczytów Beskidu Śląskiego i Żywieckiego, a przy dobrej widoczności nawet Tatry.

Wśród wielu możliwych tras turystycznych i ścieżek spacerowych należy wyróżnić **Pętlę Cieńkowską**. Jest to ścieżka spacerowa urozmaicona przejazdką kolejką linową Cieńków i zwiedzaniem obiektu skoczni narciarskiej im. Adama Małysza w Wiśle Malince.

Ciekawym i wartym zobaczenia obiektem jest również 120 metrowy **most kolejowy nad potokiem Łabajów**. Ta niezwykle okazała konstrukcja została zbudowana z betonu na początku lat 30 XX wieku i posiada 7 wysokich, nawet 25 metrowych przęseł. Do dziś linia jest czynna i kursują na niej pociągi jadące do stacji Wisła Głębcze.

Informacje praktyczne

Punkt Informacji Turystycznej Ustroń (Miejska Informacja Turystyczna), Rynek 2, tel. 33 8542653, ustron@slaskie.travel, informacja@ustron.pl
Punkt Informacji Turystycznej Wisła (Centrum Informacji Turystycznej), pl. Hoffa 3, tel. 33 8553456, wisla@slaskie.travel, informacja@wisla.pl
Punkt Informacji Turystycznej Wisła (oddział PTTK), ul. Lipowa 4a, tel. 33 8553560, pttkwisla@slaskie.travel, www.pttk.wisla.pl
Muzeum Ustrońskie Ustroń, ul. Hutnicza 3, tel. 33 8542996, www.muzeumustronskie.pl
Muzeum Narciarstwa, Wisła, ul. Wodna 3, tel. 33 8551519, wisla@nszffpw.katowice.pl
Muzeum Beskidzkie im. A. Podzorskiego, Wisła, ul. Stellera 1, tel. 33 8552250, www.muzeumwisla.pl
Galeria Sportowych Trofeów Adama Małysza, Wisła, ul. 1 Maja 48 a, tel. 517567660, www.malysz.org
Pijalnia Wód Mineralnych, Ustroń, ul. Sanatoryjna, tel. 33 8545454, 33 8543825
Leśny Park Niespodzianek, Ustroń, ul. Zdrojowa 16, tel. 33 4446050, www.lesnypark.pl
Park Linowy, Ustroń, ul. Równica 27, tel. 501221833, info@lesnypark.pl, www.parklinowy.pl
Górski Park Równica, Ustroń, ul. Równica 27, tel. 33 8564848, www.rownica.pl
Kolej linowa na Czańtorię, Ustroń, ul. 3 Maja 130, tel. 33 8543550, www.czantoria.net
Skocznia im. Adama Małysza, Wisła-Malinka 4, tel. 33 8555105
Karczma „Chata Olimpijczyka Jasia i Helenki” – Szlak Kulinarny Śląskie Smaki, Wisła, al. ks. Bp. Bursche 33, tel. 33 8551777, www.olimpijczyk.wisla.pl
Trasy narciarskie: www.wislanskiskipass.pl, www.cienkownarty.pl, www.nowaosada.pl

W krainie świerków i górali

Trójwieś Beskidzka

Istebna • Jaworzynka • Koniaków

Trójwieś Beskidzka, czyli **Istebna, Jaworzynka i Koniaków** są postrzegane, jako enklawa beskidzkiego folkloru, który rozstawiają miejscowe zespoły ludowe. W Trójwsi zachowało się kilkadziesiąt starych, drewnianych zagród, z których **Chata Kawuloka** z XIX w. wpisana jest na **Szlak Architektury Drewnianej** województwa śląskiego. Dawne sprzęty i narzędzia oraz tradycyjny ubiór górali beskidzkich można także zobaczyć w kilku działających tutaj izbach tradycji, m.in. w **Izbie Pamięci Marii Gwarek** i **Muzeum Regionalnym na Grapie** w Jaworzynce, a w **Chacie na Szańcach** w Koniakowie rękodzieło i ceramikę artystyczną. Ale przede wszystkim można tutaj zobaczyć i zakupić słynne koniakowskie koronki. Wspaniałe koronki wykonane ręcznie przez miejscowe koronczarki, można podziwiać również w otwartym w 2019 r. **Centrum Koronki Koniakowskiej** w Koniakowie.

W Koniakowie znajduje się **Centrum Pasterskie** prowadzone przez Państwa Marię i Piotra Kohut, którzy od lat propagują tradycyjny wypas owiec, organizując i koordynując liczne wydarzenia związane z kulturą pasterską. Centrum jest wpisane do Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych (więcej na s. 102).

Położenie Trójwsi wśród gór Beskidu Śląskiego powoduje, że licznie przybywają tu latem turyści piesi, rowerzyści i miłośnicy nordic walkingu, zaś zimą – narciarstwa.

Zwłaszcza biegowego i śladowego, bowiem na przełęczy Kubalonka zimą utrzymywana jest cała sieć tras biegowych. Z Trójwsi rozpoczynają się szlaki turystyczne na Baranią Górę, Kiczory i Stożek, a z położonej w Koniakowie Ochodzkiej rozpościera się wspaniała panorama na Beskid Śląski, Śląsko-Morawski i Żywiecki, a przy dobrej pogodzie – nawet na Tatry!

Trójwieś oferuje kontakt z przyrodą na szlakach i ścieżkach edukacyjnych oraz w **Leśnym Ośrodku Edukacji Ekologicznej** w Istebnej-Dzielcu, **Wolierze Pokazowej Głusca** czy sąsiadującym z nią **Muzeum Świerka Istebniańskiego** na Wyrchczadeczce w Jaworzynce.

Trójwieś to również zabytki sakralne. Warto, choć na chwilę wstąpić do **Kościola pw. Dobrego Pasterza** w Istebnej, który wyróżnia się nietypową amboną w kształcie łodzi oraz malowidłami stworzonymi przez Jana Wałacha i Ludwika Konarzewskiego (seniora). W Istebnej znajdują się aż trzy kościoły drewniane, wpisane na wspomniany już **Szlak Architektury Drewnianej** województwa śląskiego: na **Stecówce** (kościół pw. MB Fatimskiej), na **Mlaskawce** (kościół pw. św. Józefa Robotnika), pod przełęczą **Kubalonka** (kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego) i prywatna kaplica drewniana rodziny Konarzewskich na **Andziołowce**.

Istebna, na hali

Koniaków, Ochodzita

Koronczarki

Największą Koronkę Koniakowską Świata, wpisana w 2013 r. do Księgi Rekordów Guinnessa możemy zobaczyć w Gminnym Ośrodku Kultury w Istebnej. Koronka ma 5 m średnicy, a do jej zrobienia 5 koronczerek zużyło ponad 50 km nici. Koronka składa się z ok. 8 000 elementów!

Największa Koronka Koniakowska Świata

Jaworzynka, okolice Na Grapie

W istebniańskim przysiółku Wilcze, znajduje się **Izba Pamięci Jerzego Kukuczki**, polskiego wybitnego himalaisty. Izba powstała w domu należącym do rodziny Jerzego Kukuczki, chętnie spędzał on tu swój wolny czas pomiędzy kolejnymi wyprawami.

Koczy Zamek, szczyt

Ochodzita

Jaworzynka, okolice Trójstyku

Wyjątkowym miejscem jest znajdujący się na terenie Jaworzynki **Trójstyk**, czyli miejsce, w którym spotykają się granice trzech państw – Polski, Czech i Słowacji. Na granicy ustawiono trzy granitowe obeliski. Można tam dojechać rowerem lub dojść pieszo z Jaworzynki-Trzycatku. Na miejscu można zrobić ognisko i odpocząć przed dalszą drogą w przygotowanych drewnianych wiatach.

Informacje praktyczne

Punkt Informacji Turystycznej ⓘ Istebna 68, tel. 33 8556158, 516195614, istebna@slaskie.travel, promocja@ug.istebna.pl, www.istebna.eu
Największa Koronka Koniakowska Świata, Istebna Centrum 68, Gminny Ośrodek Kultury, tel. 33 8556208
Centrum Koronki Koniakowskiej, Koniaków Centrum 704, tel. 535328291
Izba Pamięci Marii Gwarek, Koniaków-Szańce 550, tel. 33 8556423
Izba Pamięci Jerzego Kukuczki, Istebna 340, tel. 508389558, www.jerzykuczka.com
Chata na Szańcach, Koniaków-Szańce 662, tel. 33 8557070
Chata Kawuloka ⓘ, Istebna Wojtosze 824, tel. 790262829
Muzeum Świerka Istebniańskiego, Jaworzynka 812, tel. 33 8556313, www.wisla.katowice.lasy.gov.pl
Muzeum Regionalne na Grapie, Jaworzynka-Gorzołki 720, tel. 508844275, www.nagrapie.com
Kościół Dobrego Pasterza, Istebna Centrum, www.dobrypasterz-istebna.pl
Kościół MB Fatimskiej ⓘ, Stecówka 955, tel. 33 8555259, 795196955, parafiatestecowka.pl
Centrum Pasterskie, Koniaków-Szańce 33, tel. 602128388, www.seroscypek.pl
Leśny Ośrodek Edukacji Ekologicznej, Istebna-Dzielec 749, tel. 33 8556014, www.wisla.katowice.lasy.gov.pl
Dom Konarzewskich, Istebna Bucznik 596, tel. 506444211
Muzeum Jana Wałacha, Istebna Andziółówka 293, tel. 502097871, www.janwalach.com
Kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego ⓘ, Istebna Kubalonka 1100, 33 8557054

Kolory i smaki pogranicza

okolice Cieszyna

Brenna • Górkki Wielkie • Górkki Małe • Cisownica
• Dziegielów • Puńców

Okolice Cieszyna to głównie Pogórze Cieszyńskie i Beskid Śląski z malowniczą doliną Brennicy i Wisły. O tej ostatniej pisaliśmy już na str. 74, warto zatem przyrzeć się **dolinie Brennicy** nieco bliżej. Wciśniętą między Równicę a Błatnią z Klimczokiem dolinę zajmuje kilka wypoczynkowych miejscowości: **Brenna**, **Górkki Wielkie** i **Górkki Małe**. To ulubiony cel wczasowiczów z dziećmi, ale także osób uprawiających aktywną turystykę. Z **Brennej** aż 8 szlaków turystycznych prowadzi w góry: na szczyt Błatniej (Błotnego), Kotarza, Starego Gronia czy Równicy. Szlaki te latem można przemierzać pieszo, np. z kijami do nordic walking, a zimą na nartach ski-touring. W **przysiółku Jatne** funkcjonuje ośrodek jazdy konnej. Tu także zaczyna się **Transbeskidzki Szlak Konny**, prowadzący aż w Bieszczady.

Czas pomiędzy wycieczkami pieszymi po okolicy można poświęcić na obejrzenie zabytków i atrakcji samej wsi. Na uwagę zasługuje tu **kościół pw. św. Jana Chrzciciela**, zbudowany w latach 1793-1796, w ołtarzu którego znajduje się XVIII-wieczny obraz chrztu Jezusa w Jordanie, autorstwa cieszyńskiego artysty Stanisława Jastrzębskiego. Interesującym architektonicznie budynkiem jest **dworek myśliwski Konczakówka**,

zbudowany w 1924 r. przez Brunona Konczakowskiego, znanego cieszyńskiego kupca i kolekcjonera starej broni (najcenniejsze okazy z jego zbiorów stanowią dziś ozdobę Wawelu). Dworek nawiązuje do modnego w kręgach myśliwskich stylu tyrolskiego, a jego cały wystrój konsekwentnie utrzymany jest według gustu łowieckiego – trofea myśliwskie, stojak na broń, a w mniejszym saloniku oszczepy na niedźwiedzie, zabytkowy kordeas i inne eksponaty.

W centrum **Brennej** w „**Starym Kinie**”, zabytkowym drewnianym budynku z początku XX w. mieści się **Beskidzki Dom Zielin „Przytulnia”** – miejsce wyjątkowe na mapie kulturalnej Śląska Cieszyńskiego. W „Przytulni” tematem przewodnim są zioła i ich funkcjonowanie w kulturze i życiu codziennym górali śląskich. Zwiedzanie podzielone jest na 4 ciekawe bloki tematyczne: w zdrowiu i w chorobie, w rodzinnym domu, w polu i w zagrodzie, w świątek, piątek i niedzielę. Eksponaty oraz zioła w formie suszonych zbiorów można dotykać i wąchać. Najważniejsze zioła zgromadzone zostały w **herbarium** – ogródku ziołowym wokół budynku Przytulii. Jest to, trzeba przyznać, bardzo interesujący sposób na przybliżenie historii Beskidu Śląskiego i jego mieszkańców.

Brenna

Między Błatnią a Kotarzem

Staw zamkowy w Dębowcu

Góra Tuł

Amatorzy ruchu na świeżym powietrzu z pewnością skorzystają w okresie zimowym z oświetlonych wyciągów narciarskich i lodowiska w centrum, a latem z doskonałych warunków do uprawiania kolarstwa górskiego. W Brennej Centrum jest plac do mini golfa oraz kompleks boisk Orlik.

Sąsiednie **Górki Wielkie** to jedna z najstarszych na Śląsku Cieszyńskim wsi szlacheckich, której powstanie datuje się na XIII w. Ich największą atrakcją turystyczną jest szlachecki dwór Marklowskich z 1734 r., wydzierżawiony a następnie zakupiony przez Tadeusza Kossaka, ojca znanej pisarki Zofii Kossak-Szatkowskiej. Pisarka spędziła tutaj większość swojego życia, tu też powstały największe z jej dzieł literackich. W odrestaurowanym obiekcie mieści się obecnie **Centrum Kultury i Sztuki „Dwór Kossaków”**, gdzie można zobaczyć multimedialny pokaz zdjęć lub posłuchać wypowiedzi pisarki, a także zobaczyć fototapety i eksponaty, nawiązujące do życia Zofii Kossak i jej rodziny. Od 2008 r. we dworze organizowane są cykle imprez kulturalnych pod nazwą „Artystyczne Lato u Kossaków”, a oprócz tego prowadzone są warsztaty literackie, dziennikarskie, plastyczne i teatralne. Obok Dworu Kossaków, w **Domku Ogrodnika**, w którym pisarka spędziła swe ostatnie lata po powrocie z emigracji (1957-1968), znajduje się biograficzne **Muzeum Zofii Kossak-Szatkowskiej**. W Górkach Wielkich stoi jeden z najstarszych kościołów na ziemi cieszyńskiej – **kościół pw. Wszystkich Świętych** z prezbiterium z XV w. oraz wieżą i nawą z 1662 r. Nowością Górek jest **skwerek Pod Brandysem** z placem zabaw, boiskiem do piłki plażowej, ścianką wspinaczkową oraz sceną, na której organizuje się imprezy plenerowe.

Dla wypoczywających w dolinie Brennicy atrakcją sąsiednich **Górek Małych** jest **„Chlebowa Chata”** Państwa Dudysów – miejsce, gdzie można poznać dawne techniki uzyskiwania mąki, produkcji pieczywa, a także samodzielnie spróbować młócić cempem, młócić zboże na żarnach i upiec podpłomyki, które potem można zjeść. Jeśli mamy ok. 3 godzin czasu dodatkowo możemy nawet spróbować oddzielić śmietanę od mleka i ubić masło, a potem skosztować tych pyszności. Dla mieszkańców nieobcych z pracą w dawnej wsi, a zwłaszcza dla dzieci, dla których wszystko pochodzi ze sklepu, z pewnością będzie to niezapomniane przeżycie.

Widok ze Starego Gronia na dolinę Brennicy

Niespełna 10 km na południowy-wschód od Cieszyna, u podnóża Małej Czantorii i Tułu, leży gmina **Goleszów**, a w niej **Izba Regionalna „U Brzezinów” w Cisownicy**. Warto do niej zajrzeć dla obejrzenia m.in.: słomianych form do ciasta chlebowego, form na masło, kamiennym sakramentarium z żelazną kratą, służące niegdyś do przechowywania Najświętszego Sakramentu. Puńców słynie także z **powozowni Andrzeja Lacela**, z kolekcją różnych pojazdów konnych z przełomu XIX i XX w.

Z kolei w odległym o kilka kilometrów **Dzięgielowie** warto zwiedzić **Miasteczko Pszczelę Jana Gajdacza na Mołczynie**. Jego twórcą był nieżyjący już Jan Gajdacz, z zawodu cieśla i kołodziej, który z pasją od 1957 r. zajmował się pszczelarstwem. Początkowo zorganizował pasiekę przy swoim domu, ale po kilku latach zmienił nieczynny kamieniołom położony na granicy Lesznej Górnej i Dzięgielowa w uroczę pszczelę miasteczko z ulami w kształcie domków inspirowanych architekturą beskidzką, które odwiedzają goście nie tylko z Polski, ale też z Czech i Słowacji.

W Dzięgielowie, przy jednym ze skrzyżowań, stoi **zamek** z końca XV w., wielokrotnie przebudowywany, odbudowany na nowo po pożarze w XIX w. i zaadaptowany na obiekt hotelarski, a w nieodległym **Puńcowie** – gotycki **kościół pw. św. Jerzego** z 1518 r. z unikalnym sklepieniem palmowym, opierającym się na jednym filarze oraz wykutym w ścianie prezbiterium, kamiennym sakramentarium z żelazną kratą, służące niegdyś do przechowywania Najświętszego Sakramentu. Puńców słynie także z **powozowni Andrzeja Lacela**, z kolekcją różnych pojazdów konnych z przełomu XIX i XX w.

Wypoczywających na ziemi cieszyńskiej czeka jeszcze sporo atrakcji, których nie sposób tu wszystkich opisać, a z pewnością przypadną do gustu odwiedzającym ten region.

Informacje praktyczne

Punkt Informacji Turystycznej Brenna, ul. Wyzwolenia 77, tel. 33 8586971, brenna@slaskie.travel, it@brenna.org.pl

Punkt Informacji Turystycznej Goleszów, ul. Cieszyńska 29, tel. 33 4799928

Kościół pw. św. Jana Chrzyciela, Brenna, ul. Ks. R. Juroszka 7

Kościół pw. Wszystkich Świętych, Górki Wielkie, ul. Pod Zembrzydkę 6

Kościół pw. św. Jerzego, Cieszyn, ul. Liburnia 1

Dworek myśliwski Konczakówka, Brenna, ul. Głębiec 26, tel. 33 8536496

Beskidzki Dom Zielin „Przytulnia”, Brenna, ul. Wyzwolenia 69, tel. 33 4000021,

facebook.com/BeskidzkiDomZielin„Przytulnia”/

Chlebowa Chata, Górki Małe, ul. Breńska 113, tel. 33 8539630, www.chlebowachata.pl

Centrum Kultury i Sztuki „Dwór Kossaków”, Górki Wielkie, ul. Stary Dwór 4,

tel. 33 8510351, www.dworkossakow.pl

Muzeum Zofii Kossak-Szatkowskiej, Górki Wielkie, ul. Stary Dwór 2, tel. 338539515, www.muzeumkossak.pl

Izba Regionalna „U Brzezinów”, Cisownica, ul. Pod Czantorią 6, tel. 33 8528814

Miasteczko Pszczelę Jana Gajdacza na Mołczynie, Dzięgielów, ul. Pasieczna 12, tel. 33 8529395, 33 8522464

Powozownia Andrzeja Lacela, Puńców, ul. Cieszyńska, Puńców, tel. 502049493

Morze w górach

Żywiecczyzna cz. I

Jeziro Żywieckie • Jezioro Międzybrodzkie • Góra Żar • Żywiec
• Rychwałd • Ślemień • Jeleśnia • Sopotnia Wielka

Pierwszym skojarzeniem z Żywiecczyzną są **góry**, choć sama stolica powiatu leży w rozległej Kotlinie Żywieckiej. Beskid Żywiecki i wschodnie krańce Beskidu Małego wraz z sąsiadującym Beskidem Makowskim, sprawiają, że latem tysiące turystów wędrują beskidzkimi szlakami, podziwiając charakterystyczny krajobraz beskidzki, a czasami zachowane relikty dawnej góralskiej gospodarki. Walory żywieckich gór docenili także ekolodzy, bowiem w 1986 r. objęto je ochroną w ramach **Żywieckiego Parku Krajobrazowego**, dodajmy – pierwszego w polskich Karpatach. Góry przyciągają także miłośników narciarstwa, a usytuowany pod Pilskiem ośrodek narciarski w Korbielowie należy do największych w Polsce.

A skoro jesteśmy przy turystyce aktywnej, to warto nadmienić, że Żywiecczyzna jest też ważnym regionem rekreacji wodnej, za sprawą utworzonych na Sole sztucznych zbiorników – **Jeziora Międzybrodzkiego** i **Jeziora Żywieckiego**. W licznych stanicach położonych nad ich brzegiem można wypożyczyć rowerki wodne, kajaki, łódki czy deski SUP (np. Zarzecze, Porąbka, Międzybrodzie Bialskie i Żywieckie). Miłośnicy plażowania

mogą skorzystać np. z bezpłatnego kąpieliska w zatoczce Moszczanka nad Jeziorem Żywieckim (przy Ośrodku Żeglarskim Politechniki Krakowskiej).

Z brzegów Jeziór Żywieckiego i Międzybrodzkiego korzystają także miłośnicy wędkarstwa, bowiem ichtiofauna jezior obejmuje m.in.: płoć, leszcza, karpia, jazia, a z drapieżników – szczupaka (spore ilości niemiarewego), sandacza, suma i trudnego do złowienia bolenia. Nad Jeziorem Żywieckim są ciekawe miejsca do łowienia odległościówką, feederem a nawet batem (rzadkość w tego typu łowiskach). W okresie letnim niestety trzeba liczyć się z dużą presją plażowiczów oraz fanów wszelakich sportów wodnych oraz utrudnieniami, związanymi z wahaniami poziomu wody, wynikającymi z funkcjonujących elektrowni wodnych.

Nad wschodnim krańcem Jeziora Międzybrodzkiego wznosi się **Góra Żar**, nad którą w pogodne dni unoszą się dziesiątki lotni, parolotni i szybowców. To jedno z najlepszych na południu Polski miejsc do uprawiania sportów powietrznych. To również jedno z ulubionych miejsc rodzin z dziećmi. Sprawia to **kolejka linowo-terenowa** pod sam szczyt

Jeziro Żywieckie

Jeziro Żywieckie

Widok z Góry Żar

Przy drodze dojazdowej z Międzybrodzia Żywieckiego na szczyt Żaru jest miejsce, w którym... nie działa grawitacja! Pozostawione na nim przedmioty, a nawet zjeżdżające hulajnogi nagle zamiast toczyć się w dół, kierują się w górę. Jest to złudzenie optyczne, ale część osób twierdzi, że dziwne zjawisko jest powiązane w funkcjonującą na zboczach **góry elektrownią szczytowo-pompową Porąbka-Żar**. Działającą od 1979 r. elektrownię można zwiedzać jedynie w grupach i po uprzedniej rezerwacji, warto się jednak postarać, by wejść do obiektu, gdyż turystom pokazuje się tam wydrążone w zboczu Góry Żar turbiny i szyby wodne.

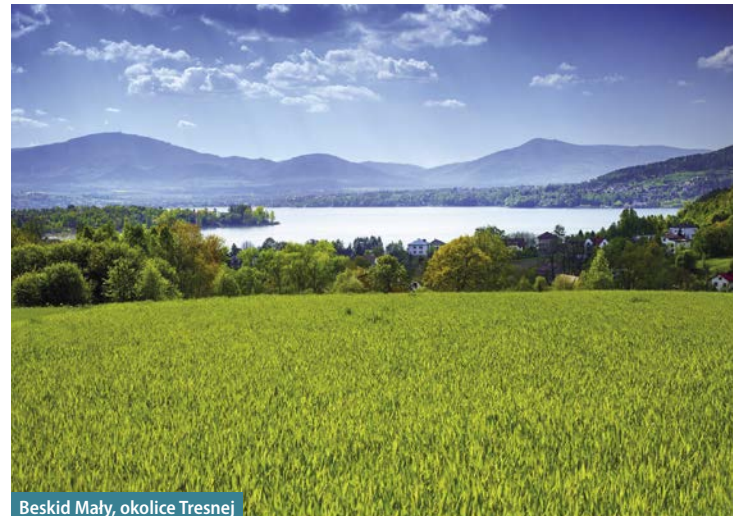

Jeziro Żywieckie

(761 m n.p.m.), z którego rozpościerają się piękne widoki na sporą część Beskidów: Małego, Śląskiego i Żywieckiego. Na dół można dostać się pieszo lub zjechać kolejką albo... wielką hulajnogą.

Sam Żywiec, stolica regionu, kojarzy się prawie każdemu Polakowi ze słynnym **browarem**. Założony przez żywieckich Habsburgów w 1856 r. do dziś produkuje znakomity trunek. Odwiedzający Żywiec mogą go pokosztować przy okazji zwiedzania **Muzeum Browaru Żywiec** , obiektu **kotwicznego Europejskiego Szlaku Dziedzictwa Przemysłowego (ERIH)** i **Szlaku Zabytków Techniki** województwa śląskiego.

Żywiecczyzna oferuje także przeżycia duchowe. W **Rychwałdzie** znajduje się **Sanktuarium Matki Boskiej Rychwałdzkiej**, z łaskami słynącym obrazem Matki Bożej z XV w. Wizerunek Madonny został podarowany parafii w 1644 r. przez Katarzynę z Komorowskich Grudzińską. Dziś obraz można oglądać w murowanym kościele, który w XVIII w. wzniesiono na miejscu dawnej świątyni drewnianej. Co ciekawe, pierwotny kościół z Rychwałdu

Beskid Mały, okolice Tresnej

trafił do Gilowic, gdzie stoi do dziś pod wezwaniem św. Andrzeja, zaś stary, drewniany kościół z Gilowic trafił do... Rychwałdu, jako **kaplica Najświętszego Serca Pana Jezusa**. Sanktuarium opiekują się franciszkanie, którzy prowadzą także zielarnię, zapoczątkowaną przez nieżyjącego już ojca Grzegorza (Srokę).

W leżącym na wschód od Żywca **Ślemieniu** ulokował się niewielki skansen – **Park Etnograficzny Ziemi Żywieckiej**, w którym na obszarze 6 ha zgromadzono budynki ukazujące charakterystyczną zabudowę regionu. Obecnie jest to 19 chat, w planach jest jednak powiększenie kolekcji.

Warto, jadąc na południowy-wschód w rejon Pilska i Słowacji zajrzeć do **Jeleśni**, w której można spróbować lokalnych góralskich specjałów w **Starej Karczmi** . Ten ciekawy obiekt z początków XVII w. znajduje się na **Szlaku Architektury Drewnianej** województwa śląskiego. Tradycyjna kwaśnica, prażucha, czy placki z blachy zjedzone w starych, autentycznych wnętrzach z pewnością smakują najlepiej.

Z Jeleśni już tylko przysłowiowy „rzut beretem” do **Sopotni Wielkiej**, gdzie możemy zobaczyć największy w polskich Beskidach **wodospad** na potoku Sopotnia (szerokość 15 m i wysokość 10 m). Także w Sopotni Wielkiej działa niezwykle stowarzyszenie – **Polaris**. Tworzą je pasjonaci, którzy od lat edukują nie tylko dzieci w temacie ochrony ciemnego nieba i astrofizyki. Te niezwykle trudne tematy są w siedzibie stowarzyszenia przedstawiane w prosty i zrozumiały sposób m.in. poprzez pokazy filmów i prelekcje. Największą i najbardziej niezwykłą atrakcją jest tam jednak **Młodzieżowa Stacja Kosmiczna YSS**, symulująca wygląd prawdziwej stacji.

Informacje praktyczne

Punkt Informacji Turystycznej Żywiec (Centrum Informacji Kulturalno-Turystycznej), ul. Zamkowa 2, tel. 33 8614310, zywiec@slaskie.travel

Punkt Informacji Turystycznej Jeleśnia, ul. Plebańska 1, tel. 33 8630777, jelesnia@silesia.travel

Punkt Informacji Turystycznej Czaniec, gmina Porąbka (Młodzieżowe Centrum Aktywności Twórczej), ul. Kardynała Karola Wojtyły 30, tel. 33 8106075, porabka@slaskie.travel

Punkt Informacji Turystycznej Ślemień (Gminny Ośrodek Kultury „Jemiola”), ul. Krakowska 124, tel. 33 8654649, slemien@slaskie.travel

Góra Żar – kolej linowo-terenowa, Międzybrodzie Żywieckie, ul. Górska 21, tel. 18 5310012, www.pkl.pl

Muzeum Browaru Żywiec , Żywiec, ul. Browarna 88, tel. 33 8612457, www.muzeumbrowaru.pl

Sanktuarium Matki Boskiej Rychwałdzkiej – Klasztor oo. Franciszkanów, Rychwałd, ul. Franciszkańska 1, www.rychwald.franciszkanie.pl

Park Etnograficzny Ziemi Żywieckiej, Ślemień, ul. Łączna 2 a, tel. 534631330, www.etnopark.pl

Stacja Polaris, Sopotnia Wielka 174, tel. 33 8634693, www.polaris.org.pl

Spacer po hali

Żywiecczyzna cz. II

Hala Boracza • Hala Lipowska • Rysianka • Piłsko • Wielka Racza • Rycerzowa
• Korbielów • Zwardoń • Milówka • Węgierska Górka • Ujszoły • Rajcza

„Kto ma owce ten ma co chce” mówi stare góralskie przysłowie. Tradycja hodowli i wypasu owiec na halach jest cechą wspólną dla wszystkich górali, nie tylko żywieckich. Jednak tutejsze hale są wyjątkowo urokliwe. Rozmieszczone na nasłonecznionych stokach tworzą patchworkowe zielone kobierce i decydują o pięknie beskidzkich krajobrazów. Prowadzono po nich liczne szlaki turystyczne, z których przez większą część roku można podziwiać urodę żywieckich gór.

Południowa i południowo-wschodnia część Żywiecczyzny, obejmująca malowniczy Beskid Żywiecki, to tereny od kilkudziesięciu lat wykorzystywane do wypoczynku. I tego dłuższego, wakacyjnego i krótkiego – weekendowego. Bogata baza noclegowa i liczne znakowane szlaki turystyczne oraz zagospodarowane stoki narciarskie są adresowane przede wszystkim do turystów aktywnych.

Południowa część Żywiecczyzny – tzw. **Worek Raczański** – to jedno z najciekawszych miejsc dla turystyki wędrownej, a jego niektóre fragmenty są zupełnie odludne. Dotyczy to fragmentu od Rycerzowej do przełęczy Glinka, który dla turystów udostępniono dopiero po zmianach ustrojowych na początku lat 90. XX w. Wcześniej ten fragment

przygranicznego pasma Wielkiej Raczy był niedostępny. Teraz możemy się po nim poruszać słowackim szlakiem granicznym i kilkoma polskimi szlakami dojściowymi, a pobyt ułatwią nam schroniska na Wielkiej Raczy, Przegibku, Rycerzowej i Krawców Wierchu.

Z kolei południowo-wschodnia część omawianego rejonu to rejon **Piłska** i Lipowskiej. Także ten fragment Beskidu Żywieckiego posiada kilka schronisk (Hala Boracza, Hala Lipowska, Rysianka, Hala Miziowa) oraz kilkadziesiąt znakowanych szlaków pieszych – także fragment tzw. **Szlaku Papieskiego**, czyli tych beskidzkich ścieżek, którymi wędrował **Karol Wojtyła – późniejszy papież Jan Paweł II** w czasie wakacyjnych wyjazdów.

Leżący u podnóża Piłska (1557 m n.p.m.) **Korbielów** jest świetną bazą wypadową w góry o każdej porze roku. Chyba najpopularniejszą trasą są rozpoczynające się tam szlaki na Halę Miziową i Piłsko. W części szlaki te pokrywają się ze ścieżką dydaktyczną Żywieckiego Parku Krajobrazowego, bowiem Piłsko posiada (podobnie jak Babia Góra) alpejski układ pięter roślinności. Zimą Korbielów jest największym ośrodkiem narciarskim Żywiecczyzny. Trasy i wyciągi narciarskie w masywie góry Piłsko są również najwyżej położonymi trasami w Beskidach, dzięki czemu występują tutaj naturalnie bardzo dobre

Hala Miziowa

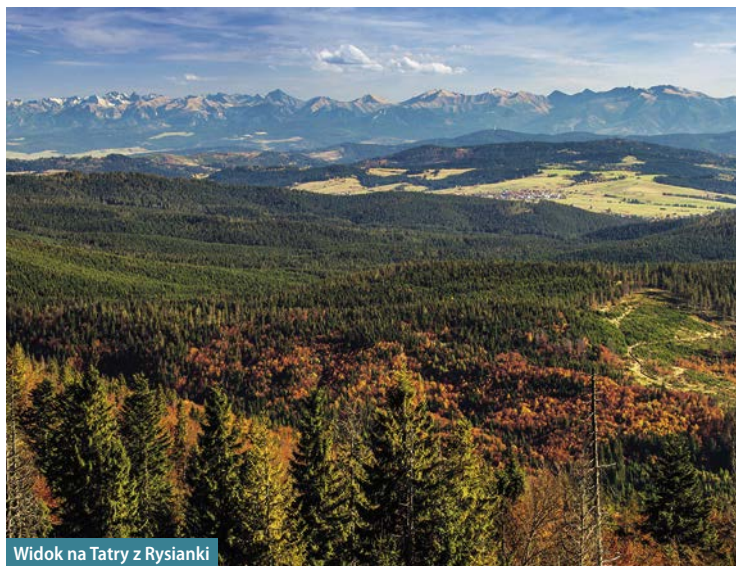
Hala Boracza i Redykalna

warunki śniegowe. W ośrodkach Piłsko, Baba, Cypisek i Dimbo do dyspozycji narciarzy są liczne trasy i wyciągi, w tym kilka krzesełkowych. Łącznie szusować można na 12,5 km tras, w części sztucznie dośnieżanych i oświetlonych. Na odważnych i ciekawych niecodziennych wrażeń czeka **snowtubing**, czyli zjazd pontonem ze zbocza.

Równie popularnym ośrodkiem narciarskim jest **Zwardoń**. Zaletą Zwardonia jest bezpośrednie połączenie kolejowe z Katowicami. Miejscowość posiada sporą bazę noclegową, głównie w kwaterach prywatnych, kilka znakowanych szlaków turystycznych oraz wyciągi narciarskie na stokach Rachowca i Skalanki. Jest równie popularna zimą, jak i latem.

Opisywany teren to także miejsce bogatego dziedzictwa kulturowego Żywiecczyzny, zwłaszcza jej kultury ludowej. W **Milówce** warto odwiedzić **Muzeum Stara Chałupa** , obiekt na **Szlaku Architektury Drewnianej** województwa śląskiego, pochodzący z 1739 r. W jego wnętrzu prezentowany jest wygląd góralskiej chaty sprzed lat, ubiory regionalne oraz rękodzieło artystyczne. Warto w Milówce znaleźć się w styczniu, kiedy to organizowane są tam tzw. wyskubki, czyli pokazy skubania pierza oraz pochody grup kołędników tzw. „dziadów”. W Milówce zachował się **kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny**, niegdyś drewniany, a od 1839 r. murowany oraz późnobarokowa **kaplica pw. św. Antoniego**.

Widok na Tatry z Rysianki

Wielka Racza

Pomiędzy Milówką a Żywcem leży **Węgierska Górka**, miejscowość, która może być dobrą bazą wypadową w Beskid Śląski oraz Beskid Żywiecki. Najbardziej znana atrakcją turystyczną Węgierskiej Górki są schrony bojowe z okresu II wojny światowej, które przeszły do historii, jako „Westerplatte Południa”. W skład fortyfikacji wchodzi schrony „Waligóra”, „Wąwóz”, „Włóczęga”, „Wyrwidąb” oraz „Wędrowiec”, w którym mieści się Izba Tradycji Oręża Polskiego.

Miejscowością wartą odwiedzenia są **Ujszoły**. Latem przyjeżdżają tutaj rodziny z dziećmi ze względu na atrakcje oferowane w kompleksie **GeoPark Glinka**, położonego w dawnym kamieniołomie. Jest w nim basen, park linowy z 220-metrową tyrolką, 17-metrową ścianką wspinaczkową i miejsca do odpoczynku.

W kolejnej beskidzkiej wsi **Rajczy**, znajduje się zabytkowy zespół pałacowo-parkowy z **Pałacem Lubomirskich** (można go obejrzeć tylko z zewnątrz, gdyż miłośnicy niedostępny Ośrodek Opieki Społecznej). Ważnym miejscem w Rajczy jest kościół parafialny – **Sanktuarium MB Kazimierzowskiej**, w którym miejscowa ludność czci jedną z najstarszych kopii obrazu Matki Bożej Częstochowskiej.

Z Rajczy wyjeżdżają liczne busey do najodleglejszych wsi Worka Raczańskiego dla turystów pieszych jest to, więc najlepszy punkt wypadowy w góry: do Rycerki Górnej, Sobłówki, Glinki, czy Soli.

Obraz Matki Bożej górale z Rajczy otrzymali w 1669 r. od króla Jana Kazimierza (stąd jego nazwa Matki Bożej Kazimierzowskiej), za uratowanie królowi życia w czasie „potopu szwedzkiego”. Kiedy król wracał z terenu Śląska do Małopolski został napadnięty przez oddział szwedzki. Uratowali go miejscowi górale, a epizod ten opisuje Henryk Sienkiewicz w „Potopie”.

Hala Boracza

Informacje praktyczne

Punkt Informacji Turystycznej Ujszoły, ul. Bystra 1, tel. 33 8647036, ujszoły@slaskie.travel

Punkt Informacji Turystycznej Rajcza, ul. Parkowa 2, tel. 338643230, rajcza@slaskie.travel

Punkt Informacji Turystycznej Milówka, ul. Dworcowa 1, tel. 33 8637399 wew. 23, milowka@slaskie.travel

Punkt Informacji Turystycznej Jeleśnia-Korbielów (Urząd Gminy), ul. Plebańska 1, tel. 33 8630777, jelesnia@slaskie.travel

Punkt Informacji Turystycznej Węgierska Górka, ul. XX-lecia II RP 12, tel. 33 8642187 wegierskagorka@slaskie.travel, pitwg@wp.pl

Schron Wędrowiec, Węgierska Górka, ul. Obrońców Węgierskiej Górki 19, tel. 33 8642187, czynne sezonowo

Muzeum Stara Chałupa , Milówka, ul. Piastowska 1, tel. 33 8637399

Kaplica św. Antoniego, Milówka, ul. Jana Kazimierza 75

Sanktuarium MB Kazimierzowskiej, Rajcza, ul. Rynek 1

GeoPark Glinka, Ujszoły, ul. Glinka 4, tel. 574 377 101, www.geopark.com.pl

Trasy narciarskie: www.kolejbaba.com, www.pilsko.org, www.zwardonski.pl

Szlak Zabytków Techniki

Szlak Zabytków Techniki jest szlakiem turystycznym łączącym obiekty związane z dziedzictwem przemysłowym województwa śląskiego. Obecnie w jego skład wchodzi **42 obiekty** prezentujące najważniejsze i najciekawsze postindustrialne obiekty w regionie. Zabytki znajdujące się na Szlaku związane są z tradycją górniczą, hutniczą, energetyką, kolejnictwem, łącznością oraz przemysłem spożywczym. W skład Szlaku wchodzi 42 istniejące muzea i skanseny, zamieszkałe kolonie robotnicze, działające zakłady pracy.

Szlak Zabytków Techniki jest **najbardziej interesującą trasą turystyki industrialnej w Polsce**. Jako jeden z głównych marekowych produktów turystycznych województwa śląskiego charakteryzuje region na turystycznej mapie kraju. Jest to **wielokrotnie nagradzany produkt turystyczny**. W 2008 r. otrzymał Złoty Certyfikat Polskiej Organizacji Turystycznej dla Najlepszego Produktu Turystycznego w kraju. W styczniu 2010 r. jako jedyny szlak z Europy Środkowej i Wschodniej dołączył do **Europejskiego Szlaku Dziedzictwa Przemysłowego (European Route of Industrial Heritage – ERIH)**. W październiku 2010 r. SZT nagrodzony został Złotym Medalem Targów Poznańskich dla najlepszego produktu turystycznego w Polsce.

Od 2010 r. w wyznaczoną sobotę czerwca organizowane jest **Święto Szlaku Zabytków Techniki – INDUSTRIADA**. Ten jednodniowy festiwal prezentujący industrialne dziedzictwo regionu śląskiego przyciąga dziesiątki tysięcy uczestników, którzy mogą liczyć na koncerty, widowiskowe eventy i pokazy, zwiedzanie obiektów ze szczególnymi atrakcjami. Industriada gwarantuje niezapomniane przeżycia.

Więcej na: www.zabytkotechniki.pl i www.industriada.pl

Tyskie Browary Książęce

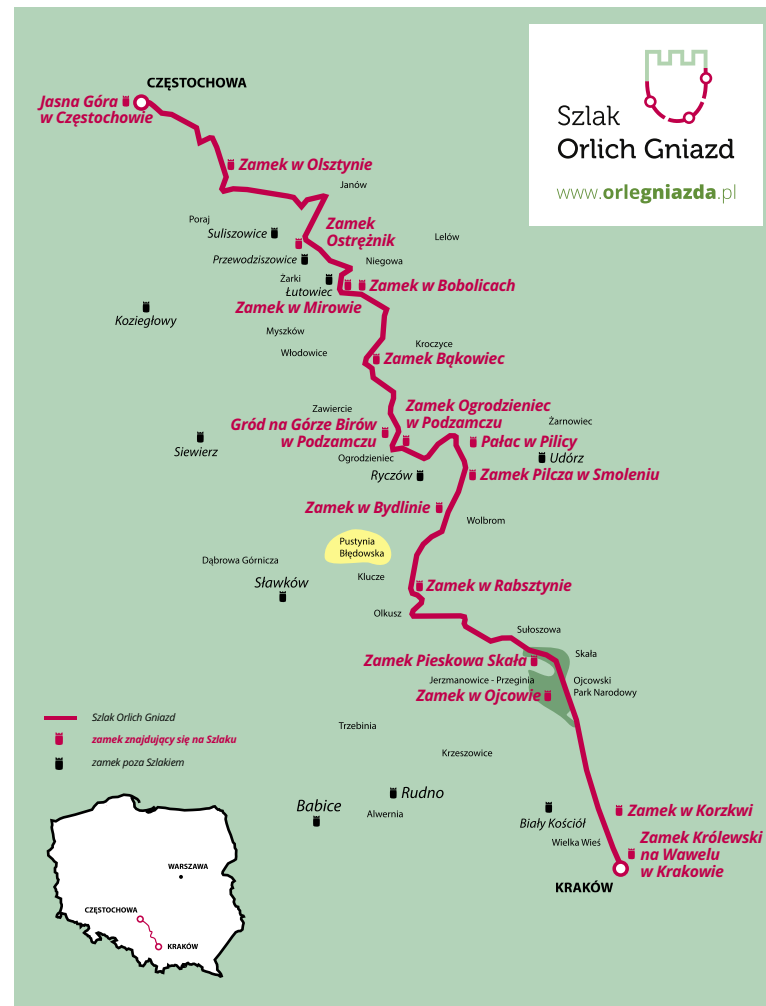

Szlak Orlich Gniazd

Najpiękniejszy szlak turystyczny w Polsce, biegnący z Krakowa do Częstochowy wzdłuż śladem zamków wybudowanych za czasów króla Kazimierza Wielkiego, jako część systemu obronnego szlaków handlowych z Krakowa do Wielkopolski. Do zamków leżących na Szlaku Orlich Gniazd zalicza się: **Zamek w Korzkwi, Zamek w Ojcowie, Zamek Pieskowa Skała, Zamek w Rabsztynie, Zamek w Bydlinie, Zamek Pilcza w Smoleniu, Pałac w Pilicy, Zamek Ogrodzieniec w Podzamczu, Gród na Górze Birów w Podzamczu, Zamek Bąkowiec, Zamek w Bobolicach, Zamek w Mirowie, Zamek w Ostrężniku i Zamek w Olsztynie**. W zależności od wyboru punktu startowego, szlak rozpoczyna się lub kończy w Częstochowie albo Krakowie gdzie znajdują się dwa obiekty warowne: **Klasztor na Jasnej Górze** (Częstochowa) oraz **Zamek Królewski na Wawelu** (Kraków). Wapienne wzgórza rozsiane na trasie są idealnym miejscem dla turystów uprawiających turystykę aktywną, w tym wspinaczkę i nordic walking. Szlak Orlich Gniazd ma swoje dwie odmiany: pieszą (166,2 km) oraz rowerową (186 km).

Więcej na: www.oringniazda.pl

Zamek Pilcza w Smoleniu

Zamki i fortyfikacje na Szlaku Orlich Gniazd

- Zamek Królewski na Wawelu w Krakowie
- Zamek w Korzkwi
- Zamek w Ojcowie
- Zamek Pieskowa Skała
- Zamek w Rabsztynie
- Zamek w Bydlinie
- Zamek Pilcza w Smoleniu
- Pałac w Pilicy
- Zamek Ogrodzieniec w Podzamczu
- Gród na Górze Birów w Podzamczu
- Zamek Bąkowiec
- Zamek w Bobolicach
- Zamek w Mirowie
- Zamek Ostrężnik
- Zamek w Olsztynie
- Jasna Góra w Częstochowie

Szlak Kulinaryny Śląskie Smaki

Kuchnia śląska jest jedną z najbardziej rozpoznawalnych kuchni regionalnych w Polsce. Na przestrzeni wieków liczne kultury i narody pozostawiły po sobie wiele śladów w kulinarnym dziedzictwie regionu, w którym mieszają się wpływy czeskie, węgierskie, niemieckie, austriackie, żydowskie i polskie. Kuchnia województwa śląskiego to zatem nie tylko kuchnia śląska, ale również beskidzka, jurajska czy zagłębiowska. Szlak Kulinaryny Śląskie Smaki powstał z inicjatywy Śląskiej Organizacji Turystycznej w celu ochrony i promowania dziedzictwa kulinarnego województwa śląskiego. Znajduje się na nim obecnie **26 restauracji z całego regionu**, reprezentujących różne „stoły”, różne tradycje, ale przede wszystkim bardzo smaczne dania.

Każdego roku w czerwcu odbywa się kulinarny **Festiwal Śląskie Smaki**, przyciągający tłumy miłośników dobrej kuchni. Festiwal organizowany jest w formule konkursowej dla profesjonalistów, amatorów oraz uczniów szkół gastronomicznych. Towarzyszą mu liczne pokazy i degustacje.

Więcej na: www.slaskiesmaki.pl

Produkt regionalny „Krupnioki śląskie”

Szlak Architektury Drewnianej

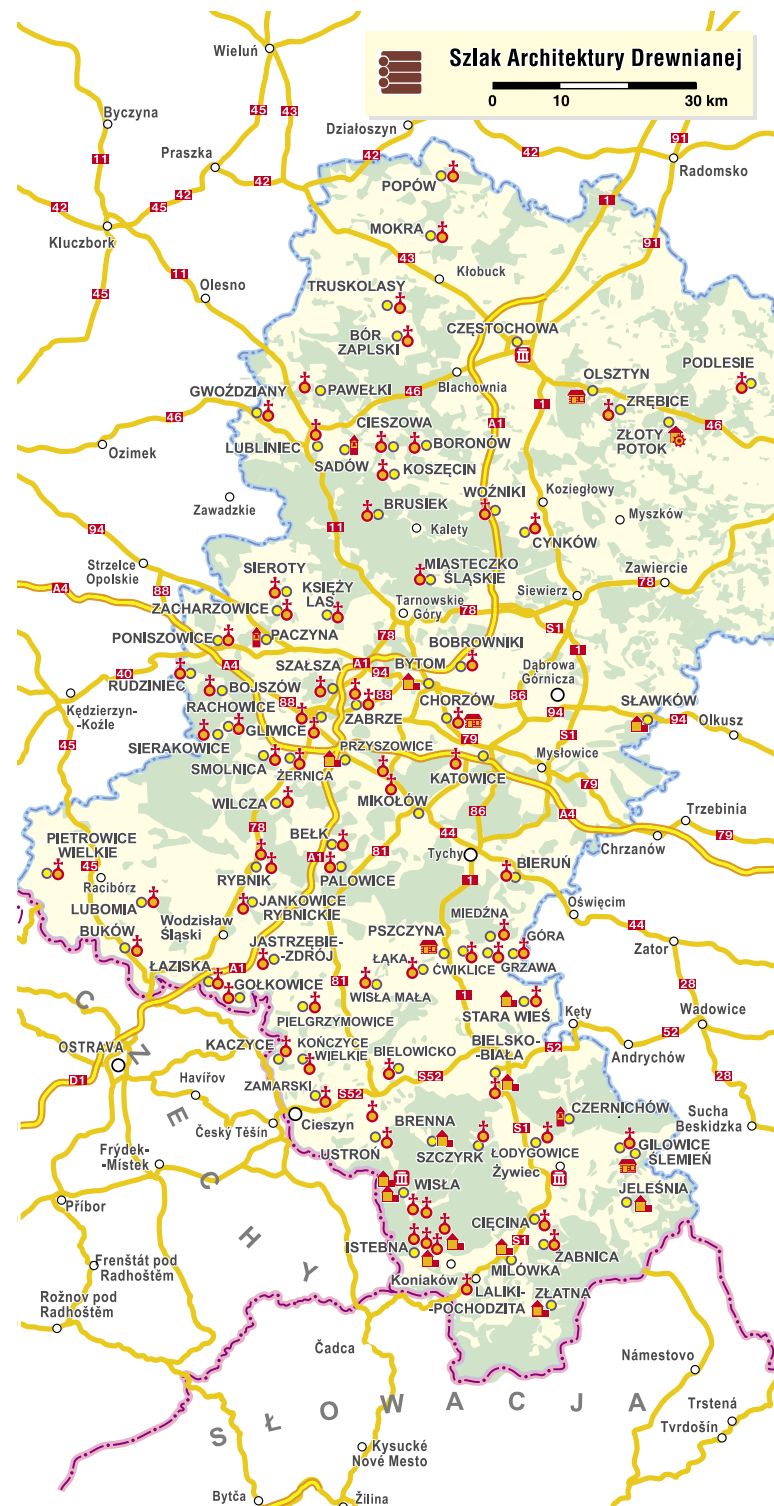

Na terenie województw podkarpackiego, małopolskiego i śląskiego wytyczono Szlak Architektury Drewnianej obejmujący zabytkowe drewniane obiekty takie jak kościoły, leśniczówki, młyny wodne i spichlerze oraz skanseny. Na ponad 1000-kilometrowym odcinku przebiegającym przez nasz region znajduje się **95 obiektów** wpisujących się w pięć pętli: beskidzką, pszczyńską, rybnicką, gliwicką i częstochowską.

Więcej na: sad.slaskie.travel

Kościół pw. św. św. Szymona i Judy Tadeusza w Łodygowicach

Zagrody edukacyjne

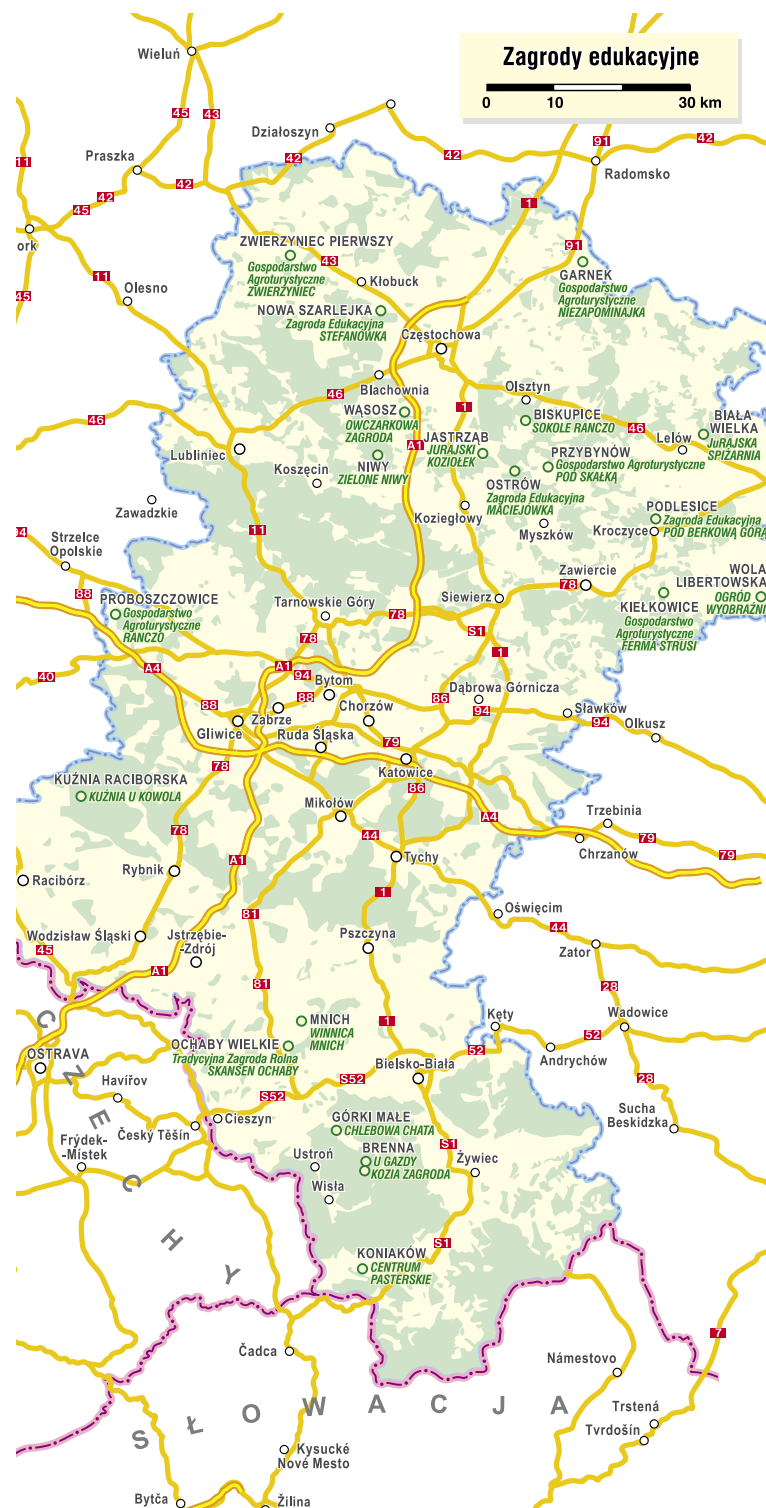

Skąd się bierze mleko i jego przetwory? Dlaczego zioła są ważne? Jak ziarenko zamienia się w chleb? Jak smakuje mleko prosto od krowy? Jakie skarby skrywają łąka, las i pole? Na te pytania i zapewne na wiele innych można znaleźć odpowiedzi w **Zagrodach Edukacyjnych** zrzeszonych w **Ogólnopolskiej Sieci Zagrod Edukacyjnych**. Są to niezwykłe gospodarstwa, których misją szczególną jest edukacja i zachowanie dziedzictwa kulturowego wsi. W województwie śląskim jest ich już 21. Większość z nich znajduje się na **Szlaku Gospodarstw Edukacyjnych Województwa Śląskiego**, www.gospodarstwaedukacyjne.pl. Ich funkcjonowanie to wyraz pochwały dla prostego sielskiego życia, poszanowanie dla środowiska i edukacja o dawnym życiu, obyczajach, zapomnianych już zawodach i tradycyjnych wiejskich smakach. W Zagrodach Edukacyjnych są możliwe bliskie spotkania z domowymi zwierzętami hodowlanymi, z ludowym rzemiosłem i rękodziełem, a także pewną życiową filozofią, polegającą na poszukiwaniu szczęścia w prostocie życia, na przekór szybkiemu i zurbanizowanemu światu. Zachęcamy do skorzystania z oferty Zagrod Edukacyjnych w województwie śląskim – będzie to swoista podróż w czasie, pełna smaków, zapachów i doświadczeń manualno-praktycznych.

Więcej na: www.slaskie.travel oraz www.zagroda-edukacyjna.pl

Jak smakuje kozie mleko?

JURA KRAKOWSKO-CZĘSTOCHOWSKA I PÓŁNOCNO-ZACHODNIA CZĘŚĆ WOJEWÓDZTWA

POLSKA MARKA TURYSTYCZNA

POLSKA MARKA TURYSTYCZNA

Śląsk
Cieszyński

POLSKA MARKA TURYSTYCZNA

Beskidy oraz **Śląsk Cieszyński** otrzymały w 2019 r. tytuł: **Polska Marka Turystyczna**, natomiast **Jura Krakowsko-Częstochowska** otrzymała tytuł: **Polska Marka Turystyczna – Kandydat**.

Tytuły zostały przyznane przez **Ministerstwo Sportu i Turystyki** w wyniku I naboru do projektu „Polskie Marki Turystyczne”.

ŚLĄSKIE POZA MIASTEM
WYCIECZKI W STYLU *SLOW*

Odwiedź nas:

www.slaskie.travel

